

CIVICA
Biblioteca
ECLI
44
RESC

LIBRERIA
TACCHINI
PULLOS

BRUXIA
1883

144

H 505 (non esatto)
G.K. 1712 (esatto)

Illustissimi philosophi & theologi domini Alberti magni. operum
 diuinarum insignis ac peritule opus Philosophie naturalis: feliciter incipit
 De acceptione horum nominum: natura & naturale. Cap. I.

Philosophia diuiditur in tres partes.
 Videlicet in logicā: Ethicā: Phisicā
 Siue in rationale: morale: & natura-
 lem. Aliis duabus obmissis ad p̄sens
 de sola phisica siue naturali intēdi-
 mus. Prenotātes q̄ natura dicitur mul-
 tis modis: Dicitur eim natura natu-
 ralis intelligētia: secūdu q̄ dicit Ag-
 in posterioribus: q̄ uniuersalia ma-
 gis sunt nota in natura q̄ particula-
 ria. s. i. natura intellectiua uel naturali
 intelligētia. Dicitur etiā natura materia. Dicitur natura forma. Et ma-
 gis proprie dicitur natura forma: quia seruat res naturales in esse. Di-
 citur etiā natura uia in natura: sicut generatio. Dicit etiā natura p̄nci-
 pium motus & quietis eius in quo est: primo: & p̄ se: & nō secūdu ac-
 cidēs. Vnde Anticēna distinguit duplicē naturā. s. uniuersalē: & particu-
 larē. Vniuersalē appellat uirtutem diffusam in substantiā celorti. Parti-
 cularē uero illā q̄ est in rebus singularibus: siue in indiuiduis: illa q̄
 est in hac plāta: siue in hoc grano: secūdu q̄ dicit q̄ natura est uis in-
 sita rebus: ex similibus similia p̄ceās. hos. iiii. ultimos modos ponit
 Ag. in secūdo phisicorū. Naturale etiā dicitur multipliciter. Vno mo-
 do dicitur naturale alicui: quod inest ei a sua creatiōe: secūdu q̄ sci-
 re & addiscere: naturale est hōi: quia utrūq̄ inest ei a sua recreatione.
 Dicit etiā naturale qd̄ fit secūdu cursum nature. secūdu q̄ dicit: natu-
 rale est qd̄ ex hoie fiat homo: & ex equo equus. Vñ secūdu hęc tria di-
 stinguitur opera: & tria agētia. s. Opus nature: opus artificis: & opus
 creationis. Opus nature: est cuius principii agēs ē natura. Opus art-
 ficis: ē cuius principii agēs ē uolūtas. Opus creationis: est cuius prin-
 cipii agēs creator. Dicit etiā naturale illud qd̄ cōsiderat sciētia nat-
 uralis. Cum ergo subiectū naturalis philosophie sit corpus mobi-
 le. Prima nostra speculatio erit de corpore mobili simpliciter: siue se-
 cūdu se. Secūda de celo. Tertia de elementis. Quarta de elemētatis
 Quinta de anima.

De principiis naturalibus: & primo de corpore mobili. Cap. ii.
 a ii

Corpus sic diffinitur ab antiquis. Corpus est omne id quod habet trinam dimensionem. scilicet longum, latum, & profundum. Vel sic & melius secundum algarcelum & Auicenam. Corpus est quo est aptitudo intelligendi duas lineas intersectantes se ad angulos rectos: & tertia linea iter secantem ambas illas ad angulos rectos. Est autem corpus. Aliud mobile aliud immobile. Et dico corpus immobile: corpus scilicet quod non mouetur: neque ad situm: neque ad formam. hoc quod dicitur celum emphyreum. Corpus autem mobile est quod subiacet motui: & quieti: quod est etiam unum de principis scilicet naturalis: teste ag. in principio primo physico. teste autem eodem ag. tria sunt principia nature. scilicet substantia siue materia: & duo contraria. scilicet priuatio: & forma. Quod sic patere potest in omni eo quod sit secundum naturam oportet aliquid subici quod ad id quod fit in potentia. Per hoc quod dico aliquid subici: tango materiam: siue substantiam. Per hoc quod dico quod fit: tango formam. Per hoc quod dico sit in potentia: tango priuationem: uerbi gratia. Ex homine immiscio: fit homo muscus. Ex semine non homine: fit homo ergo materia est unum principium numerum: & est ut duo ratione priuationis priuatio enim accidit materie. Non enim est idem homini: & immiscio esse. Quia ut dicit ag. duo sunt principia prima: ut est dicere numero. Neque tamen penitus duo: propter id quod alterum esse est ipsi: sed tertia. Quod autem materia & forma sint principia cuiuslibet corporis: patet per resolutionem: abstractam enim oibus formis accidentibus: tade uenit ad formam substantialem: qua adhuc abstracta per intellectum: remanet quoddam ualde occultum: quod est prima materia. Quod autem hac materia sit aliquid: patet per hoc quod elementa non scilicetur ad inuicem: & non secundum contrarias qualitates: siue formas secundum enim illas repugnat. ergo secundum aliquid oibus illis aliquid est eorum. quod est materia prima: ergo materia prima est aliquid. Et si obicitur quod omne esse est a forma: ergo si hec materia est aliquid habet formam & sic non est materia prima. Dicitur quod esse actuale est a forma: sed non potentiale: & tale esse habet materia prima. Vel potest dici quod aptitudo recipiendi omnem formam: est in pro forma. Dicit enim ag. in primo physico. **U**t opinamur unum quodque cognoscere: cuius causas eius cognoscimus primas: & principia prima: usque ad elementa. De his ergo principis dicitur est singillatim: & primo de materia.

Quod materia prima sit aliqd

Materia ut dicit ag. in fine primi physico: est prima substantia uniuersalis ex quo fit aliquid cui insensibile secundum accidens. Cui insit dicitur: quia in omni eo quod sit secundum naturam

necessario est in esse materia. Non secundum accidens dicitur propter priuationem que non inest per se sed per accidens. Et hec est distinctio prime materie. De qua dicit ag. ibidem quod est ingenita: & incorruptibilis. Si enim generaretur: esset antiqua generaret. Similiter si corrumpere: esset corrupta: antequam corrumpere. Unde Dionysius in li. de diuinis nominibus. c. vii. dicit sic. Neque corrumpitur aliquid existentium: secundum quod est substantia: uel natura: sed defectu ordinationis: que est secundum naturam armonice: & commensurationis ratio infirmatur materie si militer inheres. Et nota quod materia dicitur materia in quantum est apta nota recipere formam. Substantia uero dicitur siue substantia in quantum substantia forme. Unde accidentia siue forma: non habet esse suum nisi in materia. Dicit autem ylesecundum quod non habet coparationem ad aliquam formam: & nuda est ab omni forma. Origo autem dicitur: sed quod est in principio oium rerum naturalium. Materia sic dicitur. Quonia quedam est corporalis. Et quedam est spiritualis. Spiritualis est illa: que in creaturis: que non habet finem: loci: sicut sunt angeli: & anime quibus si milis creatur materia cum ipsis. Corporalis est illa que est in rebus: que habet finem: & locum. Et illarum quedam est naturalis. Quedam est artificialis. Artificialis est illa que est in rebus artificialibus: quarum principium est uoluntas creata. Naturalis est illa: que est in rebus naturalibus: quarum principium est natura. Et illarum. Quedam est uniuersalis siue prima. Quedam est particularis. siue secunda. Uniuersalis est: que non habet respectum ad aliquam formam specialem: sed ad omnem formam: Est enim quedam appetitus naturalis in materia ad omnem formam: & hoc est per omnimodam imperfectionem sui a forma. Unum quod enim in quo magis deficit: id magis appetit. Unde ag. in fine primi physico: dicit. Quod materia appetit formam sicut femina masculi & turpe bonam & uulnere. Particularis uero est illa que facta est hoc aliquid: & coartatur a forma substantiali: & formis accidentibus. Et nota quod in materia artificiali est tantum potentia passiva: sicut in ere respectu statue. In materia uero naturali particulari. Non solum potentia passiva: sed etiam actiua: ut patet in grano: & hec a theologis uocatur ratio feminalis: que etiam est aliquid forme. Item particularis quedam est ingenerabilis: & incorruptibilis: sicut in celo: & in corporibus superioribus in quibus est uirtus actiua tantum respectu inferiori. Quedam uero generabilis & corruptibilis sicut in elementis: & elementatis in quibus est uirtus actiua & passiva. Ex his que dicta sunt: potest colligi quod quicquid est materia. scilicet spiritualis: corporalis uniuersalis. Corporalis particularis ingenerabilis.

Dionysius

Nota

Quod materia prima

bilis. Corporalis particularis generabilis: & artificialis. hec aut sic se habet ad inuicem: q̄ sicut generabilis: simplicior est artificialis: ita ingenereabilis: simplicior est generabilis: & sicut uniuersalis simplicior est ingenereabilis: ita spūalis simplicior uniuersali. imo ut uerius dicā i infinitū plus qm̄ ad ipsam nullā habet p̄ortionē. Quoniam omne qd̄ est p̄portionalē alicui: aliquoties sumptio reddit illud. sed materia corpora lū is infinites sumpta: n̄ facit spūalē. De priuatione. Capi. iiii.

lecto de materia dicitū de de priuatione. q̄ sic notificari p̄t. priuatio e absentia forme cū aptitudine materie ad formā. dico rem aptitudinē materie ad formā pp̄ ingenereabilis corpora i quorū materia nō est priuatio: qm̄ ad nullā aliā formā ē i potētia. Cōtingere eim̄ ab eē nō dīferūt in p̄petuis. Vt dicit Arg. i secūdo phisicorū: Et nota q̄ cū priuatio accidēs sit materie: sicut distinguit duplex priuatio. scilicet artificialis. De forma. Capi. v.

Equit̄ de forma: de qua p̄notādū ē q̄ qd̄ forma abstrahā oio a materia: & a cōditionibus materie: sicut motus: situs. & locus: & hāc cōsiderat Metaphisicus. Est ēt forma abstracta a materia: sed nā cōditionibus materie:

& hāc cōsiderat Mathematicus. Est etiā forma iabstracta a materia & cōditionibus materie: & hāc cōsiderat Phisicus: q̄ ē unū p̄ncipiorum naturalis philosophiē. Que forma ut dicit Arg. in fine p̄mi phisicorū Est quoddā ditinū: & optimū: & appetibile. Ditinū dicitū: q̄ forma dat eē: i quo omne qd̄ ē: deo assimilā. Optimū dicitū: q̄ nullū trā p̄ncipiorū melius. Appetibile dicitū: q̄ ipsa appetit a materia: sed nō appetit: nec materia: nec priuatio. Vt dicit Arg. ibidē. Et nota q̄ forma dicit̄ multipliciter. Dicit̄. n. forma. i. p̄fectio: & secūdu hoc substantia p̄t dici forma: sicut aīa ē p̄fectio corporis phisici organici: cuius ē aīa Dicit̄ ēt forma iformas seu iherēs: & talis forma dīfiniē i libro sex p̄ncipiorū. q̄ forma ē cōpositiō cōtingēs: simplici & inuariabili essentia cōstitēs. Simpliciter dicit̄: quia oīs forma q̄tū ē i seē simplex. Preterea est inuariabilis essentia: quia si cēt uariabilis: possēt recipere aliā formam supra se: & sic cēt subiectū & n̄ forma: uel dicit̄ simplex ad differētā cōpositi. Inuariabilis dicit̄ ad differētā materie. Dicit̄ ēt forma q̄tū fo ris manēs: & secūdu hoc dicit̄ forma p̄digma. i. exēplat. Forma dicit̄ ut materia. p̄mo i spūalē: & corporalē. Spūalis ē illa q̄ facit spūm: uel q̄ est in re spūali: uel ēt corporali: ita q̄ tota sit i toto. Corporalis ē illa q̄ facit corpus: siue q̄ ē in re corporali: ita q̄ i maiori p̄te sit maior & in minori minor. Et illarū: qd̄ ē naturalis. quedā artificialis. Natu

*Nota q̄
materia
nō*

Latino

ralis ē illa q̄ ē in rebus naturalibus: siue cuius principū ē natura. Artificialis est illa q̄ ē in rebus artificialibus: siue cuius principū ē ars. Item formatū: qd̄ est uniuersalis: qd̄ particularis. Uniuersalis est illa q̄ totaliter cōsiderat̄ in sua essentia: ita q̄ nō est alicui imp̄pressa materie: uel albedo. Particularis uero est illa q̄ ē iungillatim figmata in hoc subiecto: ut hec albedo. Itē particularis: qd̄ ē icorruptibilis: ut forma celi. quedā corruptibilis ut forma elementorū & elementorū. Item formatū. Alia substātia: alia accidentalis. Substātia est illa q̄ ad iudicē sui ad materiā: facit qd̄. i. ē essentialē: ut igneitas. Accidentalis ē illa que ad iunctionē sui ad materiā: facit quale nō quid: ut albedo. Itē formatū. Alia posita ē immediate i materia. Alia mediate. Immediate posita est forma substātia formatū uero postiarū mediate i materia. Quedā ponit̄ mediate sup̄ficie q̄. scilicet cū extēsiōne sup̄ficie extendit̄: & habet sitū. tūā p̄te hīc. Alia alibi: ut albedo uel color. Vnde p̄mū subiectū coloris ē sup̄ficie: & sup̄ficie corpus. Corporis autē materia p̄ma & altera nō resoluit̄. Quedā uero nō mediate sup̄ficie. s. qm̄ nō hīc sitū ut p̄ntas & filatio & huiusmodi. Et nota q̄ sicut dicit Aueroys triplex fuit opinio antiquorū philosophorū de formis naturalibus. Quidā. n. opinati sunt formas esse ab extrinseco. s. a datore formatū: & an dationē eē extra materiā sepatat positas i corporibus stellis: ut platonicis. Alii autē opinati sūt formas eē ita materiā actus: sed latere: & eē insensibiles nobis: ut Anaxagoras. Vñ dicebat oē in oī miscet. tertia opinio ē Arg. q̄ ponit formas eē i materia potētia nō actū & ab extrinseco agēte educitur de potētia ad actū. Vñ dicit i secūdo de gñatione & corruptiōe: q̄ latio. i. accessio solis: facit gñationē. Et i secūdo phisicorū dicit q̄ hō gñat hōtem ex materia: & solū nota q̄ forma dī for ma i sp̄s: tō endelechia siue actus. Forma dī inq̄tū dat eē materie: siue i cōparatiōe ad materiā. Sp̄s dī inq̄tū ē p̄ncipiū cognitiōis: uel inq̄tū cōsiderat̄ i se. Rō at dī inq̄tū ē finis nature: uel inq̄tū ē p̄portionalis materie. Endelechia siue actus dī inq̄tū opponit̄ priuatiōē. Itē nota q̄ sicut dicit Arg. i secūdo de gñatiōe & corruptiōe. Materie ē pati: & moueri: mo uere & facere: ē alterius potētie. s. forme. Vñ q̄ oio caret materia: oio caret possibilitate: uel passibilitate: sicut primū ens. In alius at̄ scdm̄ di uersitatē materie diuersificat̄ passioēs. Et si de p̄ncipiis naturalis phisicosophie ad p̄ns dicta sufficiat. De cēsis rege: nāliū q̄ & quot sit. C. vi.

Onsequenter cōsiderādū ē de causis: q̄ & quot sit numero. P̄notādū dīam inter principū: & cūm principium igit̄ sit cū intrinseca: & essentialis rei. Causa uero extendit̄ ad cūm intrinseca: & extrinseca: ut post beatū. uero igit̄ mō secū

*Nota q̄
sicut opinio antiquorū philosophorū
de formis naturalibus
i phisicorū
2^a opinio
3^a opinio
Nota ad huc de forma
q̄ modis nominat̄
i in nota p̄mū arḡ*

dum Ag. lectio phisicorū. Causa dicitur ex quo fit aliquid cū ista sicut
 es statue. cū in ista dicit ad differentia priuatiōis & hoc est cā materialis.
 Nota tri q̄ est materia ex qua: ut es statue: & materia in qua: ut subie/
 ctū accidentiū: & est materia circa qua: ut obm̄ potente. Alio mō dicit
 cā: forma: sp̄s: paradigma: actus siue p̄fectio: & ratio ipsius qd̄ aliquid
 erat: esse: ut igneitas ignis: & hoc est cā formalis: uel ratio diffinitiuā.
 Et nota q̄ in simplicibus: ut in angelis: & in aia idē est forma q̄ ē actus
 materie: & que ē actus cōpositiōis. In cōpositis uero nō est idem ut i
 hoīe: aia eim est actus materie: homo uero est actus cōpositiōis. tertio
 modo dicitur cā ut est principiū mutatiōis: aut quietis: ut deliberans
 propositi: pater filii: & omne faciēs facti: & hoc est causa efficiēs. Et no
 tā q̄ duplex est efficiēs secūdu natura. Intrinsicā: & extrinsicā. Intrin
 secum. ut uirtus actiua feminis in materia q̄ a theologis uocatur ratio
 feminalis. Extrinsicā cū est uirtus celi secūdu Ag: quia latio solis facit
 generatiōē. Et nota q̄ media que sunt ad finem reducuntur ad cām
 efficiētem: sicut ad sanitatē sunt macies: purgatio: or̄gama. Oia enim
 hec finis gratia sunt. Quarto modo dicitur causa cuius gratia aliquid fit
 ut sanitas ambulandi: & hoc est causa finalis: de qua dicit Ag. que est
 cuius causa fit potissima est & finis altariū esse. Circa causas nota: quod
 causa finalis mouet efficiētē: efficiēs uero mouet materiam. Materia
 nota intro ducitur forma: sicut patet de arteifice. Et propter hoc causa
 finalis est potissima aliarū. Item nota q̄ quedā adinuenit sibi cause fit
 sed nō eodē modo: ut laborare est causa efficiēs sanitatis sed nō sani
 tas est causa efficiēs laboris. Item idē cōtingit esse cām oppositorū:
 ut naua cuius plēntia est cā salutis nauis eius uero absentia causa pe
 riculi: siue euerfionis. Item nota q̄ cause dicuntur multipliciter. Aliquid
 est causa alicuius per prius & aliquid p̄ posterius: ut medicus est causa
 sanitatis per prius: & artifex per posterius. Item aliquid est causa ali
 cuius per se: & aliquid per accidens: ut statua faciēs est causa statue per
 se: p̄lodet uero per accidens. Accidit eim statua facienti p̄lodetum
 esse. Item aliquid est causa alicuius in potētia: & aliquid in actu: ut edi
 ficator edificandi domum. Et nota q̄ sicut est in causis ita & in cau
 fatis.

De fortuna & casu. Capi. vii.

ost hec dicēdum est de forma & casu: quō uisunt. Et que
 ipsorum differentia. Multa eim a casu & fortuna contin
 gunt. Quid eim sit casus: & fortuna: sic secundum Ag. in
 uestigari potest: theorum que sunt. Quedā sunt propter

hoc: id est quia intenta sunt. Et quedam nō propter hoc: id est: quia nō
 sunt intenta: ut aliquem inuenire thesaurum cum fodit sepulchrum.
 Non eim propter hoc fodit sepulchru: ut inueniat thesaurū. Itē eo
 r̄m que sunt propter hoc. Quedam sunt ex proposito id est ab uo
 liberi arbitrii: siue rationis. Quedam autē a natura. Illa sunt a natura.
 ut dicit Ag. in lectio phisicorum. Quecunq; a quodā in seipsis prin
 cipio continue mota accedunt ad aliquem finem. Item eorūq; sunt
 a natura quedam sunt: semper: ut solem moueri in circulo obitquo.
 Et quedam frequenter ut pluuia generari ex uapore. horū autē que
 sunt a proposito propter hoc causa per se est propositum. Et eorū
 que sunt a natura propter hoc causa per se est natura. Sed eorū que
 sunt non propter hoc causa per accidens est fortuna: & casus. Casus
 per accidens dico: quia fortuna: & casus accidunt causis per se: q̄ patet
 sic. Aliquis iuit ad forum ut emeret carnes: & dum iret inuicū the
 saurū casu: quic casus accidit cause per se. Iuenire ad forum. Oportet
 autē fortuita & casualia fieri raro. Si eim frequenter sunt nō dicuntur
 fortuita uel casualia. ut si aliquem euntem ad forū cōtingat frequen
 ter balneari. Differt autē fortuna a casu: quoniam fortuna tantū est in
 agētibus secūdu propositū. quibus inest bene contingere uel male
 Vnde neq; inanimatū: neq; infans: neq; brutū aliquid facit a fortuna:
 quoniam nō habent propositū: & neq; eufortunū: neq; infortunū: et i
 his nisi secūdu similitudinē sicut dicit Plutarchus eufortunatos esse la
 pides: ex quibus sunt a se. Sed casus eu in non habētibus propositū &
 in brutis: & inanimatis: ut equus casu uenit ad domū & salutus ē a lu
 pis. Nō eim propter salutem uenit domū: sed ut cibū quereeret & tri
 poda cecidit: & casu sedes facta est. Non eim propter hoc cecidit: ut
 sedes fieret: sed ut quiesceret in medio: sicut omne ponderosum cecidit
 ad centrū: sic ergo patet q̄ omnis fortuna est casus. sed nō cōuertitur.
 Et nota q̄ in his q̄ hūt propter hoc: siue fiant a proposito: siue a natu
 ra contingit fieri errorem in fiendo: plus: uel minus indebitē. Ab er
 rore q̄ fit in his q̄ sūt a proposito: causa: peccati propositi: si gra
 maticus erret in scribendo peccat. Similiter si medicus erret in potio
 nando. Ab errore uero q̄ fit in his q̄ sūt a natura causa: peccati na
 ture. Vnde Aristoteles in lectio phisicorū. Monstra sūt per peccati
 illius: qd̄ propter aliquid est: sicut propter errorem nature cōtingit fieri
 in animalibus bouiginas: & uiperinas: & in plantis uitiginas: & oliu
 peras. Sic igit ad presēs determinatū sit de causis q̄ & quot sūt. Quat
 tuor enim sūt numero. I. materialis. formalis. efficiēs & finalis de

*Non hic propter
 quod dicitur for
 tunum et casus*

*Causa per se
 per accidens*

quibus dicitur age in secundo phisicorum. Quod continet tres in una multo
tres: que quidem aliquid est & quod est cuius est fit una est: vero unde motus est
a principiis specie cadit in his. De motu opiniones.

Veniunt autem ut dicitur age. Natura est principium motus & status
& mutatio. Dicitur breuiter de principijs & causis natura-
ralis philosophie consequens est ut dicamus de motu: & quod
tempus & loco. Primo ergo notandum quod de motu inter philo-
sophos diuersae fuerunt opiniones. Quidam enim ponebant mo-
tum esse quidem uero non. Et eorum quod ponebant motum non esse. Quidam ponebant
motum non esse propter hoc quia impossibile est duo corpora esse in eodem loco:
ut Parmenides & Melissus dicebant. Non sic autem aliquid mouetur: aut nihil
si nihil habeo oppositum si aliquid aut ergo praeuacuum aut plenum. Si prae-
uacuum ergo quia non est aliquid uacuum: eadem ratio ubique ergo totum uacuum:
ergo totum nihil est. Si plenum ergo iam una corpus esset in alio: ergo
duo corpora essent in eodem loco: quod est impossibile. Unde dicebant quod tunc
est unum ens continuum & immobile. Age autem dicitur quod tales non sunt phisici:
quia phisici supponunt motum. Alii autem dicebant motum non esse propter infini-
tatem spatii sicut Zenon dicebat eum sic. Si possibile est motum esse ponatur
autem ergo aliquid corpus moueatur de loco ad locum oportet quod praeter-
eat prae spatium primo autem praetereat totum spatium: & iterum partem partis: &
sic in infinitum: quia infinite sunt partes spatii sed infinitum non potest praeter-
iri: ergo non est motus. Sed Age soluit hoc vi. phisicorum: & dicit quod dupliciter
potest spatium considerari. scilicet quo ad actum: sicut quo ad extremitates: uel quo
ad potentiam: sicut quo ad diuisionem: & sic dicitur in infinitum propter infinitatem
partium. Inter eos autem quod dicebant motum esse. Quidam dicebant motum esse
in prae uacuum. Quidam plenum: prae uacuum dicebant Democritus & Eleu-
tius: & sequaces eorum quod ponebant principia rerum corpora indiuisibilia
quod sunt atomi: ab a quod lineae: & thomos diuisio: & dicebant quod non contin-
gebat uideri: nec agere: nec aliquid esse motum nisi in uacuum. Unde dice-
batur: si totum esset uacuum contingeret musculi uideri in loco. Age autem dicit
quod nec est bene: & dicit quod si totum esset uacuum nullus esset motus.
Non enim contingit motum fieri in uacuum: & hoc demonstrat in iii. phi-
sicorum sic. uelocitas & tarditas motus causatur a grauitate: & leuitate eius
quod mouetur: & a subtilitate & grossitate medij per quod est motus. Ponatur
ergo quod corpus leuissimum moueatur per medium subtilissimum: consistat
quod iste motus est uelocissimus: & motus uelocissimus mensuratur
modo tempore. Velox enim est: ut dicitur Age: quod in pauco tempore multum moue-
tur. tardum autem quod in multo tempore parum mouetur: ergo si esset motus

us per uacuum: cum uacuum in infinitum excedat etiam medium sub-
tilissimum. Est enim uacuum locus carens corpore consistat quod iste motus
esset uelocior uelocissimo: & per consequens mensuratur tempore minori mini-
mo: sed hoc est impossibile. Nullus est enim motus uelocior uelocissi-
mo: nec aliquid tempus est minus minimo: ergo prae uacuum non contingit
motum esse. Et haec demonstratio ualet ad intelligendum quomodo angelus
mouetur de loco ad locum: non tamen per medium. Motus enim eius est uelo-
cior in infinitum omni motu corporis. Motus enim anguli non mensu-
ratur tempore sed nunc. Et si obicitur quod iter duo nunc est tempus medium. Et si sit
motus anguli mensuratur nunc & nunc: ergo & tempore. Dicendum quod uelocis-
simus fluens: & inter talia duo nunc est tempus medium. Et est nunc uelocis-
simus: & inter talia duo nunc non est tempus medium: & alii nunc me-
suratur motus anguli. Dicitur ergo Age: motus fieri per plenum actu: & per
uacuum in potentia. Sicut est uidere: quando aliquis per aerem mouetur uel
per aquam.

De distinctionibus motus.

Capi. viii.

Est motus igitur uidetur esse quod sit: & de ipsius diuisione. Mo-
tus sic diffinitur ab Age. iii. phisicorum motus est endelectus
exiit: uel entis in potentia: secundum quod huiusmodi dicitur
alterabilis in se: uel alterabile alteratio. Item in eodem motus
est actus imperfectus. Item Autem sic diffinitur motus. Mo-
tus est exitus de potentia ad actum continue & non subito. Item sic diffinitur
motus. Motus est prima perfectio eius quod est in potentia. Que dif-
finitiones ut manifeste fiant. Sciendum quod recte quaedam sunt in potentia
ut electus actus earum subito: & talium non est motus. Quaedam autem sunt in po-
tentia ut electus actus non subito: & talium est motus. hoc autem quod sic est
in potentia duplicem habet potentiam: unam respectu motus. Et aliam re-
spectu eius quod acquiritur per motum: & sic patet qualiter motus sit pri-
ma perfectio respectu sequentis. Est enim motus actus quo existens
te adhuc aliquid eius remanet. Forma autem que acquiritur per motum
est perfectio qua existentem nihil remanet ipsius supple acquirendum.

Et nota quod motus non mensuratur proprie nisi tempore tanquam pro-
pria passione. Unde cum tempus sit continuum: & motus sit contin-
uus. Continuum autem est cuius partes ad unum terminum communem con-
pulantur: ergo motus partem: & partem habet & medium. Et ex hoc
est: quod quicquid mouetur propter mouebatur: & mouebatur. Est enim partem in
termino a quo: & partem in termino ad quem: & partem in medio. talis
enim motus non est nisi in corpore quod partem & partem habet: & medium. Et nota dif-

Velox
Tardus

Autem

Motus

feretiam inter continua contigua: & consequentia. Continua sunt que copulantur ad unum terminu comūne: ut partes lineæ ad punctu & partes superficiæ ad lineæ: & partes corporis ad superficiæ. Contigua uero sunt quorum termini sunt simul ideſt nō distant pēna & pergamēti. Consequentia uero sunt que non habēt inter se mediu sui generis. Aliud aut nihil prohibet esse mediū: & sumitur genus largere: ut duo asini sunt eiusdem generis: & due domus & similia. Item nota q̄ ad unum motu numero: dicitur Arg. quinto phisicorum. *T*ria exigitur. Sicut id quod mouetur sit unum numero: & tempus mensurans motum: sit unum numero & cōtinuū: ita nō interdicit quies. Vnde ut dicit ibidem Arg. Multi & non unus motus est: quorum quies mediū est. Quare si aliquis uel unus motus statim occipitur: neq̄ unus neq̄ continuus. Et hoc ualeat ad cognoscendum quādo sint unum peccatum: & quando plura: dicitur eim quidam q̄ uno actu contingit committi duo peccata: ut si quis occidat iungine opprimendo eam: uel si fornicando coram aliquo preſtet ei occasione rui ne. Dicitur q̄ nō est unus motus: quia nō est ad unam formam uel finem: sic eim fornicatur: & scaldalizat. Item nota q̄ aliquid mouetur per se: & aliquid mouetur per accidēs: dicitur eim quidam q̄ uno actu contingit committi duo peccata: ut si quis occidat iungine opprimendo eam: uel si fornicando coram aliquo preſtet ei occasione rui ne. Dicitur q̄ nō est unus motus: quia nō est ad unam formam uel finem: sic eim fornicatur: & scaldalizat. Item nota q̄ aliquid mouetur per se: & aliquid mouetur per accidēs: dicitur eim quidam q̄ uno actu contingit committi duo peccata: ut si quis occidat iungine opprimendo eam: uel si fornicando coram aliquo preſtet ei occasione rui ne. Dicitur q̄ nō est unus motus: quia nō est ad unam formam uel finem: sic eim fornicatur: & scaldalizat.

De diuisionibus motus Capitulum. ix.

Nunc uidentium est de diuisione motus. Motus uno modo sic diuiditur. Motuū. Alius naturalis: alius uiolentus: alius animalis. Naturalis est ille cuius principium intra est ipsa natura. Violentus est ille cuius principium est extra inferente uim pallio. Animalis est ille cuius principium intra est anima. Et hec diuisio sumitur ex eo q̄ dicitur Arg. in septimo phisicorum. Quod omne qd mouetur. Aut a seipso mouetur: aut a altero. Et nota q̄ motus naturalis in principio est remissus: in fine intensus. Animalis aut in principio & in fine remissus: in medio intensus. Violentus in principio est intensus & in fine remissus. Motu uiolentiū dicitur Arg. in septimo phisicorum. In quattuor species in pulsione: tractione: uectione: uertigine. Pulsiones sunt due species. In pulsio & expulsio: in pulsio est quando mouens est qd mouetur non deficit. Expulsio autē est quādo expellēs deficit. Tractione est: cū ad ipsum uel ad alterum uelociter seu uehementer est mo-

tus trahentis nō separatus ab eo quod trahitur. Et ad hunc reducitur inspiratio: & exspiratio: & speculatio: & radiatio que sunt similes tractioni. Vectio est quādo aliquid non secundum se: sed secundum accedens mouetur. Et hoc contingit in tribus motibus scilicet: in pulsio: in tractione: & uertigine. Vectio est motus compositus ex tractione & pulsione. Alio modo diuidit Aristoteles motum in post predictarum mentis: per sex species scilicet generationem: corruptionem: augmentationem: diminutionem: alterationem. Et secundum locum mutationem. Cuius sex sunt differentie scilicet anteretro: sursum: deorsum: dextrorsum: sinistrorsum. Sed ipse corrigit se in phisicis dicens: q̄ generatione & corruptione non sunt motus: sed mutationes. Vnde dicitur in quinto phisicorum. hec autem mutationes quidem sunt. Motus autem non sunt motus enim est de subiecto ad subiectum: id est de ente ad ens: Generatio uero est de non ente ad ens. Corruptio autem de ente ad non ens. Item motus non est nisi in re existente: & fixa & in tempore. Generatio uero & corruptio non sunt in re fixa: nec in tempore: sed in instanti. ergo generatio & corruptio non sunt motus: sed mutationes. Omnis autem motus est mutatio: sed non conuertitur. De his autem speciebus plenius dicendum est in tractatu de elementis. Item nota q̄ aliquid mouetur per locum: & tempus: ut corpora. Quedam per locum sed non per tempus: secundum quosdam: ut lux ab oriente in occidentem in instanti. Alii dicunt q̄ ille motus est in tempore imperceptibili. Quedam per tempus: sed non per locum: ut angelus. Aliquid nec mouetur per tempus: nec per locum: ut deus q̄ stabilis manens dat cuncta moueri.

De quiete. Capitulum. x.
Ite de motu dicendum est de quiete. Opposita enim in xta se posita: magis elucescunt. Quies sic diffinitur. Quies est id quod est in redēctiuis aptitudine est ut moueatur non tamen est mota. Ex hoc patet q̄ sicut motus est in tempore, ita quies in tempore. Non autem intendimus hic de quiete: secundum quod est in deo uel in angelis: sicut secundum Auicēna: quies est priuatio motus in illo de cuius aptitudine est ut moueatur nō tū est motū. Ex hoc patet ut supra sicut motus diuiditur in motū naturalē uiolentiū & animalē. Ita & quies. Quies naturalis: est quādo corpus est in loco suo proprio & determinato sibi a natura: sicut terra in cētro: & ignis in alto. Quies animalis: est quādo anima cessat a motu: siue coniungatur suo appetibili siue nō. Quies uiolētia: est quādo corpus est in loco sibi

Quod est quietis in uiolentiis

accidēta: sicut in terra effect in alto: & ignis in centro
De loco. Capitulum. xi.

Equitur de loco. Locus sic diffinitur a Dam. Locus est cō
poralis finis eius qd cōtinet secundū quod continet: id
qd continetur: ut puta aer cōtinet corpus: corpus autē cō
tinetur. Est autē duplex locus. scilicet intelligibilis & sensibilis. Intelligi
bilis: est locus spūalium creaturarū. ut angeli: & anime exute: que licet
sint in loco corporali: non tñ corporales: sed intelligibiles: ut dicit
Damasenus. Est autē locus intelligibilis: ubi intelligitur: & est intel
lectualis & incorporea natura ubi nimirū est & operatur. Locus cor
poralis est locus corporum: qui diffinitur est supra. Et nota qd tripli
citer dicitur aliquid esse in loco: scilicet circūscriptiue: diffinitiue: & repleti
ue. Circūscriptiue autē dicitur aliquid esse in loco: cui potest assigna
ri principiū: mediū & finis in loco: uel cuius partes mensurantur par
tibus loci: & sic est in loco corpus. Diffinitiue autē dicitur esse in loco
qd sic est hic qd nō est alibi: & sic angeli sunt in loco: Angelus enim ibi
est ubi operatur: ut dicit Damas. & anime exute. Exute dico: quia ani
me unite corpori in eodem loco sunt cum suo corpore. Replectiue
dicitur aliquid esse in loco: quod replet locum: sic deus est in omni lo
co: quia deus replet omnem locum. Item quædam sunt in loco per
se sicut subiectum. Quædam per accidens: sicut ea que sunt in subie
cto. Item nota qd est locus cōis: & locus proprius. Locus cōis est sicut
cælum: de quo dicit Damas. Quod cælum est cōtinentia uisibilium
& inuisibilium creaturarum. Et domus est locus cōmunis omnibus q
sunt in domo. Locus proprius est circūscriptio corporis includens re
nec maior: nec minor corpore quod includitur: & secundum hoc est
quantitas.

De tempore. Capitulum. xii.

Equitur de tpe: de quo. Primo dicēdū est quid sit. Se
cundo quid sit esse in tempore. tertio de differētis tē
poris. Quarto de distinctione tps tps sic diffinit ab
Aze: quarto physiorū. tps ē numerus motus: secūdu
prius & posterius. Item sic. tempus est mensura motus secundum pri
us & posterius. Que diffinitiones manifestius intelligitur ex cōpara
tione tps ad motū locale: cuius primo & p se ppria passio est tēpus.
Motus igitur localis est sup magnitudinē q̄ habet pte añ: & pte post
& ille due ptes dir̄ respectu alicuius medie pte. Mobile autē qd mo
uetur sup ipsam est eūā diuisibile: & est in potētia qd renouationē ubi

& loci: & situs. Et hæc potētia diuisibilis: est secūdu ptes magnitudi
nis: & ubi: & loci: & situs. Et cū ipsa potētia sit diuisibilis: & omnis di
uisibilis sit mēsurā aliqua: illius potētie in exitu ad actū erit mēsurā
aliqua. ipm autē quod fertur uel mouetur i suo motu: est unū & idem
ens. habēs tñ cōparationē ad partes magnitudinis: respectu termini a
quo: & respectu termini ad quē ē motus cōtinue. Cū igitur motus sit
mediū inter magnitudinē & mēsurā ipsius motus. Mensura potētie
exemtis in actū cōtinue in motu: habebit tria causata ab ipsa potētia
cōtinue in actū procedēte. scilicet prius & posterius: causa a priori & po
steriori in motu: & mediū cōtinuās illa: correspondēt ei quod fert̄ uel
mouetur cōtinue a termino a quo: & in termino ad quē: ita patet qd
motus est cōtinuus ex cōtinuitate magnitudinis: sicut spatii sup quod
est motus. Et in motu est prius: & posterius: & mediū: sed istud mediū
nō est manēs idem: sicut nec in magnitudine: ue in ubi: & situ: nō ē idē
mediū semp̄ inter quācūq̄ partē acceptā ante & acceptā post in tota
magnitudine. Sicut idē ē quod mouet̄ ei quod fert̄ cōtinue in tota magni
tudine secūdu substantiā quod adiacet ei quod fertur: & tñ non habet
idē esse secūdu qd fluit a priori i posterius: quē fluxū habet ex cōtinuo
processu mobilis: ex pte priorī in partē ulteriores magnitudinis: cū tñ
idē maneat i substantiā motū cōtinue. Et sic patet qd nūc ē substantiā tps
quia tps nihil aliud ē: q̄ nūc fluxu suo suscipiēs esse cōtinuū. Nihil enim
est accipere de tpe: nisi nūc. Quod enim p̄terit nō ē similiter qd futuru
est nūdu: & his tms: sciēdu est qd duplex est numerus. scilicet numerus nume
rās: & numerus numeratus. Numerus numerās ē numerus p̄manens
quo possunt multa numerari: ut denarius. octonarius & huiusmodi
quo numeratur octo asini: & decē homines. Numerus autē numeratus
est res numerata: ut canes asini: & oues. Numerus iterū numeratus di
uidit̄. scilicet secūdu potētiā: & secūdu actū. Secūdu potētiā pprie dicit̄ nu
merabile. Secūdu actū res numerate in actū. Itē numerus numeratus
duobus modis numerat̄. scilicet cā numeri. scilicet causa qd facit eē numerū: &
sic tps numerat̄ a motu: quia prius & posterius in tpe: & nō habet idē
esse secūdu qd ē hic & ibi. an & postea idē ē nūc secūdu substantiā cau
sanē. uel cōnumeratur a p̄ori & posteriori i motu. Alter numerat̄ nu
merus numeratus a suis p̄tibus: & a substantiā sua: si habet eā & secūdu
hoc numerat̄ duplex tps. scilicet a priori & posteriori in tpe: ut p̄tibus & a
nūc iterato secūdu eē eodē: tñ manēte secūdu substantiā. numerat̄
at a substantiā sua. Sic ergo apparet quō tps est numerus motus: secū
dam prius & posterius. Item alio modo cōsideratur numerus: quē

Numerus Numerat
Numerat

est tps. sicut est mensura reddens quantitatem motus: & sic tps est numerus numerans motum. Certificatur enim primo quantitas tps quod fit ex motu ut ex sua causa: & ex numero suarum partium & sic substantia: & hoc certificatur: certificatur quantitate motus. Et hoc est quod dicitur *Age*. Quod tps est minimus numerus. Minimus autem numerus est duo. Minimus numerus dico numeri numerari. Minimus enim numerus numeri numerantis est binarius siue dualitas. Unde tps numerat motum vel mensurat eum modo, quo duo accepta multoties explicant partes alicuius quanti diuisas per parem numerum. Unde tps non multiplicat numerum ultra duo. scilicet prius & posterius: sed illa multitudo accipitur: secundum partes ipsius motus. In tota quantitate motus. Et sic patet quomodo tps est numerus: siue mensura: siue cuncta prius & posterius. Et ex hoc patet etiam quod motus non potest esse numerus temporis secundum se. sed per accidens licet sit causa temporis: quia non est causa intranea: sed est causa efficiens. Preterea in motu non est idem iteratum manens in substantia: nec manens in esse eodem quia id quod est accipere de motu: non est idem permanens in id quod est accipere de tpe est permanens idem in substantia: & est loco unitatis iteratae in numero. Et sic patet quod est tps: quia est propria passio motus. Et quomodo mensura motum. Sed notandum quod nunc duobus modis accipitur. ut dicit *Auicena*. pro nunc quod est substantia tps de quo dictum est. Et pro nunc signato: & illa acceptio perpenditur ad similitudinem puncti. Ponamus enim per impossibile quod sit punctus fluens per lineam: punctus ille fluxu suo: continet facit lineam successiuam que per materiam non habet in partibus que inquam linea non habeat substantiam aliquam nisi substantiam puncti: sed esse habet alterum secundum quod punctus est hic & ibi in longitudine ante & post: & cum illo puncto similitudinem habet nunc quod est substantia tps: & hic non accipitur ut terminus. Sed iterum in mathematica longitudine est punctus terminans: & cum illo habet similitudinem nunc secundum quod est terminus tps. sed non est terminans actu sed per comparationem ad intellectum: vel ad aliquem motum. Et si quis uellet distingueret secundum *Auicena* diceret. Quod nunc quod est substantia tps dicitur proprie intrans: quasi non stans. Nunc autem quod est terminus tps: retinet proprie nomen ipsius nunc. Et notandum quod punctus ad lineam: & nunc ad tps in quibuslibet similitudinem se habent. In quibusdam uero dissimilitudinem in terminando enim & continuando: similitudinem se habent quodammodo sed in essentia ut ita dicamus: siue in substantiando: non habet se similitudinem: quia punctus

Nunc signato

Intrans

non facit lineam: neque fluens neque non fluens: sed nunc fluxu suo facit tps ut dictum est. & ideo punctus non est substantia lineae. Dixit autem quod nunc & punctus terminando & continuando quodammodo similitudinem se habent: quia in linea est accipere duo terminata actu. Sed *Auicena* probat quod nunc non est terminans actu in tpe eo quod non est interruptio tps secundum naturam suam sed secundum intellectum: uel secundum comparationem ad motum aliquid determinatum. Similiter punctus continuans est principium & finis: & ideo quod utitur puncto continuante bis utitur eodem: & ideo quiescere accidit: hoc est si motus sit supra lineam: ita quod mobile utatur puncto continuante: uterque ipso in ratione finis ad praecedentem magnitudinem: & ita uterque eo in motu aequa motu siue motus non est in fine alicuius magnitudinis. Ut patet in sexto philosopho. Si autem uterque ipso in ratione principium ipso utitur ut primo post quod est motus in sequenti magnitudine. Sed quia uterque puncto utitur eo ut nunc: sed bis utitur puncto: ergo uterque in duobus nunc: & inter que cumque duo nunc est tps medius: ergo inter nunc in quo utitur puncto ut fine: & inter nunc in quo utitur eodem puncto ut principio est tps medius & illo est quies. Et hoc est quod dicit philosophus in iii. philicorum. Quod quoniam mobile uno puncto ut duobus utitur quiescere accidit. Est ergo dissimilitudo quod punctus continuans qui est in linea: bis accipitur ut principium & finis ita quod nihil erit medius: sed nunc nunquam potest accipi ut principium & finis nisi cadat tps medius. Et notandum quod substantia dicitur. Vno modo aliquid esse quod erat: & sic nunc non est substantia tps & indiuisibile non est substantia diuisibilis. Alio modo aliquid substantia id quod est res: & sic bis potest accipi indiuisibile esse substantia diuisibilis. sed tunc esse diuisibile est ab alio: & sic nunc est substantia tps: cuius tunc erit fluxu ipsius nunc de praeterito in futurum. Nota quod non potest considerari dupliciter: uel ut est fluens: & sic est tps: & potest esse pars tps. Vel ut est diuidens: & sic non est tps: nec pars tps.

Quod modis aliquid sit in tpe.

Cap. xiiii

Est autem dicere quod sit esse in tpe. Et ad hoc sciendum est quod aliquid dicitur quatuor modis esse in tpe. Primo aliquid est in tpe ut in subiecto: & sic passionis tps sunt in tpe sicut longum & breue multum & paucum. Secundo modo dicitur aliquid esse in tpe: sicut id quod est substantia ipsius: & sic nunc est in tpe: quia est substantia ipsius. tertio modo dicitur aliquid esse in tpe: sicut terminus in terminato: & sic nunc signatum est in tpe. Quarto modo dicitur aliquid esse in tpe: sicut in numero: & hoc est tpe uel parte tps mensurari. Et hoc contingit duobus modis. scilicet absolute & per comparationem. Absolute adhuc duobus modis. scilicet prius & posterius. prius est in tpe motus & mobile: secundum quod est in motu. Et per posterius quies & quiescens secundum quod referuntur ad motum. Et per prius esse in tpe adhuc duobus modis. scilicet toto tpe mensurari: & parte tps mensurari.

b.

toto tpe: sicut motus celi. Parte tps: sicut alii motus. Per cōparationē uero eē i tpe: dicitur tribus modis. Aut eim id qd cōparat: ē immobile: sicut cū dū eē: possit eē agere. Sed cōparat ad rē mutabile uel mobile: scdm durationē excellētē: i an & post: & cōcomitantē. Et sic dicitur deus fuit: deus est: deus erit. Sicut eim ē ut dicitur bieronimus. Deus fuit: id est nūq̄ defuit. Deus ē. i. temp̄. Deus erit: id est nūq̄ deerit. Aut id q̄ cōparat: secūda eē qd ē immobile: sed secūda posse qd ē cōtinuū motuū: mobile: secundū uicitudinē. Et sic angelus est in tpe: secūda oēs differentias tps: quia potētia angeli uicitudinā p̄ actus: intelligitū dicitur: & uolēdo. Et hoc q̄tum ad cognitionē uespertinā. Et secūda hoc dicitur. Angu. q̄ deus mouet spūale creaturā p̄ tps. Creaturā uero corporalē p̄ locū: & tps. Aut ita est: qd eē quidē rei est totū simul: sed hēt potētia ad motū cōtinuū: qd dicit ad differentia motus angeli. Et hoc cōtingit duobus modis: secūda duplicē modū potētie. Est eim potētia ad ubi tū: & ad ubi: & ad formā. Et primo modo: celi est in tpe. Secūda mō generabilia & corruptibilia sunt in tpe: tempus diuidit p̄ tres differentias. I. p̄s: p̄teritū: & futurū. P̄teritū est quod fuit: & nō est. P̄sens est intū quidē futurū: & finis p̄teritū cōtinuata ad inflās. Futurū ē quod nō est: sed erit. Nam uero est pars futuri: prope p̄s nunc. Olim eim ē: quod procul est a p̄senti. Repete uero ē i sensibili tpe propter paruitatē. Subito aut ut dicit beatus Dion. in mystica theologia: est qd est. p̄pter sp̄s: & ex nō apparente ad manifestū eductū. Vterius notidūm q̄ tps multipliciter accipit. Aliter eim dicitur tps secūda q̄ adiacet motui naturali. Et aliter secūda q̄ adiacet culibet mutationi: siue illa sit naturalis: siue supra naturā: & siue fit i formis corporalibus siue in formis spiritalibus. tēpus eim quod adiacet motui naturalit̄ proprietatis motus cui adiacet. Et idco natura ipsius & principia: de p̄dent a principiis motus. Motus aut̄ pprietas ē mobilis: secūda q̄ mobile. Et idcirco principia ab ipso. Vn cū mobile in natura sit diuisibile: & sit partim in termino a quo: & partim in termino ad q̄. secūda etiā q̄ mediū p̄ quod mouet̄ habet rōnem finis & principii. Idco motus ipsius ē ip̄fectus actus: & habet quod fit ip̄fectus a termino ad q̄: q̄ aut̄ sit actus habet a termino a quo. Et similiter tps quod adiacet ei ē cū priori & posteriori: quoru unū habet terminū a quo. I. prius. Aliterum a termino ad quē. I. posterioris. Et quod de ipso est accipere est nunc fluēs: cōiunctū priori & posteriori. Et istud est tps in quo non contingunt se nunc nec cōsequitur se nec adinuicē. Et hoc tpe mensuratur motus primi mobilis. & p̄ cōsequens oēs motus qui sunt sub motu celi. Omnes eim motus: sicut dicit philosophus mensurant p̄ motum celestī: q̄ simplicissimū sui generis. Et similiter mensurant p̄

S. Hieronimus
Deus fuit Deus est
Deus erit

S. Augustinus

Diuisio temporis

Jam
Olim Rep̄
Subito Non

nume: motus celestī: q̄ extrinsecū adiacēs: quod nō est in eodē genere: quia eē i tpe est esse in numero dicit philosophus: & i eodē numero numerate possunt esse plura numerata. Plures eim res possunt referri ad unū numerum. Est & aliud tps qd adiacet mutationi supra naturā: sicut creationi: que licet non dicat materia: sed tū nomina eē tū mutationē quādā dicit i creatura. Quo mutatio creature nihil aliud est: q̄ existētia creature post nihil. Et in hac mutatio nō ē accipere siue bētia materia supra quā fit mutatio. Neg eim ē accipere priuationē ut terminū a quo: nisi secūda rōnem: & nō secūda esse. Cum eim dicit hoc fit ex nihil. Nihil non ponit naturā siue materia: sed tū nomina eē ordo secundum rōnem entis ad pure non ens: secūda rem eim nō est ordo entis ad nō ens: & istud est tps indiuisibile: sicut ipsa trāsmutatio: nō eim est in ipsa accipere rōnem perfecti & imperfecti: secundum quid: sicut in alio motu. Est & tertium tps quod adiacet motui aie: cuius motus est: ut dicit Auerroes actus perfectus. Et hoc maxie est. qm mouet̄ ad gratiā in quo motu nihil est de interceptione mediū a quo causat fluxus tps. Aia eim semp̄ est sub grā. uel sub peccato: & nunq̄ est secūda quod sub grā: & secūda quod sub peccato: sicut est in alteratione de albo ad nigrū: ubi est interceptio mediū coloris. Et similiter hoc tps adiacet motui angeli: secūda quod dicitur q̄ angeli mouetur in tpe: & intelligant in tpe: secūda dicitur sum̄ intelligētie angelice: sup̄ res intelligibiles in cognitiōe uespertina. Dico aut̄ in cognitiōe uespertina: quia secūda cognitiōe matutinam attingunt eternitatem. Et istum motū tam aie q̄ angeli: mensurat nūc uicifitudinatūm secūda q̄ aia uel angelus mouetur de uno intellecto ad aliud. Et quilibet actus eius est p̄fectus. Et hoc est quod dicit Angu. Quod deus mouet creaturā corporalē: p̄ tps & locum. Creatura at̄ spūale p̄ tps tū. In hoc eim tpe nō est inconueniens q̄ non fit confē: quens ad nunc sine medio. Et notidūm q̄ tps est plus cā corruptio nis: q̄ generatiōis: propter mutationē quā mensurat: que facit distare a principio: quod eim antiquat̄ & senescit: prope interitum est. Et hoc de tpe sufficiat.

De eternitate.

Capi. xv

Via dictum est de tpe: quod est mensura rerum temporalium. Dicitur de eternitate: q̄ ē mensura eternorū. Et de quo q̄ ē mensura eternorū: Quēdā n̄ sicut dicitur i li. d̄ causis quorū suba & actō sicut i tpe: sicut nā infirma. I. cuius eē p̄ gnatio nē. Quēdā at̄ sicut quorū suba & actō sicut supra tpe: sicut nā suprema. I. deus i. filiū & spūs. I. Quēdā uero sit quorū suba supra tps: sicut actō i tpe: sicut nā media cuius eē est p̄ creationē. Quartum membrū sta

b ii

e nō pōt. sic eim actio alicuius eēt prius q̄ substantia ipsius: qd̄ ē ipso /
 bile. Itē iste tres mēsure accipiunt̄ in cōparatiōe ad duratiōē. Est eim
 qd̄a duratio hīs pncipiū & finē: sicut tps. Et ē qd̄a nō hīs principium
 neq; finē: sicut eternitas. Et ē qd̄a hīs pncipiū nō hīs finē: sicut eum:
 Quartū mēbrū iterū stare nō pōt. Omne eim qd̄ hēt finē: hēt princi-
 piū. Eternitatē sic diffinit Boetius i. li. de cōse. circa finē. Eternitas est i
 terminabilis uite tota simul & pfecta possessio: q̄ diffinitio sic pōt est i
 planari: possessio: cōse ē oī mēsure. Ois eim mēsurā possidet ab eo cu
 ius ē mēsurā p se tāq; p̄pria passio ipsius: p hoc qd̄ dicit: terminabilis
 uite tāq; subiectū ipsius eternitatis. I. dei eternū: nō hīte principium
 neq; finē qd̄ tū subiectū nō ē aliud ab eternitate nisi secundū rōnem. Et
 potius dicit uite q̄ ē p hoc innuē dīam ad ea q̄ sunt in eternitate ē in
 penis q̄ sunt nō habētia uitā beatā neq; iocundā: uita eim licet sumā
 absolute pro quacūq; uita: tū hic p appropriationē sumit̄ pro uita tu-
 cūda atq; beatā. tota simul dicit ad dīam tps: qd̄ nō ē totū simul: sed
 ps p̄teritū: parsq; futura ē. Et nō ponit ibi simul pro similitate p̄tū sed
 dī simul id ē nō dicit̄ pfectā dicit ad dīa: qd̄ nō oīo simplex. est
 sicut nec id cuius mēsurā ē: pfectū eim ibi p simplici ponit̄. Et nota q̄
 eternitas analogice: sine p prius & posterius dī de creatore & creatu-
 ris. tres eim sum cōditiones eternitatis proprie dicit̄: si simplex inua-
 riabile: & iterminabile: secundū quod iterminabile dicit nō solū pri-
 uationē finis: sed et principii: & sic soli creatori conuenit. Ille eim uere
 solus simplex est: & inuariabilis: & iterminabilis. Sed creature qd̄dam
 participāt nomē iterminabilitatis suo mō. sicut angel̄ & aīe bē: & et
 corpora post resurrectionē participāt nomē iterminabilitatis ppter
 finis carentiam: sed non principii. Et ob hoc angeli atq; bē & corpo-
 ra post resurrectionē dīr eterna: & i eternitate. Eterna dīr propter in-
 terminabilitatē. In eternitate propter inuariationē uel inuariatē. Itē
 quedā creature participāt eternitatē rōne iterminabilitatis ppter ca-
 rētiā finis: sicut pene dīr eterna: sed nō dīr in eternitate quia nō p̄tici-
 pāt rōne inuarietatis. Inuarietas: eim uel inuariabilis dicit bene esse.
 Sed hec cōditio q̄ est simplicitatis in nulla creatura simpliciter iuenit̄
 Itē eternitas dicit mēsuram excellētē q̄tum ad utrūq; terminum. Et
 sic quedam creature ut generabilia & corruptibilia claudunt̄ ab eter-
 nitate: sed neq; sunt eterna: neq; in eternitate. Quedam igit̄ sunt eter-
 na & in eternitate proprie. Quando uero non proprie. Et istorū que-
 dam sunt eterna & i eternitate p participationē: quedā eterna per par-
 ticipationem: sed non in eternitate. Quedā neq; eterna nec i eternita-
 te: sed claudunt̄ ab eternitate. Quartum mēbrum stare nō pōt. s. q̄
 aliquid sint in eternitate per participationē. sed non eterna. Omne eim

Diff^o eternitatis in bonis

Non

inuariabile caret fine: sed nō conuertitur.

De nunc eternitatis.

Capi. xvi.

Sequit̄ de nūc eternitatis: de quo dicit Boetius i libro de
 trinitate quod nūc fās & nō motus se semper eternita-
 tis facit. Quod melius intelligit̄ facta comparatione ad
 nūc tps. Imaginemur itaq; lineam. a. c. & sit. b. punctus
 & moueat̄ in ista linea ab a in c distinguens prius a posteriore. Primā
 aut̄ partem dicimus pertransitam: posteriorem uero pertranseundā.
 Similiter intellige per a c totum tps: per b aut̄ intellige ip̄tū nūc tē-
 poris: quod continue mouetur ab a in c & quod pertransitum est di-
 cimus preteritū: quod uero pertranseundū est dicitur futurū. Et
 sicut in linea ipsum b mouens se semper subtrahit a posteriori & addit
 priori: sic enim nunc semper subtrahit a futuro: & addit preterito. Et ē
 si b punctus staret in a: & nō moueret: nō eēt prius neq; posterius: sic
 nūc tps si stetit̄ in principio tps: nō fuisset neq; preteritū: neq; futu-
 rum. Cum hoc aut̄ nunc tēporis imaginemur nūc alicū quod stetit̄
 ab eterno. iam oīo in ista eternitate nō eēt preteritū uel futurū: sed totū
 tum presens: & totum simul. Ita q̄ est in eternitate: sed nō in tpe. tota
 eim eternitas est quoddā nūc indiuisibile. Sed iam uideat̄ quoddam
 mirabile q̄ ipsum nūc eternitatis: cū sit quoddā indiuisibile: extendit
 se per totum tps: capiēs etiā infinitum tps. Item totū tps capit̄: & tū
 totū stat cū quolibet instanti tps. Exemplū aut̄ huius est bonū q̄ aīa ē
 tota in toto: & tota in qualibet parte corporis. Itē licet aīa simplex sit
 nō habens partem & partē sicut corpus: tū p totū corpus se extendit.
 Adhuc aut̄ est hic quoddā mirabile: q̄ in nūc eternitatis: quod est in
 diuisibile: cōtēnēt̄ tps qd̄ diuisibile est in infinitū: & habet partes prio-
 res & posteriores. Exemplū ad hoc intelligēdam: tale est. Dicit Au-
 gustinus. Quod in eodem instanti tps est radius solis in oriente: & oc-
 cidente: subitō totum nostrū emiseritum illuminās. hic igit̄ cōtingit
 reperiri q̄ in uno nūc tps: est prius & posterius in infinitū: qm̄ natura
 liter: & si nō secundū tps: primo illuminat̄ siue imitat̄ pars propingor
 id est propinquissima aeris q̄ illa que remotior est. Et prius illa remo-
 tior: q̄ illa que adhuc est magis remota: & sic contingit partes in infi-
 nitum inueniri. Ex predictis patet quid sit dicere deus est: deus fuit:
 deus erit. Est eim sensus deus erit. Est eim sensus deus est in nunc eter-
 nitatis: cui coexistit tps presens preteritū: & futurū. Patet etiā soluto
 cuiusdam articuli: quo probat̄ q̄ deus quicquid scit nūc sciet eius
 cōtradictorie oppositū. In eodē eim nunc tps impossibile est scire ali-
 qua contradictorie opposita sicut fortē sedere: & nō sedere. Sed nunc
 eternitatis in infinitum simplicitas est: nunc tps: ergo cum deus sciat i

Bonū

Augustinus

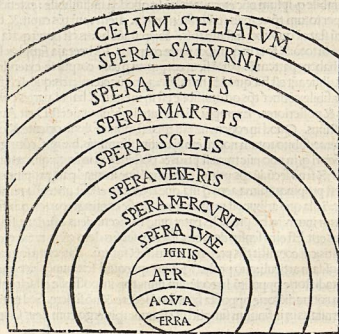
Deus est

unne eternitatis, q. quid scit; nūq. sciet duo cōtradictorie opposita qd
 falsum est. scit enim me esse dum sum: & scit me nō esse: dum non sum:
 patet solutio: qm̄ nunc est cum qualibet parte temporis.

De euo & euiternis,

Capi. xvi

Sequit̄ de euo qd sic diffiniri pōt. Eūū est mēsurā habē
 riuū principii: & nō finē. Et notandum est quod qdam
 dicūt: q. sicut tps̄ in uno. sicut in motu primi mobilis: quo
 motu mēsurant oēs motus iseriores: tanq. sui generis
 minimo & simplicissimo: & p. cōsequēs ē mēsurā mo
 tus primi mobilis: sic eūū est in uno euiternoz simplicissimo: quo oia
 alia euiterna mēsurātur. Alii autē dicūt q. nō sed quodlibet euiternū
 suū habet eūū. Nullū eim euiternū cū est aliog: sicut motus pmi mo
 bilis cū est aliorū motuū. Ex supradictis colligi pōt: q. angelus q̄tū
 ad substantiā est in euo: q̄tū ad agere simpliciter: sicut ē incognitione
 uespertina est in tpe. Quātū uero ad bene & bte agere: sicut ē cōtepla
 ri & flui est in eternitate. Et hec de parte prima dicta sufficiant.

Incipit secunda pars de celo & mundo.

Capi. i.

Via dictum est de corpore mobili secūdu se in lib ro phi
 sicoz. Dicēdū est cōsequēter de corpore mobili cōtracto
 Et primo de iugenerabili & incorruptibili quod est celū
 ut eim dicit Ag. i principio phisicorū. Ex uniuersalibus in
 singulari oportet puenire. Vñ pueri appellant oēs uiros
 patres: & foeminas matres. Posterius at determinat horū unūquodq.
 Primo ergo oñ. dēdū est q. unus est mūdus corporalis. & non plures.
 Secūdo q. celū ē finitū. tertio q. oia corporalia sunt i celo. Quarto q.
 celū nō ē elemētū nec elemētātū. Quinto dicēdū est de nobilitate ce
 li respectu rerū corporālū iserioz. Sexto de motu celi.

Quod unus est mundus.

Capi. ii.

Voquod tñ unus mundus corporalis sit & nō plures
 Ag. s. c. p. b. Ponamus q. duo sint mūdi. Aut ille alius
 mūdus erit huic similis in rebus: aut in noie tantū. Si
 erit simul i rebus ista terra: erit similis illi terre & ecō
 uario. Et illa aq. similis isti aque: & sic de aliis. Sed que
 sit eiuū dē nāe tēdūt ad eūde locū. ergo ista terra & illa tēdūt ad eūde
 locū. Et illa aqua & ista aq. & sic de aliis. Sed q. utq. tēdūt ad eūde locū
 sūt eiuū dē mūdi: ergo oēs res sūt unius mūdi: ergo tñ ē unus mundus
 corporalis & nō alius. Si dicat q. ille alius mūdus ē similis huic i noie tñ
 ergo cū nō sint alie res q̄ res huius mūdi: nō erit ille mūdus realis uel
 corporalis: sed tñ itellectualis: siue architypus de quo nō ē dubiū qn sit.

Quod celum est finitum.

Capi. iii.

Nteq. pbemus celū ē. Prio finitū: pmo notādū ē q. si
 cut dicit Ag. i. iii. phisicorū. In finitū multis modis dicit̄
 Vno mō dē finitū qd impossibile ē trāsire ex eo q. nō est
 aptū natū trāsire: ut ē uox inuisibilis & sic dē finitū nega
 tiue q̄si nō finitū siue nō terminatū: & sic deus dē finitū.

Alio mō dē finitū trāsire hūsdē hūsdē ipsectū: quis n. sit aptū hē trāsire: nō
 tñ hēt: sicut qn alig. trāsire aliqd spaciū: sed nō puenit ad finē: & sic dē i
 finitū pautiue & his duobus mōis aliqd ē finitū actu. tertio mō dē i
 finitū scdm appositionē sicut i gūitate discreta. Quarto mō dē finitū
 scdm diuisionē: sicut i gūitate cōtinua. Quinto mō dē utroq. mō sicut
 tps̄. Et his tribus mōis nō dē finitū actu: sed tñ potētia: & scdm h. d. d. i.
 nō ē finitū: sic i eodē. In finitū ē cuius gūitate accipietibus semp ē aliqd
 accipie extra. Restat pbare q. celū nō ē finitū actu. Et prio pbat̄ gnālē
 q. nullū corpus ē finitū actu sic. Oē corpus hēt supficiē: & ois supfici
 es ē terminus: ergo oē corpus ē terminatū: sed oē terminatū ē finitū. ergo
 oē corpus ē finitū: & exide pōt iseris: sic sed celū ē corpus: ergo celū ē fi
 nitū. Itē spāliter pbemus celum esse finitum. Supponamus igitur.

quod inferius pbabit: qd omne corpus est i celo & nullum extra inde
 fic: inter oia corpora nobilius est celū. Est eim ingenerabile: & icorru-
 ptibile uirtutē habēs actiua respectu inferiorū. Omne autē agēs nobi-
 lius ē patiēte sicut dicit philosophus: sed corpori nobiliori debet for-
 ma nobilior: sed forma spica nobilior ē oibus aliis formis siue figu-
 ris corporalibus ppter sui eapacitatē & interminabilitatē: qd nō hēt
 principiū: neq; finē: & nō una superficie cōtēta. Est eim sphaera figura pla-
 na unica superficie cōtēta. ergo spherica forma debet celo: ergo celū ē
 sphericū siue rotūdū. Preterea nos uidemus qd qñ luna est semiplena
 est arcualis. Illa autē figura nō est nisi in circulo uel a circulo. Circulus
 eim solū modo est in corpore rotūdo: ergo luna est rotūda. Eadē rōe
 sol & oia alia corpora celsa sita rotūda: ergo celū est rotūdū. Exinde
 procedat ulterius sic. Sed corpus sphericū est in cuius medio intelligit
 punctus a quo oēs linee ductæ ad circūferentiā sunt equales: ergo celū
 habet mediū: & omne mediū habet extrema: sed qd habet extrema
 est terminatum siue finitū: ergo celum est finitū. Itē celū probat esse
 finitū in cōparatiōe ad motū: & mēsurā ipsius motus q̄ est tps. Omne
 eim qd mouet totaliter i tpe certo siue finito est finitū: sed celū moue-
 tur totaliter in tpe certo siue finito: qd in uno die naturalis: ergo celum
 est finitum. Quod autē motus infinitus nō possit mēsurari tpe fini-
 to: sicut demonstrat. Sit illud tps a b & diuidat p quatuor ptes. Vna
 pars tps mēsurabit unā ptem motus: & alia alia: & sic de reliq; Mo-
 tus at cū sit infinitus nōdum totaliter mēsuratus est a tpe finito: ergo
 motus infinitus nō mēsurat tpe finito. Eodē modo demonstratur
 qd motus finitus nō mēsurat tpe infinito diuidēdo motū p quatuor
 ptes. Proportionabilia eim debent esse motus & tps: sicut subiectum
 & ppria passio ipsius: ita qd neutri excedat reliquū. Et sic si tps mēsu-
 rans motum est finitum: & motus est finitus. Et si motus est finitus: &
 corpus qd mouet est finitum. Restat ergo qd celum est finitum.

Quod omnia sunt in celo & nihil extra.
 Odo ergo probare debemus qd oia corpora sunt in celo
 & nullū extra. Et primo probabimus qd nullum corpus
 est extra celum naturaliter. Secundo nec accidentaliter
 nec uolenter. Quod nullum corpus sit extra celum na-
 turaliter: sic probat. tria sunt genera corporum. s. celum
 elemētum: & elemētātū. Quod celum nō sit extra celum: patet quia
 nihil est extra seipm: ergo celum nō ē extra celum. Similiter qd extra
 celum nō sit elemētum: patet quia iter oia elementa terra est infe-
 rior supra quā aqua supra quā aer: ergo cadem proportione ignis est
 super aera. Cum ergo oia elementa sint sub igne: & ignis sub celū

consequens est qd nullum elemētum est naturaliter extra celū. Item
 graua naturaliter tendunt deorsum ad centrum. Leuia sursum ad cir-
 cūferentiā qd est celum nō ultra: ergo nullum elemētum est extra
 naturaliter. Similiter patet qd nullum elemētum est extra celum.
 Omne eim elemētum cōstat ex elemētis: sed nullum elemētum
 est extra celum: ut supra probatum est: ergo nullum elemētum ē
 extra celum: & sic patet qd nullum corpus est extra celum naturaliter.
 Eodē modo patet qd nullum corpus est extra celum accidentaliter:
 siue uolenter. In quocumq; eim loco est aliqd corpus naturaliter i
 eodē possibile est esse aliqd corpus accidentaliter siue uolenter: ut
 terra naturaliter est deorsum ignis uolēter. Similiter ignis naturali-
 ter est sursum terra uolēter: sed extra celum nullum corpus est natu-
 rali ut probatū ē: ergo nullū corpus ē ibi uolēter. Et sic patet qd nullū
 corpus est extra celū. / Et hoc et qd dicit Damascenus. Quod celū ē
 cōtinua uisibilium & inuisibilium creaturarum.

Quod celum nō est elemētum nec elemētātum. Capi. liii.
 Am debemus ostēdere: qd celum nō est elemētum nec ele-
 mētātum. Quod nō sit elemētum patet qm de proprietate
 omnis elemētū est habere in se cōtrarietatē: & agere in suū
 cōtrarium: si cōiungit ei corrumpendo ipsum si uincit: &
 generādo in materia speciē suā. Si ergo celum esset elemētum: cum
 oia elemēta se habeat ad celum sicut pūctus ad totam terrā: iam oia
 dudum corruisset: & oia essent celum quod nō uidemus. Eodem
 modo patet qd celum non est elemētātum. Omne eim elemētātum
 minus est elemētis ex quibus componit: sed celum maius est omni
 bus elemētis: ergo nō est elemētātum. Item simul patet qd celum nō
 est elemētātum: nec elemētum. Omne eim tale habet motum re-
 ctum hoc est deorsum in medium: uel sursum a medio. Sed celum nō
 habet motum rectum sed circularē. Ergo non est elemētātum nec
 elemētum. Si dicat qd motus rectus est ei naturalis: sed circularis est
 accidētalis. Cōtra Motus accidētalis intēdit & remittitur. Si ergo
 Motus circularis esset ei accidētalis: intēderet & remitteret. hoc autē
 nō uidemus esse in celo: quia motus celi semper est uniformis. Ex
 predictis iam patet qd celum non est generatum. Omne eim quod
 generat: generat a principio contrario: uel a principis contrariis. Ut
 dicit Aristoteles in pmo de celo & mūdo. Plato tñ dicit in thymotheo
 quod est generatum: sed intellexit qd est generatum. i. quod ad habens
 principium uel cām sui. Ex predictis etiam patet qd celum nec calē-
 scit: nec frigescit: quia nō ē elemētum nec elemētātum. Iste autem
 sunt proprie qualitates elemētorum. s. calidum & frigidum: humidū

Damascenus

Plato

& siccū. Et cū nō recipiat huiusmodi impressiones: cōstat q̄ nō ē ma-
gis uetus q̄ fuerit a principio sue creationis. Et etiā patet q̄ quīs ex ag-
gregatiōe luminis quod a sole puenit. nos sentiamus calore: tñ cor-
pora celestia nō sunt calida: sed tñ dicuntur calida: ut sol: uel frigida ut
saturus uel humida ut luna p̄ eff̄cty. Agūt eim corpora superiora
in inferioribus: & nō eōtrario: ut patet. Videmus eim q̄ q̄ luna hēt
plenitudinē sui luminis: mare crescit: & indecremō lūne: mare de-
crescit. Vñ patet q̄ luna est cō & mater humiditatis: propterea dicit
Ag. in li. de proprietatibus elementorū: q̄ q̄nōs planetę fuerūt adu-
nati in signo pisciū: factū est diluuiū. Quādo aut adunati fuerūt in si-
gno geminorū: facta ē magna mortalitas. tñ semp̄ intelligas ibi iudiciū
deiorū: in dinate hoc diuina uolūtate. Itē patet ex predictis q̄ celū nō ē
coloratū: quia color ca: fact̄ ex qualitatibus elementorum.

De nobilitate celestium corporū.

Capi. v.

Nobilitas celi siue corpore superiorū manifesta est ex
elevatione sui sup̄ oia corpora inferiora. Quāto enim
corpus est nobilitas: tōto debet ei altior, locus. Item
nobilitas corporū superiorū patet ex figura siue for-
ma ipsorū. que est rotunditas. Rotunditas eim nobilior
est oibus aliis figuris: sicut dicit Ag. in li. de celo & mundo: q̄ patet
ex eo quod oēs alię figure habēt terminos. Rotunda aut̄ figura habet
formā circularē: & circulus nō habet principium: neq̄ finē: sed in se ter-
minatus est. Quod āt oia corpora superiora sint rotūda ostēsum ē
supra. Et ob hoc q̄ celū est rotūdum: oia corpora inferiora sunt rotū-
da: & ob hoc finita. Omne eim rotūdū habet mediū: & omne mediū
habet extrema & quod habet extremū finitū est. Quod āt oia
corpora inferiora rotūda sunt manifestū ē. Igenis eim cū cōtinēat a celo
qd̄ ē rotūdū habet formā rotūdā: sicut dicit Ag. i li. celi & mundi: &
ob hoc finitus est: & sic de aliis. Nota tñ q̄ terra: discorporata ē: quia
deus uoluit hoies habitare in ea. Itē nobilitas corpore superiorum
patet ex impassibilitate corū: sicut eim ingenerabilia & impassibilia: &
incorruptibilia: uirtutē tñ actiua resp̄ctū inferiora habētū.

De motu celi. Capitulum. vi.

Ergo celū est nobilissimus oibus inferioribus corporibus:
pp̄ hoc debet ei motus nobilior. s. circularis: secundum
naturā perpetuus: ab omni pena & fatigatione alienus.
Quod aut̄ motus celi sit perpetuus: manifestū est ex eo
q̄ principium motus ipsius nō pot̄ separari ab eo. Illud eim
principium: aut ē intra: aut extra. Si extratū: motus celi eēt accidētalis
siue uolētus: sed omne uolētus: siue accidētalis: facilliter trāsit sicut di-

fit Ag. i de celo & mūdo. i. Si ergo motus celi eēt uolētus: iam elu-
dum trāsisset. Restat ergo q̄ illud principium ē intra: sed oē qd̄ est intra:
aliud: nō pot̄ ab eo separari siue remoueri nisi p̄ passionē uel aliquā cō-
trarietate: sed celū ē impassibile: nō habēs cōtrarietate aliquā: ergo illud
principium nō remouet̄ ab ipso: ergo motus celi eēt p̄petuus. Item q̄
motus circularis siue celestis sit p̄petuus: scđm nām: patet ex eo q̄ nō
hēt aliquā itētionē uel remissionē: sed semp̄ ē uniformis: nec magis tē-
dit ad acq̄rēdū istud ubi q̄ illd̄. Preterea motus celi nō tēdit ad aliq̄
finem acq̄rēdū: ergo perpetuus est scđm nām. Ex predictis patet q̄
motus celi: nec est nālis: nec uolētus: nec aīalis. Quod motus celi
nō sit naturalis: nec uolētus: patet ex eo q̄ oīs talis motus ē motus re-
ctus: Ponamus ergo q̄ aliqd̄ corpus: siue nāliter siue accidētaler uel
uolēt̄ moueat̄ p̄ aliq̄ lineā siue spaciū finitū. oē n. spaciū finitū ē. Illud
ergo corpus trāsīt aliq̄ spaciū illd̄ cū sit finitū: aut ergo stabit ibi: aut
nō. Si stabit ergo q̄scit̄ i p̄ntē: ergo motus ille nō ē p̄petuus. Si nō stabit: er-
go redibit: q̄ nō ē ultra p̄cederat: ergo redibit i eodē tpe: aut i alio
Si i eodē: ergo similis i eodē tpe ibit & redibit: ergo iā duo opposita
erūt i eodē: qd̄ ē impossibile. Si i alio: ergo q̄s fuit i medio illo: tporū
ergo cessauerat ille motus: ergo nō fuit p̄petuus. Sed p̄batū ē q̄ motus
celi sit p̄petuus scđm nām: ergo nō ē nālis nec uolētus. Itē motus na-
turalis itēdit̄ uel remittit̄: motus celi: ergo nō ē nālis. Itē Anticēna
p̄bat q̄ motus celi nō ē nālis: q̄ motus nālis ē ab aliquo aliqd̄: & sem-
per tēdit aliqd̄ acq̄rere: quo acq̄sio q̄scit̄ illd̄ mobile. Motus aut̄ celi
nō acq̄rit aliqd̄ i quo q̄scit̄: ergo nō ē nālis. Itē hoc idē p̄bat̄ alia rōe: q̄
ea q̄ mouet̄ nāliter: & sit ei iudē spē: & nāc mouet̄ uersus eādē p̄tem
sed uis oia graua descēdūt ad cētū: & oia leuia sup̄sūt: ergo cū celi sit
ei iudē spē: & nāc: si eius motus eēt nālis moueret̄ uersus eādē p̄tē: &
nulla eēt ibi diuersificatio sicut p̄batū ē i astronomia: & Ag. dicit i li.
de celo & mūdo q̄ octaua sp̄a mouet̄ ab oriēte i occidēs. Et alie septē
sp̄e mouet̄ cōtra itēdē p̄mi mobilis: ergo nō mouet̄ uersus eādē p̄tē: &
ergo motus celi nō ē nālis. Idē p̄bat̄ sic: motus celi ē principium nāc: & rege
nāliū q̄a mediātē illo motu oēs ille res nāles grānt̄ & corrumpūt̄
alterat̄. Illud āt qd̄ ē cā alicuius fortius & nobilius ē eo cuius ē cā. Et
ita cū motus ille sit principium nāliū nō ē subiectus nāc: ergo nō ē nālis sed
sup̄ nālis. Quod āt motus celi nō sit uolētus: p̄batū ē supra. Oē n. uio-
lētū uelociter trāsīt. Similiter ostēdit̄ q̄ nō sit aīalis: q̄a dicit ag. q̄ mo-
tus aīalis nō ē sine p̄ena & labore: nec sine terminatiōe motus āt celi ē
sine p̄ena & labore: & siue terminatiō: ergo motus celi nō ē aīalis. Itē
motus aīalis itēdit̄ i medio: motus celi nō itēdit̄: ergo nō ē aīalis. Preter
hos ergo motus oportet ponere aliū motū celi. s. circularē ut dicit ag.
i li. de celo: & mūdo de quo dicit similit̄ Anticēna q̄ nō ē simpliciter

Nota breuiter
de terra

aialis: sed p similitudinē: quia sicut aia humana mouet corpus huma-
nū & corpus obedit ei. Ita angeli ex eo q cognoscūt & uidēt suū crea-
torē: ex leticia & desiderio mouēt illas speras. ita q pma spera q ē ma-
xima speratur: ex tali desiderio mouet a pmo ordine. Vñ appellat sem-
per illū motū: motū desiderii siue desiderii. Et scda spera mouet a se-
cūdo ordine: & sic de singulis p ordine. Vñ ipse dicit q angeli sūt q̄i aie:
nō tñ sūt simpliciter aie. Et ideo ille motus celestis dī quasi aia: s: non
tū dicit simpliciter aialis. De numero celorum. Cap. vi.

L nota q octo distinguuntur sperę celestis. Quarū Pri-
ma ē i q̄ stelle fixe sūt: q̄ sūt innumerabiles sicut dicit Auz.
Scda spera ē Saturni: q̄ solū mō ē Saturnus. tertia Iouis.
Quarta martis. Quinta Solis. Sexta ueneris. Septima mer-
curii. Octaua Lunę. Vñ uerfus. Octo sunt sperę: quas sic
poteris retinere. Celū stellatū. Saturnus: Iupiter: & Mars: Sol: Venus:
hasq̄e uis Mercurius ultima Lunę. Sub Luna uero nō sūt nī tres cor-
ruptibiles: sicut Ignis: & Aqua: & aia corruptibilia: sicut dicit Macro-
bius. tholomeus aut assignat aliā sperā sup illas: i qua sūt angeli & res
spūales & incorruptibiles: & illa ē imobilis. theologo uero distinguūt fe-
ptē celos. f. Aerē. Etherē. Ignē. s: Sydereū. Crystallinū: Emphyreū: Ce-
lū trinitatis: Quorū numerus fe pot accipi. Quia celū uel nominat rē
creatā: uel increatā. Si increatā: sic ē celū trinitatis. Si creatā uel noiat rē
corruptibile: uel incorruptibile. Si corruptibile: uel q̄tū ad extrema: uel
q̄tū ad mediū. Si q̄tū ad extrema: sic est celū Aerē: & Ignē: si q̄tū ad
mediū: sic ē celū Etherē. Si uero noiat rē creatā incorruptibile: tūc ite-
rum: uel q̄tū ad extrema: uel q̄tū ad mediū. Si q̄tū ad extrema: sic ē ce-
lū Sydereū: & celū emphyreū. Si q̄tū ad mediū: sic est celū crystallinū. Et
nota q̄ motus octaue spe dī uniformis. Motus autē planetarū: & aliarū
sparḡ inferiorū dī ē duplex sicut motus solis est duplex. Tropicus siue
diurnus & reuolutio imobilis i cōtrariū primi mobilis: siue motus p-
prius Motus tropicus dī cōuersiuis uel consensiuus. Vñ oēs planete
i astronomia dīr tropici: q̄a retrogradant a motu p̄mi mobilis. Qui
motus cū tāto desiderio ē q̄ oēs alias speras secū reuoluit. Motus autē
q̄ dī reuolutio imobilis: ē p̄prius & naturalis planetarū. Quare at̄ ipse
planetarū moueant̄ ut dictū ē cōtra icesium p̄mi mobilis: a uerse ad:
uerfus assignatur rōnes. Quidā eim dicit q̄ hoc fit ad retardādū motū
p̄mi mobilis. Nisi. n. ut dicit: motus ille retardaret̄: pp̄ nimia uelocitā
tē sūt totū frāgere: uel iā diu fessū eēt. Alii at̄ dicit q̄ hoc ē pp̄ hoies:
& aia q̄ ff sup terrā. Quia si motus p̄mi mobilis q̄ cū tāto desiderio
nō haberet aliquā retardationē: nūq̄ aliq̄ posset crecere sup terram
neq̄ hoies posset uiuere. Et hoc de celo dictā sufficiant.

Incipit tertia pars. f. de elementis.

Ostē dictū de corpore mobili generabili & incorrupti-
bili. Dicitur e de corpore mobili generabili & corrupti-
bili. Et primo de simplici. Postea de cōposito. Corpora at̄
generabilia: & corruptibilia simplicia: sunt elementa. Vñ
nunc de elemētis dicendū est: que distincta sunt fco celo i
suis sitibus. Ita q̄ illud qd est subtilius aliis: propinquius est celosicut
ignis quia subtilior est aere: propinquior est celo q̄ aer: & aer q̄ aqua: &
aqua q̄ terra. Pr̄mo ergo ponamus opinionēs philosophorū: anti-
quorū de elemētis. Secūdo dicemus de primis qualitibus elemēto-
rum. tertio de generatione & corruptione elemētorū adiuicem.
Ḡa cuius etiā dicemus de alteratione: & aliis spēsbus motus ipsorum.
Anteq̄ ponamus opinionēs de elemētis. Notādū q̄ multum multis
modis dī. Dicit̄ eim uno modo principii artis cōplexū ut illud. Oē to-
tum est maius sua pte. Et illud de quolibet dī affirmatio uel negatio
& de nullo abo simul. & similia. Vñ dicit̄ Auz. i li. phisicorū. Dispositio
ueritatis & scie: ē i his oibus q̄ sitibus: uel elementa: ubi appellat
elemēta principia. Dī etiā elemētū: ut dicit philosophus i. v. metaphi-
sice. Cōe oibus rebus: qd est principii cuiuslibet & i quolibet: primum
sicut Ista dīr elementa uocis significatione ad placitū: & similiter i aliis
Dī etiā elemētū secūdi speculiorē intellectu: cuiuslibet corpis fenz
sibilis mixti principii: & secūdi hoc diffiniē elemētū i. v. metaphi-
Elemētū est illud ex quo cōponit̄ res p̄mo: & est i eo: & nō diuidit̄
secūdi formā. i. spēm i aliā formā: uerbi ḡa. In mixto est aqua: cuius
q̄libet ps est aqua: & similiter i aliis elemētis. Et secūdi hoc distiguū-
tur quattuor elemēta. f. Ignis: Aer: Aqua: terra: q̄ oia i materia cōicāt
sed nō secūdi formas. f. Calidū: Frigidū: humidū: & siccū. Et ideo dīr
cōtraria rōne suarū formarū. unde subiecte nihil est cōtrariū secūdam
materiā: sed secūdi formā substantiē aliquid est cōtrarium.

Opiniones antiquorū de elementis.

Elementis diuersorū diuerse sunt opinionēs. Quidam
eim ponebāt plura esse elementa. Quidā unū. Et iter eos
qui ponebāt plura elementa: adhuc fuit diuersitas. Em-
pedocles: & Auz. ponebāt quattuor esse elemēta q̄ dicta
sūt: At̄n empedocles nihil dicit certū de hoc ponebat. n. quattuor ele-
mēta esse principia materialia oium corporū: & ponebat duo forma-
lia principia. f. litē: & amicitia. Et dicebat q̄ qn qualitates ille: siue dīse
f. calidū frigidū: humidū: & siccū separabatur ab eis cōglutinabantur
i unā massā pp̄ amicitia. Postea illis dīsis siue qualitibus aduenien-
tibus: sepabant̄ pp̄ litē: & hoc cōtingebat post magnū ānū. i. post decē

milia anog. Ex dicto ergo empedocles nesciebat utrum illa elementa essent principia illius materielles et essent principia elementorum. Democritus et Leucippus ponebant corpora indiuisibilia esse principia omnium corporum. Vnde et aethiomas appellabatur et infinita dicebantur et sua positio nem sic probabat. Possibile est corpus diuidi in infinitum ponatur ergo aliquid quod corpus diuidi in infinitum aut ergo remanet aliquid aut nihil. Si nihil ergo aliquid corpus consistat ex nihil. quod est impossibile. Si aliquid remanet aut corpus aut non corpus. Si non corpus ergo aliquid consistat ex non corpore. hoc iterum est impossibile. Si autem est corpus autem est diuisibile aut indiuisibile. Si est diuisibile hoc est contra positum. Positum enim est quod diuidere in infinitum et usque diuidi non possit. Si autem indiuisibile habeo positum scilicet corpora indiuisibilia sunt principia omnium corporum. huius autem probatio non Aristoteles dicit quod corpus est diuisibile in infinitum potentia non tamen actu. Ipsi autem intellexerunt corpus est diuisibile in infinitum actu. diuisibile usque ad ultimum aut interius diuidi non possit. Anaxagoras autem in finem ponebat elementa et dicebat contrarium Aristoteles et empedocles. Dicebat enim quod illa quattuor elementa ignis aera aqua terra essent elementa et omnia alia essent elementata. signum lapidis caro et cetera. Et quod ita esset probabat per hunc modum. Tu dicis quod illa sunt quattuor elementa et ex illis consistat caro et cetera similia. Aut igitur illa caro quod consistat ex eis est et consistant non solum esse ceterum ergo ex non entibus consistat ens quod falsum est. Si uero in eis est caro ergo ea dem ratione et ossa et medulla et cetera ergo illa quod sunt in eis sunt elementa et illa quattuor signis aera aqua terra sunt elementata. Item anaxagoras dicebat quod quilibet esset in quolibet. Dixit enim quod in carne erat os et iterum in illo osse caro. Et iterum illa carne nerui. Et iterum aliquid aliud in neruis et ita usque ad infinita Aristoteles improbat eius opinionem in principio philosophorum dicitur. Aliquod caro est minima caro ita quod si diuidere illa caroiam non esset caro tu dicis. In illa ergo carne minima est os et in illo osse alia caro ergo illa caro quod est in osse est minor caro alia quia os quod continet est minus eo quod continet ergo illa caro est minor minima ergo aliquid est minus minimo quod est impossibile. Relinquitur ergo opinio esse falsam. Sana xagore. Eorum uero quod dicebant unum esse elementum. Quidam dicebant illud esse mobile. Quidam quod esse immobile sicut parmenides et mellissus quod dicebant unum tamen esse principium. tamen ens continentium et immobile. Et probat hunc modum quod esse immobile dicitur. Aut aliquid mouetur aut non esse. ut supra in prima parte de motu est dictum. Erastus autem dicebat quod esset unum solum elementum materiale et mobile. signis. Et quod essent duo principia formalia. sicut et de profundum. Et probat in hunc modum. Omne corpus est mobile et omnis motus est ab igne quod nullum est corpus adeo mobile ergo ignis est elementum omnium corporum inferiorum. Et secundum quod codex placit fit aer et quod plus

codex placit fit aqua et quod itaque fit magis spissum uocatur terra quare solum motus ignis est elementum. De primis qualitatibus.

Restat nunc dicere de primis qualitatibus contrariis elementorum quod sunt Calidum et frigidum humidum et siccum quibus determinata sunt elementa. Ignis enim est calidus et siccus aer humidus et calidus. Aqua frigida et humida terra siccata et frigida. Quattuor enim qualitates predictae sex faciunt combinationes. Quarum quattuor predictae sunt possibilis due uero impossibilis scilicet Calidum et frigidum humidum et siccum quare illis duabus combinationibus nullum elementum determinatum est. Contraria enim simul in eodem esse impossibilis. Dicitur autem iste quattuor qualitates prime quod non fluunt ab aliis sed omnes aliae qualitates sunt contrarietates pueniunt ex istis. Unde caliditas non dependet a frigore sed a siccitate nec e converso sic de aliis. Et quod hoc fit uerum sic probatur. Quia si caliditas dependeret ex siccitate ergo quod esset sume calidum esset sume siccum. Et sic ignis quod sume calidus esset sume siccus quod falsum est sicut probabitur inferius per definitionem siccitatis quia terra est siccata. Eadem ratio est in aliis et sic patet quod una contrarietas non dependet a reliqua quare ut predictum est qualitates prime dicitur. Secundariae autem sunt quae causantur ab istis. sicut durum et molle dulce et amarum album et nigrum et cetera similia. Reuertatur ergo ad proprietates et diffinitiones istarum qualitatum. Calidum frigidum humidum et siccum. Calidum sic diffinitur ab Aristoteles in libro de generatione et corruptione. Calidum est congregatum homogeneum et disgregatum etherogenum. Aggregatum enim aurum et aurum et argenti cum argento. Et separat aurum a ferro et plumbum ab argento. Et dicitur hogenea ab hominibus quod est unum et genus. Inde hogenea dicitur quod sit eiusdem generis uel sicut Etherogena dicitur ab ethero quod est diuersum et genus. Inde etherogena dicitur quod sit diuerso genere uel sicut. Obicitur tamen contra definitionem predictam quod uidemus quod adueniente calore solis congregatur palea et lutum quod sit etherogena non ergo disgregata illa. Ad quod respondetur quod principalis actus calidum est calefacere. Secundarius sit codex placit disgregare subtiliorem et huius. Et isti actus secundarii non sunt diuersi ex diuersitate agentis sed ex diuersitate materiae. In quibusdam enim materiis habet subtiliorem sicut ceram et quod bulda codex placit sicut in luto. Diffinitio ergo predicta data est in participio ad actum secundarium quo ad quodammodo in quo ad omnem. Frigidum autem est congregatum heterogeneum et etherogenum. Vnde congregatum aurum cum auro et aurum cum argento quod non facit calidum. Imo uidemus in estate quod caro rarefit et aperitur pori et humiditas naturalis exit et sudor. In hyeme autem contrahitur caro ita quod humiditas naturalis non exit. Idem est quod celebratior est digestio in hyeme quam in estate. Nota tamen quod principales actus frigidum est in refrigerare. Secundariae autem sunt congregare homogenea

& etherogena: & alii q̄ plures unius eim rei unius est actus p̄cipalis. sicut dicit Auicēna: plures uero sc̄cūdarū. Vnde Age. viii. phisicorum dicit qd̄ calidū p̄t frige: facere: & frigidū calefacere: uerbi gratia: Ad ueniēte calore aperiri: pori: & humores naturales exalant. ita q̄ corpus interius frige: sicut. Similiter frigus constringit corpus: & retinet humores intus: ita q̄ corpus efficit calidū. Isti autē effectus sunt per acci- dens. humidum est quo. I est male terminabile termino proprio. Bū autē terminabile termino alieno. Vnde patet q̄ aer humidior est q̄ aq̄: quia magis ē fluxibilis q̄ aqua. Ex hoc autē patet error corū q̄ dicūt q̄ omne corpus est porosum. quia si aer eēt porosus haberet foramina & cōcauitates ad quas terminaret: & sic eēt bi terminabilis termino proprio qd̄ falsum ē. Siccū autē ē qd̄ ē bi terminabile termino proprio male autē termino alieno. sicut est terra lapis & similia. Et nota q̄ sicut dicit Age. humiditas est cā grossifici quia inducit grossitudinē humore. Siccitas autē cā subtilitatis: quia ex siccitate puenit subtilitas. Itē nota q̄ ut dicit Age. p̄dictarū qualitātū due sunt actiue. sc̄. calidū & frigidū. Et due sunt passiue. sc̄. humidū & siccū. Que due dīr passiue quia non sunt adeo uehementis actionis: sicut alie due: alioquin nō contingeret ex terra generari aquā: nec econuerso. Illa eim elemēta cōueniūt i frigiditate: nisi ergo inter siccū terre & humidū aque eēt passio & actio nō contingeret ipsa generari adinuicē. Generatio eim nō fit nisi in habētibus cōtrarietate actionis & passionis. Eodē modo intelligēdum ē de aere & igne. Similiter & alie due. sc̄. calidū & frigidū: dīr actiue: nō q̄ oio non sint passiue: sed quia minus sunt passiue q̄ humidū & siccū. Alioquin ex aqua nō fieret aer: quia cōueniunt in humidio: nec ex terra ignis: quia conueniūt in sicco.

De generatione elementorum.

Z quia oia elemēta generant adinuicē: ex uno. n. pugil lotte sunt decē aque: & ex uno aque: decē aeris. Et ex uno aeris. decē ignis. Dicēdū est nūc de generatione ip̄sore p̄seruando primo an sint generata uerba. Sup̄ quo Age. in li. de celo & mundo ponit opinionē: que dicit fuisse pholoz meiq̄ elemēta primo fuerūt facta per motū celi: contra qd̄ sic obicit aut ille motus fuit in aliquod corpus: aut in materiā nudā. Si in materiā nudā: hoc est impossibile: quia materia nunq̄ ē nuda: qd̄ sic ostēdit. Sit ita q̄ aer agat in igne: corruptūdo ip̄m. Aut igitur materia erit nuda: aut nō. Si nō habeo prop̄ositiū. Si sic ergo nō appropriata alicui loco: quia sc̄cū in loco: eēt sic corporeitate: ergo non est ratio quare ignis uel igneitas deē ei in loco illo: magis q̄ in alio. Sed nos uidemus q̄ ubi est actio illa: ibi est positio igneitas: ergo iā appropriat alicui.

loco: & sic ē sub corporeitate: ergo materia nunq̄ ē nuda. Si uero agat i corpus aliud prater elemētū. ergo illud corpus fuit ante elemēta: crgo elemēta nō fuerūt p̄ma: & sic nō eēt elemēta: qd̄ falsum ē. Reliquit ergo q̄ elemēta nō sunt generata: sed creata: qd̄ cōcordat cum Aug. q̄ dicit q̄ oia. i. oēs maiores ptes mūdi: simul creata sūt i mā & forma. Post hoc sc̄cū illi eq̄ duplex est generatio. sc̄. ḡnatio simplex. & generatio q̄dam nō simplex: generatio simplex: generatio substantialis. Generatio q̄dam nō simplex: ē ql̄bet trāsmutatio siue alteratio. Vn de generari simplicit̄: p̄t sic diffiniri. Generari ē expoliari materiā a forma substantiale: & induere aliā formā substantiale. Cū ergo omnis expoliatio sit a contrario: oportet generationē & corruptionem fieri mediāribus p̄prietatibus primaz ql̄tātū. Vnde etiā patet q̄ materia p̄ma ē igenita & i corruptibilis: quia sic eēt generata hoc eēt ex alia materia: ergo materia h̄et aliā materiā: & sic eēt. p̄cedere i finitum: hoc autē ē impossibile. ergo p̄ma mā nō ē ḡnata sed creata. Et nota differentia iter generare: creare: & facere: ḡnare ē facere siue p̄ducere aliquid ex aliquo: Creare ē ex nihilo aliquid facere. Facere uero ē cōe ad utrumq̄. Ex p̄dictis patet: q̄ illa elemēta facilius trāsmutant adinuicē: q̄ cōue niūt i aliquid ql̄tate q̄ illa q̄ i nulla cōueniūt. Facilius ē. n. uincere unam cōtrarietate q̄ duas. Vn terra facilius trāsmutat i aq̄: q̄ i aerē. Cōuenit em̄ cū aq̄ i una ql̄tate: cū aere uero i nulla: & sic de aliis. Et hoc ē qd̄ dicit Age. i. de ḡnōne & corruptiōe: qd̄ q̄cūq̄ h̄ent simbolum. i. conueniētia adinuicē: uelox ē eoz trāsmutatio. q̄cūq̄ aut nō habēt: tarda q̄ facilius ē unum q̄ multa trāsmutare. Et nota q̄ ḡnatio unius elemēti ē corruptio alterius: & econuerso. Vn qd̄ dīr q̄ ḡnatio & corruptio sunt idē i sub̄o uel sub̄a diuersificant in secūdū terminos: sicut eadē est una de thebis ad athenas: & econuerso: dīr tñ secūdū terminos. Alii dīr q̄ non sunt idē: & p̄dictū uerbū glōfant sic. Generatio unius ē corruptio alterius: & econuerso. i. ad generationē unius elemēti sequitur corruptio alterius: & econuerso.

De motibus elemētorum. f.

S Equitur de alteratione. Alteratio ē motus de una ql̄tate ad aliā ql̄tate. Et hoc qd̄ dico ql̄tate tāgo ql̄tate: ac cōdē tale: sicut sūt fanitas: & egritudo. rotunditas: & āgu laritas: dicēdo & amaritudo calidū: & frigidū: & similia. Differt autē a latio a ḡnatiōe qm̄ alteratio ē mutatio de ql̄tate accidentali ad ql̄tate accidentale. In ḡnatiōe uero ē mutatio de forma sub̄ali ad formā sub̄ale. Itē i alteratione necesse ē manere idem subiectū sensibile. In ḡnatiōe uero nō: sed secūdū totū sit trāsmutatio. Subiectū sensibile dico pp̄ p̄mā māmq̄ licet maneat eadē i ḡnatiōe: tñ secūdū qd̄ talis: ē nō est sensibile. Sequitur de augmento & dimi-

nutiōe: Augmētū sic solet diffiniri: augmētū ē motus de minori quā
tate ad maiorem quā tate & e conuerso: diminutiōe motus de maio
ri quā tate ad minorē. Et nota q̄ augmētus & augmentatum necesse
ē esse similia: & diuersa. Similia quē i materia: diuersa uero sine con
traria i formis. Cuius rō est: quoniam agētia & patiētia necesse ē esse simi
lia: & diuersa. Augmētus autē & augmētati adinuicē agūt & patiunt
Quod autē augmentū sic motus manifestū est. Oportet enim ut ali
mentū siue cibus trāsmittat & subiret formā carnis. sc. carnitatē: uel
ossis. l. ossitatē & ppter illā subintraōnē dilatāt carō: siue os: longa
tur siue impsillatur. Et tales actus. l. dilatatio & ceteri: sunt motus qua
re patet q̄ augmentū ē motus. Et conuerso patet diminutiōē mo
tū esse. Differūt autē augmentū & diminutiō ab alteratione. Quonia
alteratio attenditur in qualitate. Augmen tum uero & diminutiō in
quantitate.

De loci mutatione.

Equitē de loci mutatiōe. Mutatiō loci ē motus ab uno
loco ad aliū. Et talis motus ē triplex. l. naturalis: uel oc
tus: & aialis: de quibus quā dictū est supra trāscitū ē ad
dicēdū de mixtiōe. Et quā mixtiōē pcedit cōtactus.
Ideo pmo uidēdū ē de cōtactu. tangere siue cōtactus sicut diffinit Ag.
de gñatiōe & corruptiōe dī multipliciter. Vno. n. mō dī cōtactus quā
aliqui tangit aliud sine medio: sicut i cōtignis quorū ultima sūt simul:
sicut superficies tigit superficies: & secūdu hic qd tangit tangit. Secun
do mō dī tactus p similitudinē: secūdu q̄ dicitur q̄ res triuialis tā
git nos: sed nos nō tigitur eā: & secūdu hoc nō qd tangit tangitur.
tertio mō dī tactus i cōtinuis: quorū partes copulantur ad unū termi
nū cōm: sicut ptes linee tangunt se i puncto cōtinuātē secūdu q̄ di
cit Ag. in phisicis q̄ in est pfecto ut tangat tactus primo modo q̄ est
applicatio diuag. superficies sine medio: necessarius est ad actōem &
passiōē. Vn oportet ut quē agunt & patiuntur: tangant se: sicut
ignis agat i aerē: & calefacit ipsum: & aer calefacit digitum & agit in
ipsum: & hoc mō est per contactum. Vnde dī q̄ cōtactus ē causa ma
terialis ad aptās actiōes & passiōes: sicut luciditas est causa mate
rialis ad aptās immutationes coloris.

De mixtiōe.

Equitē de mixtiōe. De q̄ pmo notādū est q̄ duplex ē mix
tiō. Quædā enī est ad sensum: sicut quā ponit ordeū cū fru
mēto: & ista quidē uidet esse mixtiō: & nō est. Est & aialia
secūdu ueritatē. Et illā sic diffinit Ag. i pmo de genera
tō. & cor. Mixtiō ē miscibilū alteratiōe unio. Et nota q̄ oia quā sūt
miscibilia: oportet q̄ sint agētia & patiētia. Agētia in eo q̄ diuidunt:
patiētia i eo q̄ diuidunt. Vn patet q̄ illa q̄ nō hnt contrarietate: nō sūt

miscibilia: patet etiā q̄ elemēta possunt misceri & facere ex se unum
aliqud. Quonia quodlibet elemētum ē contrariū alteri. Diuidunt autē
elemēta i mixto non usq̄ ad iduisibilia. Quē enī corpus est diuisibile:
sed usq̄ ad quādam ptes minutas uel piculas minimas a natura determi
natas. i. usq̄ ad minima secūdu spēm. Ite nota q̄ ppietas mixtiōe q̄
quibet ps mixti debet esse hōgenea. i. eisdē spēi cū suo toto. Et si aliter
eēt: tūc mixtiōe secūdu ueritatē nō esset. Et nota dīsam iter compo
sitiōe: cōfusioem: & mixtiōem. Cōpositiō est quā triūq̄ cōpositorū
manet in sua uirtute: & ponit ps iuxta ptem: sicut quā cōponit ordeū
cū frumento. Cōfusio uero est quā nō pportioneant uirtutes partium:
nec trahunt ad spēm. Mixtiō enī est quā pportioneant uirtutes & tra
hunt ad spēm. Et hec de elementis ad presens dicta sufficiunt.

Incipit liber methaurotura.

Icto de corpe mobili generabili simplici. Dicendo nūc ē
de corpe gñabili cōpositio siue de elemētis. De quibus pri
mo notādū ē. Quod quā elemēta sunt pime cōpositio
nis: sicut uapor resolutus & ex aqua & terra a calore solis:
siue maneat clausus i uisceribus terre: siue eleuet i aerē: secūdu plus &
minus: iuxta triplex iterficiū aeris: secūdu etiā q̄ causant de ipso di
uerse passiōes: siue ipsōes aeris. Qui enī eleuat sup terrā ē pncipiū
eoz q̄ sūt i aere. secūdu diuersa i triflicia. Sicut sunt Comete. Aflub.
Anayel. i. ipressio gñalis: tonitura: fulgura: cōruscationes: nubes: plu
uia: grādo: nix: prima: ros. Qui uero manet i uisceribus terre: ipse ca
lescit fontes i hieme. Ipse ē etiā pncipiū terrē motus. Et ex eo gñant
corpora mineralia: sicut fulfur: ex cuius cōbustione calefit termē. i.
balnea. Lapis: Argentū uiuū: quod est pncipiū oium metallorū. Que
sunt septē. i. plūbi: Stagnū: Es. Anticalcū: Cuprē: Argentū. Atq̄. Ele
ctrū aut nō ē simplex metallū. Quod quē fit ab arte & a natura. Si quā
a natura melius. Et ista sunt quattuor elemēta secūde cōpositiōnis.
Sunt quædā elemēta media q̄ nec sunt sup terram: nec sub terra. Et
horum quædam sunt fixa terre: sicut terre nascētia ut plante arbu
rum: & herbarum. Et quædam non sicut aialia. Ponit tū quidā me
dia esse inter aialia & plantas: ut spongia marina: quæ radicibus ne
tritur ut plante & tactū sentit ut animalia. Sed horum pncipiū us
pores sunt tel per se cum generant. primo ut plante ex seminibus:
uel mediante pluuia siue nutrimento. Nutriunt enim termē: sc. qua
re ex mixtura terre & aque. Et ista sunt tertie cōpositiōnis in qua
cōpositiōne iam est aliquo modo cō fracta contrarietas quæ pti
bebat elemēta prime cōpositiōnis & secūde habere a i m. Vn plante
habent animam uegetabilem. Et quia uapores sunt pncipia terre

nascentium & ex terre nascentibus generantur humores alium: ex quibus composita animalia nutriuntur: & semen uel ova formantur de quibus animalia generantur. Manifestum est quod uapores sunt principia animalium irrationalium que sunt quarte compositionis: & rationalium. in hiis que sunt quinte compositionis. Et quia in animalibus irrationalibus magis contracta est contrarietas quam in terrestrialibus: Ideo recipiunt nobiliorē animam. In hoc autem quia maior est temperantia: & minus de contrarietate secūdam actum. Ideo dispositionē habet corpus humanum ad nobile & digniorē animam quam alia: & ideo recipit animam nobilissimam. rationalem. Et inter hoīes christus habuit nobiliorē: & digniorē qui ab instanti conceptionis sue habuit oēs thesauros sapientie & scientie dei: non ad mensuram sed ad plenitudinē: de cuius plenitudine nos oēs accepimus. Quia igitur homo inter alias creaturas summā temperantiam tenet: & ob hoc recipit animam nobiliorē. Recte dicitur homo finis omnium creaturarū. Vñ Age. i. secūdo philosophorū. Sumus enim & nec quocūmodo finis omnium hominum aut omnium finis est christus. Et quia homo est finis omnium aliarū creaturarū. Christus autem finis omnium hominum. Recte dicitur in psalmis. Christus finis oīs cōsumationis. In unione enim diuine & humane nature: ordo uniuersitatis completus est. Fuit autem ab eterno unio trium personarū in una natura. scilicet patri: & filii: & spū sancti. Et in principio creationis angelice nature: fuit una natura in una persona: ut patet in angelo. Postea diuagaturaturū in una persona: ut in hoīe est uidere: & ut principium tridactylū ultimo oportuit de ratione completiōis uniuersitatis: sicut primo fuit unio trium personarū in una natura. Ita ultimo ceterum trium naturarū in una persona: quod completum est in christo. Et tū ipse fit unicus diuinitatis: unitus nos deo per fidem & caritatem: ut sic reducat hominem ad principium a quo factus est. Et sicut diuina natura est ubique essentialiter: quod appropriat essentialiter diuinitati. Sic & in sanctis per gratiam: quod appropriat ipsi sancto. Et in hoīe christo per unione. quod appropriat filio. Est enim unita diuina natura humane per filium. Sic natura christi in celo localiter existens corripit ei quod esse ubique: & in pluribus altaribus sacramentaliter: corripit ei quod esse in scis per gratiam: & in diuina natura essentialiter: corripit. tertio modo per unione. Nec tū dicendum est quod christus sit sexte compositionis sicut puri hoīes sunt quinte compositionis. Quia talis unio non datur & aliqua noua compositione: quod opponat simplicitati. Et quia ex duabus naturis non fit una natura. Non ideo est ibi mixtio: nec cōfusio nec cōpositio: sed unio: & ut supra dictū est. Cōpositio est quod ex pluribus fit unum remanētibus partibus principalibus & secundariis: ut ex parte terre & fundamēto fit domus. Cōfusio est quod ex pluribus fit unum remanētibus partibus secundariis: & non principalibus: ut ex modo fit unum

& ordei fit unum. Mixtio uero quod ex pluribus fit unum non remanētibus partibus principalibus nec secundariis: ut ex aqua & melle fit mixtio: & uocatur ydromel. Unio est quod plura in suam cōueniunt in aliquo: sicut oēs hoīes uniuersum ad faciendū unam spem humanā: uel plures hoīes uniuersum attractione nauis. Et due nature in una personā: cōpositio elemētō: quod sunt prime cōpositionis: ut uapor: quod uirtute solis resoluitur & c. ut supra dictū est. Et nota quod hec cōplex diuisio elemētō: potest reduci ad bimā & breui diuisiōem sic. Quonia elemētō: quod sunt in aīa: & quod sunt in aīa. In aīa elemētō: quod sunt in aīa immediate ab elemētis: sicut uapores. Et quod sunt in aīa: sicut corpora mineralia. & c. In aīa elemētō: quod non mutat locum: meo dico p̄gressiuo: sicut platea arboris & herbaris: & quod mutat: sicut illorum. Quod agunt a natura: sicut irrationalia. Quod uero uolūtate mouentur sicut rationalia. De elemētis ergo in aīa: prius dicendum est.

Incipit uapore causa materialis. Capi. iij.

Redeamus igitur ad uaporē ex quo cōmū elemētata: tū gignit in sublimi: quod in uisceribus terre. Sciendū igitur oēm uaporē esse ab aqua uel a terra. Aer enim uaporabilis non est. Aut enim rarificat ultra id quod est sue nature: & tūc statim est ignis. Aut in p̄p̄tate a plius: & tūc non est uapor: quia uapor gignit per subtilitacionē & rarefactionē: sed aer tūc efficitur aqua uel terra. hic igitur duplex uapor: scilicet causa materialis omnium eorum quod alto uel in imo gignit. Loca autem gignitōis sunt quattuor. Superior regio quod ex uiciniate ad ignē: pro parte uel a philosophis est uocata. Et media zona siue regio quod uocatur locus frigidus. Et inferior pars aeris: quod non super terrā hinc aliquid caloris: & aliquid frigidus: quod uidetur terre uocatur. Superior autem pars aeris pura & rara pro parte uel ignē calidam est uel hemetere. Et pro parte radios stellarum atque lumē ipsarum: que sibi sunt uiciniora: est luminosa & magis traquila & subtilis habet autem uicinū lumē non ab igne uicino: sed a uiciniate stellarum. Et quia umbra terre ita contrahit minorat: pro parte quod radii solis diuini cōmorantur in eo: Et tūc in parte locus inflammationis per se. Inferior enim cū sit circa terrā & super eam hinc frigus ex se pro parte aqua & terrā. Calidū autem ex repulsiōe siue reflexiōe: aut etiā refractione radiorū ad solidū planū terre & aque: efficit illa pars non inflammationis: sed quasi spirans uaporē sui natura quod prohibet: ne cōburat uel incendat: ex reflexiōe autem radiorū euocata expirat ex se uaporē. Ultima siue inferior pars que est circa nos tangit elemētum solidū quod est circa politū planū & sup̄ficiē: sicut aqua: & ideo fit hec reflexio radiorū magna. Unde etiam maior lux generatur. Regio autem aeris per equidistantiam ab his quidē duabus supra: frigida est: uel de pro parte cūm oppositam. Quia nec habet calorē ex uicino igne: nec ex radiorū reflexiōe: eo quod radii non reflectuntur ad transparentem:

siue perniū uel diaphanū: sed ad solidū tantū & planū: & plus si fuerit
terrum: sicut aq̄ superficies: uel speculū uel aliqd̄ aliud politū & planū:
Et hec regio ē magis tenebrosa: & obscura: q̄ caret cā utriusq̄ illum i
natiōis: & ideo ē tēpestiuosa: & ibi generatur: tēpestates: niues: & gran
dines: Et hec est habitatio demonū & aerarū potestatū: quibus ille lo
cus caliginosus deputatus ē. Vide dicit̄ q̄ q̄ cōmouent uētos & toni
trua & huiusmodi ad terrendos hoies: Regio aut̄ que media ē iter illi
que dicta est: & locū habitatiōis. i. terre: sūm est de se tēperate est frī
gida & calida: suscipiēs ab utroq̄ distinctiōe: p̄ accedēs tñ est in tēpate
calida: quia uicinatur uel uincitur ab inferiori regiōe: i. q̄busdā t̄pibus.
Et in tēpate frigida secūdū q̄ uicinatur superiori i. q̄busdā t̄pibus.
Sic igitur determinatū sit de materia i. cōi uaporū: & de loco ipsorum.
Causa aut̄ efficiēs ip̄ressiōnū in speciali ē multiplex: sed in cōi non nisi
duplex. i. Calor & frigus. Calidū aut̄ duplex est. i. solis eleuando oēm
uaporē. Et calidū loci disgregando uel inflammando eleuati. Calidū
aut̄ solis prout sufficit ad præsens: est duplex. i. adurens: & eleuans. Ad
urens aut̄ est duabus de causis: una ē directa suppositio. Alia fore dire
cta sole existente i. signis estiuis præcipue circa tropicum estiuale ut
sunt Gemini. Cancer. Leo. Virgo. tunc enim radii solis indrecte sup
positis regionibus incidunt in terram ad modum perpendiculari caden
tes de centro solis: & refranguntur in seip̄os et efficiuntur infiniti: et
concludunt in terrā calorem adurentem. Et ideo tunc nihil expirat in
illis locis de terra: sed totum adurit̄ anteq̄ eleuetur. In locis aut̄ uici
nis quæ per latitudinem magis accedunt ad æquilonem: quanto plus
recedunt a uia solis: tanto plus oblique respiciuntur & angulū radioḡe
magis ampliatur: & minor pro inde fit calor: q̄ minus adures: & ma
gis euocans spiramen euaporatiōis. Et sic secūdū latitudinem clima
tum a uia solis facile est accipere proportionem caloris: plus uel mi
nus adurentis. Frigus etiam determinatur duplex: est enim frigus con
stringens & plus potens confringere q̄ sol eleuare uel euocare. Et hu
iusmodi impedit omnem uaporatiōem confringendo poros terre
& superficiem aquæ: ne radius incidens in ea possit attrahere. Est eti
am frigus temperatum continens quidem solem ne incendat: sed non
prohibens ne euocet. Et huiusmodi i. terra causa est latitudo regionū
a uia solis: secundum latitudinem ab æquinoctiali i. meridionalem pla
gam. tunc enim sol existēte circa tropicum hiemalem sicut in Sagitta
rio. Capricorno. A. quatorialde remouetur a climatibus septentriona
libus: & ideo radii solis non nisi ualde oblique respiciunt habitatiōē
illorum climatū: quæ propter uincit in illis frigus & abscedit̄ euap
oratio ex contrarietate superficiem terre & aquæ. hoc igitur iterum

dictum sic proportionabiliter intelligendum in locis de causis efficiē
tibus uapores. Ex istis diuisiōibus uaporū: locorum: & causarū: de
terminat̄ omne quod i. alto uel in imo habet generari. Facta tñ prius
tali diuisiōe. Omne n. quod in imo uel in alto generat̄. Aut ḡiatur ex
uapore sicco tātū Aut humido tantū: aut ex utroq̄: si ex sicco tātū. tunc
materia ois talis ip̄ressiōis erit uapor terre. Cū aut̄ terra sit elementū
solidū frigidū p̄ naturā sicci: i. gressū i. sic calorē cōtinet fortius. Quia
solidū & incēditur facilius: quia siccum efficitur acutius penetratiuū:
quia sicci non retinēditur de facili: Et ideo isto uapore diuisio per tria
loca: secundum calidius & minus calidum: causantur ex eo impressiō
nes ad minus uicini apparentes in aere. Et de aliis sic que alie appa
rebunt: erit simile iudicium. De griatis a uapore sicco tātū. Ca. iiii.

I. enī ē uehemēt̄ calidus & siccus: p̄trāsit p̄ duas regio
nes aeris. i. sicciorē. Et mediū eo q̄ frigus illaḡe nō pōt
cōuētere ip̄m: & trāsilat ad illā regiōē q̄ dicit̄ estus: &
ibi facit regiōes quāq̄. Aut igit̄ i. oibus suis p̄tibus eq̄li
ter ē subtilis siue tenuis aptus inflamatiōi ex calore loci:
aut it̄q̄liter Si it̄q̄liter: aut habet inferius multas p̄tes terrestres dilatabi
les aut nō: sed paucas. Si multa habet terrestria inferius: tūc ibi de neces
sitate dilatabit̄. terrestre aut̄ habūdans repugnat eleuatiōi ad equalita
tē aliaḡe partiū. Et calidū iterū ignū rāficando dilatāt: & partes plus
calide cōtinue plus intendunt in acumē: & efficitur ipsum sicut colū
na pyramidalis. Et propter longinquitatē uidebitur de superiori esse di
uisum: sicut perpendicularum quod inferius habet massam: & cōtinue in
sublime cordū. hoc igitur sic censum ab estu loci & ignis: dī a philoso
phis ignis p̄pendicularis. Si aut̄ ineq̄ualit̄ subtilis ē & calidus: sed sub
tus nō hīs multa terrestria que dilatari queant p̄ causam p̄dictam: tūc
totū iterum eadē de causa inflamabit̄: & uocatur lancea propter lon
gum subtile quod p̄tenditur in figura & stat erectum: acumen habet
supra: sicut & ignis perpendicularis. Si autem est equalit̄ subtilis
bene tenuis equalit̄ aptus inflammationi. tunc etiam equalit̄ accen
ditur in omnibus partibus. Aut igitur est equalit̄ disgregabilis a. ca
lore in omnem partem dimensionis: & sic efficitur latum quasi rotun
dum natans in superficie aeris. Et illud est quod a uulgo uocatur causa
de la accensa. Licet enim latum sit in superficie: tñ uidetur rotundum &
sphericū propter longinquitatē nostri usus. Aut est equalit̄ subtilis
lis: sed non est equalit̄ extensibilis nisi in partem unam propter ma
terie paruitatē: sicut cornu quod cū extenditur ad partem unam non
trahitur ad partem aliam: tunc uapor ille succēssus: dicit̄ a sub ascen
dens. Aut est equalit̄ quasi subtilis: sed non bene continens nec ad

herens sibi: sed una pars eius aliquantulum distans ab alia: & uidet' a sub
ascēdens post assub: sicut si enolarēt' finitile de fornace. Et he gncq' i /
pressiones cōueniūt' i hoc: q' oia sursum euolat' in ignē: & nihil cogē
descēdit deorsum. Si aut' uapor nō est uehemēt' calidus & siccus:
tūc nō pot' penetrare mediā regionē aeris: q' frigidissima ē. Et tūc ite
rum caulant' gncq' impressiones de illo uapore. Aut eim uapor ille ē
calidus & siccus: & bene cōtinuus: cuius ptes foriter cōiacēt'. Aut ē dif
gregatus. Si disgregatus tūc pp' calorē quē habet: qn' i aere inferiori
occurrit ei frigida nubes. Frigiditas aut' cōfricat' pte ad partē: & ex con
fricatione inflammat'. Et quia disgregata sunt partes uidet' ignis diuisus
Et quia fugit nubē frigidam tāgetem. Ideo uidet' disgregatim egredi
sicut i flupa accēsa flui flaret' de cāna. Si uero est uapor bñ cōtinuus
& expellit' a frigida nube tangētē: tūc aut' est cōpactus uapor & cōglo
batus & fortis: aut' est modicus nō multū cōpactus. Si nō multū com
pactus nec multus: tūc cadit cōtinuus: nō diuidit' ppter cōtinuū
casum: uidet' sicut stella cadēs longa que relinquit ueligiū casus post
se & uocat' a philosophis candela accēdens aliā cādelam cōtinue per
descēsum. Si uero est multa materia cōglobata: tūc accipit tres diuer
sitates a diuersis q' sibi occurrit' in aere. Si eim nihil tūc obuiat accē
ditur cōfricatione sui ipsius & stabit aliquādiu i aere. Et hoc est quod
dicūt' discurretes in noctē esse lumen precedēs eos. Si aut' occurrit
ei aliquid in aere: aut' hoc est de super expellēs ipsum inferius. Et hoc
uocat' a uulgo stella cadensa philosophis assub descēdens. Aut fri
gida nubes est ad latum uuum: & calida ad aliud: & tūc ppter cōne
mētū ad calidū: attrahit' ad illud & ibi incēditur: post primā aut' partē
sumat' anteq' incēdat'. Et dilatāt' in medio: & incuruat' ppter incensio
nem partis unius & alterius excessiōē uersus humidum & frigidum
Et hoc efficiēt' uelut draco uolans. quia anterior pars accēsa uidet' spira
men draconis. Media aut' incuruata: pp' hoc quod attra hēt' a pma in
curuata se ut serpens: & uolat' semp' ad illud latum ubi circūllat' ipm latum
calidū: eo q' simile attrahit' simile & cōtrariū expellit' cōtrariū. Si aut'
est uapor siccus: tenuis inflamabilis medio modotūc pertingit ad re
gionē mediā: & nō penetrat' ipsam & tūc generat' tertius assub. Quia
tū ille ex frigore loci expellit': quia multe nubes sub eo sunt. Ideo in
oidēs in nubē occultat': & penetrās nubē apparēt' iterū. Et uocat' illud
a philosophis assub quādoq' apparet' quādoq' nō. Et hec sint dicta
de generatione uaporū: siccū: habētū impressiones in tribus locis
sublimibus. Sic igitur patet numerus sui. impressiōnum aeris: que oēs
in sublimi generantur a uapore sicco.

De generatis a uapore humido tantum.

Capi. iiii.

Vnc aut' trāseundū est ad eas q' generant' a uapore humi
do trā. sicut ros pruina: mix pluuia: grādo. Illile siue gutte
magis q' cadūt' q' in estate. Socēdū aut' q' uapor humi
do cū sit aquosus nō est inflamabilis ppter hoc: q' in dua
bus qualitatibus igni cōtrariat'. I. in frigida potētia & hu
mida potētia. Licet actū sit calidus & siccus tēperate. Ad huiusmodi
ignē sciam pexigit' ut sciat' qd' ē cōuertēs: & cōuertere potēs uaporē in
aquā. Et q' cōstringēs & qd' cōstringere potēs uaporē i glaciē. Cōuer
tere igit' uaporē ipm i p'issando ad naturā aque redigere. Cū aut' fri
goris sit ipsillatē: sic calidi disgregatē: patet q' ois cōuersio uaporis sit
p' frigus. Cōgelatio aut' fit p' idē frigus i angulis cōfortatus: & cōstringēs
aquā q' cōuert' iā. Itē nota q' aliqua nubes ē cōuersa i p'ibus suis: q' s.
est aqua facta: & aliqua ē i uia cōfrisionis q' s. est in aquā fieri. Dicē
dum ergo q' nihil eorū q' generantur ex uapore humido ē inflamabile.
Itē q' aqua est elemētū magis tenue q' terra: pp' hoc calor solis attra
hēs tales uapores nō multū retinet' ab ipsis uaporibus: sed est exalabi
lis p' frigus cōstringēs ipm uaporē. Et ideo nullus taliū uaporū pertin
git p' regionē frigoris ad regionē estus: sed eluat' plus: & plus i regio
nem frigoris excellētis uel tēperat' scēdū q' sunt calidiores & minus
calidi. Si igit' sit uapor humidus calidus ualde erit uapor ille ualde
rarus ascēdens usq' ad regionē frigoris. Cū aut' sit rarus: frigus circun
stās i illo loco penetrabit in p'fundū: eius undiq' eo q' rarū i oibus par
tibus dat ingressum frigori. Cū ergo ingrediat' frigus & simul egrediat'
calor. Frigus incipit cōuertere & coartare & ipsillare cōuertēs partes
uaporis. Et q' forte est frigus: incipit uelociter pars fluere ad partē. Et
q' frigus est ualde dominās cōstringit' aquā cūiesam & generat' inde
grādinē magnā uel paruā: scēdū q' est frigus magis uel minus potēs
sup' ipm uaporē huiusmodi signa sunt duo. Quorū unū est q' grādo
nō cadit nisi in t'pibus calidis & scipue in uere & t'pe fructuū. i. autū:
nō: & rariū q' i uere: q' tūc incipit calor adurēs & admātēs: & exciccans:
multū accēdes uaporē & alte cleuās ipm i mediū frigus: & ex hoc na
por rarus undiq' circūspēctus frigore: dat ingressū frigori: & fortissime
cōstringit'. Sic ut aqua calefacta ex posita subiuo in hieme plus con
gelat' q' frigida in eodē loco posita eo q' aqua calida magis rara: ma
gis dat ingressum frigori. Aliud signū est q' grādo nō est directē ro
tūda siue s'perica sed quasi in forma lentis circūposita uel circūcepta
guttis congelatis. hoc enim accidit quia cum uapor esset expansus in
latum: frigus cōtrahens magis contraxit de materia a lateribus q' a su
periori uel inferiori parte. Et cum esset magnū: congelauit partē anq'
fluere alia ad ipam: & ideo alia conuerfa consueus ad ipsam adhefit

ei: sicut gutta congelata. Si autē q̄q̄ grando inuenit rotūda: hoc est per accidens. Et eadem de causa etiā in p̄ est linguecēs & nōifica. f. quia cadens a regione frigoris transit per inferiorē aerē: qui ex reuert. beratione radiorū a terra & aqua & permixtione est temperate calidus: & ideo ex motu: & illius aeris caliditate liquefit extrinsecus: & iuenit cadens liquida. Nix autē quo ad t̄ps̄ cōtrario se habet grandini. Et in quibusdā quo ad materia conueniēt se habet. Generat enim ex uapore calido nō in sicut grando. Et huius signū est p̄noscitatio ru ticorū: qui in hieme q̄n̄ remittit frigus expectant niue: nisi sint nubes obscure. Aliud signū ueris est: q̄ uapor nituis future: lucidus est: & pallens & uidet multus. Et hoc est signū raritatis ipsius. Item stat diu in aere q̄q̄ p̄ octo dies: Et hoc est signū caloris: sed nō eleuat nisi tpe hiemis. Et hoc quia sol: tunc debilis est: & ideo adiutorio lune uel al. terius stelle uel pluuī: t̄nc sufficit eleuare & nō sufficit adeo intendere & calefacere: sicut in estate sic. hic ergo accidit q̄ uapor nituis nō p̄tin/ git usq̄ ad regionē frigoris: sed remanet circa in regione tēperate frigi da: frigide t̄n̄ regionē magis uicina: q̄ terre. Et ideo q̄ frigus nō ē adeo forte sup̄ ip̄m: nec adeo rarus ē uapor ut det undiq̄ igresc̄m frigoris: cō tigit q̄ uapor n̄ uis simul cōuertit & cōgelat: & n̄ an̄ cōuertit & po/ stea cōgelat. Et i cōuersiōe ē diffusus uaporabilis: sicut lana carminata Iō nix cadit lata & rara: sicut si eēt p̄tes lane spar̄se. Quia uero frigus nō fuit forte sup̄ ip̄m: ideo in ip̄so egressu caloris ex ip̄so cōgelat. Et quia ip̄se calor egrediens aliquātulū resoluūt id quod debilitat conge latum est: ideo nix cadit mollis facile cōprehensibilis: quod nō esset si esset oīo glacies sicut grādo. hoc autē locus inferior ideo in elastem facere non pōt: quia reflexio radiorū nimis calidus est congelationi: sed nix sufficit cōuersioni sicut accidit in pluuīis: ut postea dicet. Ex his duobus causis concludit̄ causa granulosa q̄ cadere cōsueuerunt in martio & aprili in nostris climatibus. In sexta: & septima: & ultra in parte accidentali: que plus distat a uia solis: q̄ alia. Videmus igit̄ gra/ nula rotūda: rara: & frequēt̄ habita formā ciceris. Et hec generantur ex cā mixta ex utroq̄ istoz. I. ex uapore magis calido: & magis eleua to q̄ nix: sed minus q̄ grādo: & quasi in termino duoz. locorū notato rum. Et ideo ista interius h̄nt raritatē nixis sed nō mollicie: eo q̄ si/ gus magis uincit sup̄ ea. Exterius autē tēdunt in grādinis cōparationē Cū autē cōuertit uapor ille aliquātulū ex grauitate subitus dilatat̄ & superius attrahit de magis calido subtilis: & ideo ibi efficit adtum. Et huius signū est q̄ ut frequēt̄ hec in medijs tēporibus generātur. In uere: & in principio ueris: magis q̄ post mediū ipsius sole existente i

pisibus & in principio arietis. Item uapor aqueus ut frequēt̄ nō ē rarus subtilis: & calidus: sed potius spissus: frigidus: humidus: & gros sus. Et ideo alte non ascendit ad regionem magni frigoris: sed rema net in inferiori: cuius frigus sufficit conuersioni: sed non congelationi nisi per accidens. Et ideo talis uapor reddit aquam pluens. Lico autē per accidens quia ex frigore accidentalī existēte i aere ip̄se quod plus uieantēq̄ ueniant ad terram congelantur: & cadunt glacies. De plu/ uis dicit Iffidorus in l̄th̄imologiarum pluuie dicte sunt eo q̄ flunt quasi flutue. Nascuntur eim de terre & maris alitue: que cum alius ele uate fuerint aut solis calore resolute. aut t̄i uentorū depresso sillantur in terris. Nimbus est depressus nobis in tempestate obscura: & inde a nube n̄bus. In estate uero. quia tunc calor fortior ē impetuose ele uat uaporem spissum nō congelinatū: qui diuisus in partes grossas eleuatur parum. Sed partes frigide inuenite in aere diuiduntur a calo re diuisim eleuante uaporem: siue partes uaporis spissi. Stante autem nube aliqua aliquid frigoris ē ibi: & aliquid alibi. Et ideo frigus illud sic fugiens tangit partes uaporis grossi stantis in aere: & subito cōuer/ tit eas: & ideo fiunt gutte magne cadentes in estate sine uento. Et ui/ dentur per lumen solis transire: sicut parue candelę & sunt calide mul tum humidantes. Quod autem hec sit generatio pluuie & guttarū signum est: quia in aquis pluuialibus eo q̄ calidum uaporatum non est ab eis remotum in toto manet uis cōnspatiua uentis. Aqua eim pluuialis cōnspat uentem: & ualet diuenteris. Consequenter dicē dum est de rore qui habet aliquid simile cum pluuia. Et de pruina q̄ habet aliquid simile cum niue. Generatio enim toris est ex uapore grossiori q̄ pluuia. & minus calido: eo q̄ habet aliqd̄ terreste ad mix tum. Et ideo non eleuatur nisi parum & nō fit in tpe magni caumatis nec in tempore magni frigoris. Et fit eius cōuersio iuxta terram: q̄q̄ ad latitudinē unius cubiti: uel palmi: uel turris: uel huiusmodi. Fit eim conuersio istius uaporis dupliciter scilicet per se. Et per accidens per se fit frigore aeris in nocte: quando non est reflexio luminis i ip̄o aere a sole. Et ideo etiam quia parui humoris est. cito consumitur a sole. Alia est conuersio ipsius ex reuolutione multi uaporis in seipsum ad aliquid reflectens ipsūm: sicut in olla cooperta reflexus fumus gene/ rat aquam & sicut fit in instrumento. quo fit aqua rosacea. Vnde cū cau setur in gramine in sero: increpesculo n̄spertino fit roratio sub men/ sa: ad reflexionem uaporis ad mensam. Pruina autē fit ex uapore eim dem nature: sed frigus dēpsum i aere terre uicino congelat ipsūm cō uertēdo: sicut dictū est de niue. Quia uero frigus magis dēpsat̄ in cor/

pluuie

poribus solidis: sicut sunt ligna & lapides. Ideo egrediens frigus ab illis & rigus uapore circumlatente cōuertedo: cōstrigit ipsū circa se stare. Quod autē hec uerū sit signū satis familiare habet. Aspirantibus in hieme ad uentē & ad pillos: quō spiramē in hieme humidus sit q̄ in estate ppter gñationē fleumatis: cuius ppria gñatio ē in hieme. Grosus enī uapor spiratus cōuertedo cōgelat: & circumlat pilis & uentibus ut priuina. Duricie autē & rigoris pruinē sup nitē cā est: q̄a dēsum frigus circa terrā ex cōdensatione ipsius in corporibus terrestribus: expellit uerūa liter calidum a uapore. Et ideo licet in ipsa cōuersione cōgelet: sit tñ rigidus eo q̄ nihil de calore eleuante ipsū manet quod resoluēdo molli fiet ipsū. Fit etiā q̄lā roris gñatio: plus a pastoribus q̄ a philosophis uenta. Est autē uapor ualde spissus quasi olei fumus: uel sepi uel adipis: gñatus ex cōmixtōe triū elemētōrū. terre & aq̄ & aeris. Et calidum ignis est in eo digerens: & efficit hūditas unctiōsa & dulcis ualde ad modū mellis: & qñ cadit super uegetabilia primū efficitur quasi mel le p̄sua. postea autē euaporante humido subtili aereo: remanet grossū terrestre. Et quia bñ permixtū & digestū ē uidet sicut farina molēdm̄ uolatilē resp̄a sup foliis arbutū olearū: & herbarū: & ex siccitate qñ q̄ securat & cōtrahit ea & idcirco sterilitatem i ipsīs. Quādoq̄ etiā rura porate calido ex ipso ad sufficiē: trahit secū hūmidū. Et q̄a ex frigore aeris gñatur pellicula exterius. ideo iclusus: aer cōuertit in sp̄m sc̄nsibilem aialem. & generantur inde uermes & mulce parue. Et p̄nostican tur pastores i his duo accidēta frequētē. s̄ uel morte pecorū uel ouū sed sepius ouium. Et ad hoc due cause possunt assignari. Quarū una est quia ex dulcedine tantum ideo comedunt aialia. q̄ fel eorū ex multa colera augmentatur. Mel enim calidum & sic cū nutrit colerā: ita q̄ kistis felis scinditur: & fel p̄ intestina diffunditur & scindit ea: & ex inde animalia moriuntur. Et huiusmodi experimentum uisum est occisis pecoribus. Alia cā est quia nimis auide fumendo dulces opilatū epar. Et multum nutrimentum attractū ab ipso epate non potest ulterius dirigi ad membra ppter repletionē uenarū: putreficit ideo in epate & generantur exinde sanguis: & replent totū epar. Et hoc sepe uisum est in ouibus. hec igitur dicta sunt de generatis ex uapore humido in sublimi. In utrisq̄ autem p̄rhabitis. l. generatis ex uapore humido: & generatis ex uapore sicco inflammabilis: est unū accidēs quod non est p̄tereundum. s̄ q̄ quandoq̄ subito & tēpestiue descendit: & qñq̄ uita uiter cadūt. Est duplex cā huius. Quarū una est frigus expellens calidum sibi contrarium: sicut accidit in assub descendente: & dracoē qui mouetur ad latus & non directē inferius. Est enim uapor non equa liter leuis & grauis: curans se propter dubium motum: & infla-

matr cōfricatione: quē ad unum latus pellit frigus obuians: & ad alterum attrahit calidū cōsimile. Assub autem cadit ex impulsōe sui cōtrarij. Eo q̄ inclinat se ad unam plagam mūdi: dicitur marinari q̄ uentus subtilis flat uel stillat ad illam ptem: & puto uerū esse. Alia autē causa est fortissima expulsiō ex duplici expellētē unū est frigus loci ut dictum est. Et huius signum q̄ quī extinguit ignis in aquam: raram fit ibi expulsiō subita & impetosa unius ab alio. Aliud ē uapor ficcus expellēs hūmidū: uel econuerso. Et ideo tēpestiua pluuia semper est uerō p̄cedēte & inuolūtēte & inspissante nībū. Et hec dicta sufficiāt de generatōe in alto: ex uapore sicco inflamato: & de uapore hūido de uentis & causa ipsorum in cōmuni.

Dicendum est nunc de uentis: & de causa uentōrū materialī & efficiente: & de loco generationis eorū. Ventus igit̄ fit ex uapore sicco grosso terrestri nāliter. Efficienter autē a calore solis hūc uapore eleuātē: & nō cōsumētē. Et huius signū est q̄ uētī fortes sepius fiūt in autūno: sole exite circa equinoctiū hyemale: q̄a tūc sol cōburēdo exsiccatit elementa: & ideo uapor tunc eleuatus magis est ficcus & terreus: & ideo autūno dat cōplexiōem terre. s̄ frigida & sicca. Locus autē generationis eius ē circa mediā regiōnē q̄ est maximī frigoris. Ascēdit. n. illuc uapor terreus. Et tūc fit per naturā grauis: & calidus: obuiat ei frigus loci: & ipsi flat & grauat ipsū & facit ipsū descendere aliquātulum. Calor autē solis in ipso et nō est de facili separabilis ab ipso: q̄a magis cōfortatur in sicco terrestri q̄ in uapore humido. Et ideo iterū releuat ipsū & inde fit inuoluta impulsio aeris: qui flatus uenti uocat. Sic ergo determinata de causa materialī & efficiente: & de loco in cōi. Oportet magis ad ipsū uentōrū trāse ut sciat. Quare uentus nō uenit de sublimi quēamodum pluuia sed semper a lateribus. Ratio est quia locus generationis uenti sc̄tidum q̄ flare incipit: est in extremis terre & non sup ipsam. Causa autē huius ē q̄a reflexio radiōrū in extremis terre ē debilis: & in medio est fortis. Et hoc propter angulū radij: qui in extremis est contingente. Angulus autē in medio est rectus uel acutus: uel obtusus. Cum igit̄ causa efficiēs uētī fit calor debilis euocans tñ ideo cōfortat a materia uenti i extremis terre nostre habitabilis: & non directē super ipsam flat. Cā autē quare uentus flat discontine: & facit flatum unum & cessat ad horam uel flat debilitat: est quia in uapore illo frigus loci: & non uaporis superiorem partem ipsius deprimit ualde uehemētē. Et cum latissimus uapor sit inspissatus a frigore: multum agit at aerem. & dat flatum donec descendat cōuerso: superiōris extremitatis ipsius sup inferiorem terre extremitatem. Deinde resurgit calor ex radiō circa

terrá calido suo eleuáre ípm & subministráre ei materiá ex eleuatióe pluris uaporis í ípm. Et ideo cõfortatus iterú dat aliú flatú fortè acé / dere. Sciéndú é eim qm uapor terreus nũq̄ ascēdit equaliter in oibus partibus: q̄ sūt in co. p̄posite uirtutes. s. ualde leuis & grauis: & non equalit̄ é subtilis uel subtiliabilis pp̄ duritiá fici uaporis: & ió ascēdit sicut pellis extēsa ab inferiori ad sup̄ius: cuius latitudo uersa é ad nos. his uis facile est uideri quare unus flatus fortior é alio: & q̄s eorum. Cú eim sup̄ior extremitas ísp̄issata frigore loci descēdat & sp̄issú fortius ípella acré: tá rari fortior erit flatus descēsióis q̄ ascēsióis. Istá aut ascēsióne & descēsióne uaporis uocát̄ pl̄i motú tortuosú tressis ua / poris: Sicut ét uocát̄ ípm uaporé magis fumú pp̄ sui terretritatē: & uaporé aq̄i magis p̄se dicūt uocari pp̄o noie uaporé. Sic ét h̄i necessa riú é scire: q̄ aer é elemētú obediēs oí íp̄ulsí facili. Cuius motus sit facili ad oem p̄tē p̄ nám sui. Et signú huius é p̄iectio sagitæ: í aquá leui ípulsu uel uolēto fortissime ípellit̄ aer uel aq̄. Et uindat ps ípel / lēs p̄tē usq̄: quo cessat uis uolētie. Si ergo tá paruú ípelles adeo fortè dat sibi motú: n̄ é mirádu si fumus latissimus dat flatú hmóí. hec é ét cá soni ueti ad modú uday: cõfrigētú se sece o. p̄a inuadatio p̄uenit aliá: & effūd̄it se sup̄ eá. Ex his de plano patere p̄t̄ triplex cá abscissio nis uet̄og. s. Intēssú frigus itēsus calor: & h̄abscidit simplicit̄. Sequens pluuia: & h̄ abscidit scdm̄ qd̄. Frigus q̄ppe itēssú n̄ p̄mittit aperiri fora mina terre ut eleuet̄ fumus. Calor át̄ itēsus cõburit fumú. Sed pluuia ex h̄i q̄ ífrigidat acré: grauat uaporé: ita q̄ tm̄ descēdit: q̄ subito n̄ p̄t̄ eleuari a d̄bili calido. Et sup̄ humefacit terrá: & suspiciet̄ poros p̄ quos extitit fumus: obstruit. Et ió p̄scidit̄ má adangēs uetiú. Et quia q̄qd̄ n̄ generat̄ cõtinuē cito deficit. ideo cessat uentus post magnas pluias. Sed q̄ cessante pluuia iterú resurgit calidú í acre & í terra: ex siccádo & eleuádo uaporé & fumosiú ut frequētius: post aliquá horá uel ali / quos dies resurgit iterú: uentus: nisi sit pluuia ualde lōga q̄ p̄ multá s̄i / giditatē facit uictoriá í fumo ueti. Ex his dictis t̄t̄ liquet quare uapor uet̄og n̄ cõuertit̄: ut cadat sup̄ nos terra pluēs sicut cõuertit̄ uapor aq̄ & cadit sup̄ nos aq̄ pluēs: huiusmóí. n. scdm̄ dicta due sit cãe. Quarú una p̄cipalior é má uet̄: q̄ é sicca & n̄ bñ cõtinuabilis: sed tm̄ h̄is ali / qd̄ nature humidí qd̄ é cõtinuú sit fumus: & ió resoluta n̄ frigus ap / paret̄ s̄ibilis: sed disper̄ ad modú atomog. Alia cá é. q̄a uapor uet̄i n̄ natat sup̄ nos sed diriḡt̄ ad extrã hiabilis terr̄ n̄ ue: uel cõnexi arcu / unius terre & nō cadit sup̄ nos. Dico át̄ cõnexi arcus unius terre: quia terra rotúda é: & uet̄us: q̄q̄q̄ in terra una est: & nō in alia. Et tunc ua / por licet nō sit simplicit̄ in extremo: est tm̄ in cõnexo arcus respectu terre ínsufflat.

De uentis in particula.

Capi. vi.

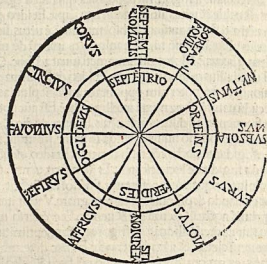
Sequitur de uentis in particulari: & loco generationis eorum: & de imp̄tione singulog: & de hoc quo efficiūt in n̄ra habitabili terra.

De quatuor uentis p̄ncipalibus simplicibus & de aliis iter mediis.

Circus & aquilo borream s̄ipare feruntur.

Africus atq̄: notus sunt austro collateralēs.

Et circius corus faonius inde sequuntur.

Vnt igitur quattuor simplices qui nascuntur uel gene / rant uerfus quatuor angulos solis: supra n̄m orizon / tem distinctos. Sunt aut̄ secundū Arḡ. Septétrion: Me / ridies: Subsolonus. i. orientis: & faonius. Inter quos / bet aut̄ duos sunt duo alii. Et sic octo sunt mediū. Inter / septétrionalem & subsolanū: est borreas p̄pinquior septétrionali. Et / uulturus p̄pinquior subsolano. Itē inter subsolanū & meridiem. / Euris p̄pinquior subsolano: & notus p̄pinquior marionali siue austro.

Itē iter austrū & faoniuū. Africus p̄pinquior austro: & zefirus p̄pin / quior faonio. Itē inter faoniuū & septétrionē. Circius uicinior fao / nio: & chorus p̄pinquior septétrionali. Et notidū q̄ noia uet̄ori col / lateraliū nō noiant̄ ab Arḡ. sed secūdu uisualē descriptionē. Duos ét / p̄ter hos incertos flatus & uagos ponit qd̄i. Qui si sūt nō deriuant̄ / ab istis: sed potius ex eisdē locis generant̄. ita uidelicet q̄ eleuatio ua / poris in giro quib̄ cõtinua modo hic modo ibi. Et hec que dicta sunt / de duodecim uentis patent in presenti figura.

S Vpeft determinare q̄re unus iftoꝝ fit magni flatus & p
ue pluuie & frigide aure. Alter aut̄ leuis flatus & multe
pluuie: & corruptis aure. Duo aut̄ funt multoꝝ fla
tūū & frequētū: nō fortūū. Vnus q̄d abſcīdēs pluuias
orientalis ſiue ſubſolanus. Alter aut̄ cōducēs pluuias. ſ. occidentalis.
Dico ergo q̄ aq̄lo fortiffimi flatus ē: & abſcīdit pluuias & depurat aē
rē. Et hec oīa cauſant a frigore ſui uaporis. Et quā & cū egredit̄ ua
por: ſiccus eſt ualde & uetus alius i acre ſtate icipit. Et ideo puerbū
uulgī ē q̄ uētū alti flant i autūno. Subſolanus aut̄ ē uetus ſiccus cali
dus abſcīdēs pluuiā: ſed nō t̄m̄ ſicut aq̄loꝝ eo q̄ ipſe eſt de uapore fe
quēte ſolem q̄ ſiccus ē. Motus aut̄ firmamētū inuat ad hoc. Quā idē
motus eſt uentū illius q̄ motus diurnus. Et ideo diſſoluūt ua por & ex
ficcat. Fauonius uero p̄pter cām oppoſitam adducit pluuias. De me
dijs aut̄ ſecūdū naturā iſtoꝝ mixtā intelligendū ē. Eſt aut̄ notandū q̄
i mane ut frequēter an̄ diſſoluūt eſt uetus. Et q̄nq̄ de die & ceſſat de
nocte. Quādoq̄ ecōuerſo huius cā eſt: q̄a in mane imittunt̄ radiū ſo
lis: uapore: frigidityate noctis cōpreſſo i oriente. Et ideo eleuat̄ ipſum
& ipſe iterū a frigidityate loci deſcendit. Et ideo facit uentū. Quando
q̄ ceſſat ſole lucēte: quādoq̄ cōfortatur. ſ. q̄n̄ ſol nō ſufficit uncrete:
ſed ſufficit eleuando deſſionē cōtinue repugnare. Vapor iterum ſri
gidus deprimi nocte: & eleuat̄ die & uentat. Et ecōuerſo uapor ua
lidior eleuatur de die: & aliquidulū frigore noctis deprimitur: & pro
prio calore iterū eleuat̄. & ideo uetat nocte. Et hec determinata ſunt
de generatis ex uapore ſimplici: humido uel ſeco & i alto loco.
De cauſis impreſſionum compoſiti uaporis. Cap. vii.

D Einde dicēdum ē de cauſis impreſſionū cōpoſiti uaporis
ſicci & hūidū: uel ſicci cū ſiccū: uel hūidū cū lumīne ſolis:
& ſtellarū: uel ſicci cū lumīne ſtellarū. Et ſic habemus oīa
q̄ i alto ḡnant̄ ex uapore: Prima cōpoſitio ē uaporis hu
midū cū ſiccū nō cōmixtis uaporibus: ſed diſſictis q̄ cōpoſitio cauſat
tonitruū & corrufcationes. Secūdo iſignabimus cauſam ſuper terre
motū q̄ cauſat̄ ex uapore ſiccū nō cōmixto ſed cōcluſo in elemento
ſolido & ſiccū quod ē terra. tertio dābimus cauſam de ueto turbis.
qui cauſatur a uento ſiccū obuiatū uento oppoſito. Quarto dicemus
cām yridis & coloris nubūū & nebularum: Et de cometa. Et galaxia.
Dicēdum ē igit̄ q̄ materia tonitruū. Alia materia ē: & alius locus uel
uas generationis eius. Materia aut̄ eius eſt uapor ſiccus ualde & cali
dus. Ille enim de facili totus incenditur. Cuius ſignum licet turpe ſit
tamen conueuiens eſt. In uento ſtatibus uētis: quā q̄ ſicce ſūt & ter
reſtres. Ideo emiſſe: ſi modicū tangat̄ ab igne ſtatim inflammāt̄ & cre

pitāt. Et ſi p̄ pannū ſubtilē emittant̄: & cū dela adhibeat̄ tote inflammantur
flama lata & ipſa. Locus aut̄ uel uas generationis ē nubes aquoſa
& cōcaua. Eleuant̄. n. forti calore ſolis ambo ſimul uapores. Cū aut̄ ua
por terreſtris non ſit adeo dilatabilis: ut aqueus: conſtringitur i medio
ſui: quaſi i uētre: & alius expanditur circa ipſum quaſi tentoriū. Et q̄
exterior ē hūidus. Interior aut̄ ſiccus: interior fugit cōtrariū in profun
dū nubis exterioris. Exterior autem loci frigidityate etiā cōtrahitur &
amplius interiorē exagitat: & interior agitatus conſtricit partem ad par
tem & ad latera exterioris. Et ex ipſo motu & cōſtrictione cōtigit ipſum
igniri: & ignis expellit̄ a cōtrario. & i uigis ſcīdit nubē aquoſam: & i
ſciffura illa accidit corrufatio & ſonus: quae ſimul ſunt ipeſed non ſi
mul deprehendunt̄ eo q̄ uſus celerior eſt q̄ auditus. Exemplū de mu
liere latuante pannos. Et hec eſt ſententia Ariſtoteles. Obſeruant̄ ta
men eſt q̄ tribus modis ſit ſonus & tonitruū. Et tribus modis egreſſio
uaporis unus ab alio: ſicut p̄bari poterit ſuo loco. Et ideo ſex hic no
tanda ſunt. Fit enī primo modo q̄nq̄ egreſſio uiolenta per expulſio
nem unitis ab altero: ut dicit Ag. Quādoq̄ autem nō ſic t̄m̄: ſed ua
por ſcīdens paulatim: quādoq̄ nubē ſuam in qua ē euolans inuenit
nubem aliā conſtrictā ſiccam & ſpiſſam. Et impingit i illam. Et ex col
luſione facit ſonū. Quādoq̄ cum corrufcatione quādo ſcilicet ex hoc
inflammatur: & quādoq̄ ſine corrufcatione quādo. ſ. ſolum collidun
tur. tertio autem modo egredit̄ uapor paruus. Rarus inflammatus ex na
be uentū non multum aquoſa. Et tunc uidetur ille ignis ſicut alba flam
ma: per multum fumum & tunc non facit ſonū in propria nube. Sed
obuiat̄ ei alia nube ualde aquoſa & ſpiſſa. Et quia debilis eſt flamma
extinguitur ab illa nube aquoſa: ſuſurrando & fumando potius q̄ ſo
nando ſicut ſuſurrat & ſumat ferrum candens in aqua. tripliciter etiā
uapor egreditur ex propria nube. ſ. ſante inflammationem: quia quā
doq̄ incipit comprimi in profundum acumem ſui: & excomotio
ne eo q̄ ſiccus eſt penetrat nubem & egreditur ad aerem & cōmouet
ipſum fortiter uel debilitat. ſecūdum diuerſitatem ſue uirtutis. Et hec
eſt cauſa quare ante tonitruū ſunt uenti calidi & fortes. In ipſa aut̄ in
flammatione quādoq̄ uterq̄ eſt rarus & debilis: & tunc quia non in
uenit reſiſtens egreditur ſine leuo uel uento: qui perueniat a i audi
tum noſtrum ſicut in eſtate accidit in ſerotinis paruis corrufcationibus.
Poſtq̄ autem inflammatus eſt quādoq̄ eſt paruus & tūc puſſando la
tera nubis facit ſonum: ſed anteq̄ pertranſeat extinguitur & tunc audi
tur ſonus. ſ. ſibilans: ſicut quādo uentus ue hēmens ſtat per foramina
ſibilando ſine corrufcatione: & iſte diuerſitates a prūcis conſiderate
ſunt. ſed omnes inueniuntur per experimentum ſi quis obſeruetur

nocte atras in estate. Dicendū est nunc de diuersitate uaporis secūdi calorem uel colorem ignis in ipsa nube. Sed prius de diuersitate nubis continentis tonitrua tandem de diuersitate descensus eius ad nos. Est autem nubes ut frequēter quadruplicis dispositionis: quæ continent forte tonitrua. f. Nigra: Rubra: Viridiscaliquantum alba: Nigra qui dem est nubes spissa proprio frigore. Et ideo non dat locum radiis: ut penetrando dilatant ipsam & faciunt ipsam albā. Et ideo ipsa fortiter cōprimit uaporem & igitur dat forte tonitruū: uapor itirifecus fuerit multus & spissus. Nubes aut rubefcēs ex nigro est: & de se ualde spissat: sed uapor ignitus iam resultat per ipsam: & ideo illa frequēter dat fortiorem ictum q̄ nigra. Virens autē cum nigredine & robore paruo est pessima omnium nubium: & timenda si directē sit super ciuitatem aliquam: quia illa multum habet ignē uaporem propter rubedinē & multam materiam uaporis propter nigredinem: & propter uirorē multam habet aquam: & ideo fit in pugna fortissima calidi cum frigidō: & humidū cum secco. In tantū ut illa frequēter emittat flumina magnorum lapidum qui deiciunt turres & edificia: incendunt etiam homines. Albam uero nō oportet timere: quia parum habet de utraque materia. Et iō si flāma eius cadit super edificia statim extinguitur: anteq̄ incēdat ea: nisi sint ualde secca uel cremabilia. Valde enim sunt obseruandi: colores coruscationis qui multiplices sunt. f. Rubens: Clarus. Albus. Flāmens: & rufus: quasi uinosus. Color dicitur rubicūdus sicut uinū rubecū in uitro sole perlustratū. primus autē causat a uapore non multum secco. humidū enī dat et colorē rubrum sicut est flāma lignorum uiridū. Et iste color timēdus est: quia humidā continet materiam: quæ non spargit: & ideo facilius & fortius incēdit. Color autem flāmens albi coloris est uaporis ualde secci: sicut est flāma lignorum seccō: & ideo spargit cito & non ledit nisi facile cremabilia: sicut est stuppa uel huiusmodi. Rufus autē color uinosus pernotabilis est: eo quod ille color est uaporis ualde cōglutinatus terrestri: & frequēter simul scindit & incendit. Casus autē ipsius de nube super inferiora: est quintuplex uel sepe. Quorum primus motus est quod cadit uapor inflammatus rufus de nube uiridi p̄funda. Et hic generat lapidē qui uocatur telum tonitruū. hoc modo uaporabilis commixtio terrestri uaporis incenditur. Et cum tangit uiridem nubem quæ iam est cōuersione ad aquā cōglutinatur: sicut farina in pasta. Fortissima autem incēssio obuiat ei ita quod humor nubis non extinguitur. Et ideo cōglutinatus uapor fortissime humidō: calido cōcoquitur. Et quia calidum festinat fugere humidum. Ideo in superiori parte acuitur lapis. Vbi primo incipit dissilire uapor: & est grossus in parte alia. Et hic lapis scindit & incendit quod

quid inuenit. Secundus motus eiusdem uaporis quando minus est cōglutinatus & in nube minus aquosus. Et tunc non cōglutinatur: sed incēssus egreditur cum ipetis: & iterū scindit & incēdit: sed nō scidit nisi ligna & non lapides nisi raro. Scindit autē ex ipsulū & incendit ex inflāmatōne. tertius autē motus est uaporis rubricari qui nunq̄ facit lapidem sed tamen sua flāma nō separatur a uapore: & hec nunq̄ scindit nisi ualde cōpacta corpora: quæ nō sunt magne q̄tatis. Si enim essent magne q̄tatis resisterent ei. Et hic iterū facit homines & apparet eis odor cōbustionis: & nō uidetur uulnus. Quia cū sit subtilis subintrat sine uulnere. Et si inueniat aurū in bursa cōminuat aurū & nō ledit bursa: quia bursa cū sit quid rarum dat introitū de facili aurum uero compactum resistit. Et ideo comminutū est quicquid in partes: quicquid in puluerem. Et hoc modo accidit etiam quod p̄forat gladium: & nō ledit uaginā. Alius autē motus eiusdem uaporis magis rari & ex minus aqua nube egreditur. Et ille subintrat & non ledit diuidendo nec aperte incendēdo: sed ē coruscatio rubea ualde nociua. Et illa nocet aineis sicut dicunt uinitores & præcipue botris illis qui multis foliis sunt cooperti. Et tū per alie quod foramē proicit coruscatio illuc uaporem cū radio suo: eo quod ille uue lese non possunt euaporare. Et hec coruscatio non solum est nociua corporibus cū directē cadit. sed etiam suis radiis nociuus est: cui quem tangit & corrumpit: eo quod sit de natura uaporis. Vnde hac de causa quidam aspicientes inflati sunt in facie: quidam excitati sunt in oculis. Quartus autem motus est uaporis albi qui egreditur in flāma sic ea non coadunata. Et ideo spargitur in aere: sed tamen egreditur cum magno impetu propter profundam nubem in qua est quæ est aqua multa & iste scindit & scindendo extinguitur. Ita quod ea que scindit uidentur alba & non apparet in eis signum cōbustionis. Et quando quod interficit: & quando quod non. Et hoc quando bene est fortis eius ipsulū. Et quando quod propter sui disgregationem percutit unum in loco uno & non ledit locum suum iuxta cum stantem: & percutit eum qui stat remote. Quando quod etiam reflexus a pariete aliquo progreditur ad altum & percutit illum. Et quando quod est debillior. Et quando quod consumit uellem uel calcem sine lesione pedū & extinguitur: & cessat uiolētia & non ledit hominem. Quintus motus ē egressiōis eiusdem uaporis est ex nube debilitata: & ille nihil omnino nocet quia statim ad tactum aeris extinguitur & retāditur. Ita quod statim cessat simul incēssus eius & uiolētia ipsulū. Sed hic adicēdū est quod p̄prium tempus tonitruū ē. Aliud in frigidis regionibus. scilicet in climate quoto & sexto & ultra. & aliud in calidis. In quarto: & tertio: & secūdo & primo. In regiō

bus frigidis raro fortiter tonat: nisi sole existēte i tropico estiuāli: q̄ est in capite cancri uel accedēte prope uel recedēte: eo q̄ tūc fortis existēs simul eleuat uaporē aque & terre: ex q̄bus iunctis causat̄ tonitruū. In aliis autē. scilicet regionibus causant̄ tonitrua in equinoctiis hoc ē for / le existēre in capite arietis & libra. Quādo eim̄ est in cancro: tūc poti / tus incedit uaporē q̄ eleuat ip̄m. Nec hoc est cōtrarium quod supra diximus. scilicet in estate abscondit̄ cōburro uapores: hoc eim̄ uerū ē de uaporibus debilibus. Sed cū fortis est calor nō pōt cōsumere uaporē grossum sed eleuat ip̄m: sicut magnus ignis uocat magna ligna incē / la & facit ea uolare p̄ aērem. Vnde & rustici obseruauerūt q̄ nō par ue cōsiderationis esse uidēt. scilicet quod q̄ in hiemalibus signis sicut in ca / pricornio uel aquario audiunt̄ tonitrua: q̄ tunc in initio ueris: & for / te per totū aūm plus uēbit: q̄ in alio aūo. Et huius cā est: quia signi / ficat multā materiā uentorum esse in aēre: que nō de facili abscondit̄ etiā per totū aūm. De tonitruo dicit Isidorus in libro ethimologia / rum tonitruum dictū est eo q̄ sonus eius terreat. Nā tonus sonus dici / tur: qui ideo interdum tam grauit̄ concutit oīa: ut celū discidisse ui / deatur. Quia cū procella uehemētissimi uētū nubibus se repente im / miserit turbine inualēscēt: exiit q̄ querēt: nubē quam ex intrauit i / petu magno prescīdit: ac siccum horrido fragore defertur ad aures. Quod mirari quis non debet cū uescicula quīs praua sit: magnū tamē sonum displosa emittat. Cum tonitruo autē simul & fulgur exprimit Sed illud celerius uidetur: quia clarum ē hoc aut ad aures tardius per / uenit. hec igit̄ dicta ad presens de tonitruo sufficiant.

De tempore impressionū tonitruū & corrufationis. Capi. viiii.

Empus aut̄ impressionū quę sunt tonitruū & corrufatio est precipue in estate. Et quādo etiā est magnū cau / ma: & tpe magni estus. Cuius cā est quia impressiones sunt de uaporibus grossis spissis & humidis: ex q̄bus fi / unt nubes nigre spisse uel sicce: quia sunt ex uapore ter / restri inflāmato. Vapor aut̄ huiusmodi eleuatus i superficie terre ubi terra subtilis est aqua subtilis est que per pluuias descēdit ad terram Sed uapor iste emittitur de profundo terre ubi aqua est in pura terre / stris spissa: & grossa: & glutinosa materia de terminis uicinis terre, q̄ ex his proprie fit uapor harum impressionum. Vnde nō pōt fieri nisi fit calor ualde magnus: & ideo nō pōt fieri nisi tpe estiuo. Adhuc ē nō fit tonitruū nisi de uapore aduot̄ quim̄ in sui inflāmatione uel adu / sione incipit inflāmari: sicut antea diximus. Calidū aut̄ adurēs nō ē nisi tpe estatis: q̄ ideo uapor tonitruū & corrufationis nō est nisi i fri / gore fortissime impellente nubē aquosam: & cōprimente uaporem.

tale aut̄ frigus nō ē in aere nisi fit expulsum undiq̄ p̄ locū uicini aeris: hec aut̄ impressio nō ē fortius nisi tpe caumatis: ut patet p̄ iam dicta. Ge / neratio aut̄ tonitruū & corrufationis per semō ē tēpore estatis. Ex hoc aut̄ scit̄ q̄ generatio istorū ē post serenitatē. Licet in ipsa operatione ce / lū obnubilet̄ quia tempore nebuloso calidū dispersum ē in aere & nō facit fortē operationē in loco uno. Sed tamen quia ista non sunt nisi i nubibus: necessariū ē ut celum obnubiletur & in ipso descēdit ipsi. Licet aut̄ aliquando uideant̄ non esse nubes: tamen micant̄ fulgura si / cut in estate in sero uidēt̄ corrufatio celo sereno: precipue in crepus / culos: tamē ibi nubes sunt: unde emicat corrufatio: & ad nos uenit al / teratio splendoris tantū. Ex dictis etiam scitur faci e locus duplex ha / rū impressionū. scilicet uicini ubi generatur formas suas: & locus un de extrahitur materia sua. Necessē ē enim q̄ generentur in loco suo & altiori q̄ alie impressiones humide: quia ille locus superior eo q̄ ad ip̄ sum frigus repellitur ab inferiori calido. Et huius signum ē multū spa / cium quod est inter auditum nostrum & corrufationem & precipue quando sunt magna tonitrua: quia mātus est tunc illud spacium q̄ cū parua sunt tonitrua. Locus autem: unde extrahitur materia est humi / dus: grossus humorem aqueum habens: & terrestre cōglutinofum nō de facili sp̄atabile: quia per ignem adurentem magis comprimit̄ & inspicat̄ in nube. Quod aut̄ iupiter qui ē unus de septem planetarum habeat uirtutem & proprietatem tonare. Non nulla causa ē nisi: quia habet uirtutem & proprietatem eleuare fortem materiā siccorum uentorum: & precipue quando coniunctus fuerit in uirtute aliqua cū marte tempore estiuo & signis aquilonariis: quia tunc certissime p̄ dici possunt: q̄ multe stillationes fiēt in aere. Ita etiam ut periculum sit futurum hominibus propter pessilentiam: ex nimia corruptioe fu / tura propter incensos uapores pessiferos immixtos aeri. Quia iupiter cum Sole cleuat eos: & incendiando corrumpit aērem: & ita fit aer tri / nosus. Et hec de tempore & de loco dicta sufficiant.

De terremoto. Capitulum. x.

Terremotus autem causam materialem habet uaporem siccum grossum ualde terrestrem. Efficentem autem habet calorem solis penetrantem in profundum in uē / tre terre. Locū aut̄ habet terram opilatā in superficie. Lo / cus aut̄ opilat̄ tribus de causis. scilicet. Aut quia est non areno / sus mar̄ tamen uicinus. Ita q̄ fluxus & refluxus maris sunt apud ter / rinos ipsius: & sic opilat̄ locus humido maris & cōcludit̄ uapor qui non potest exalare quia humidum ē repletum pororum: aut op̄i / latur pori cōtinuis pluuiis repletibus poros. Aut quia terra est solida

laxosa saxo continuo. In his enim exsiccatur uel excitatur uapor calo
re solis subitus & non potest exire propter opilatos poros in superficie
Et ideo multiplicatur ibi uapores in uentre terre. Materia autem cum
sit terrestris uapor diuiditur per multos & paucos: & grossum & subtile
& calidum aduultuum: & frigidum temperatum. Ex his igitur duo/
bus. Sex loco & materia concluditur tempus egressionis & effectus. te/
pus igitur egressionis ut frequenter est tempus equinoctii quia tunc mul/
tiplicatur materia uentorum & in terra & extra. Et multiplicata mate/
ria: scinditur terra & extenditur & egreditur. Vifus est tamen magnus
terre motus durans multo tempore in Lombardia: qui fuit circa tem/
pus tropici hyemalis. Et hoc accidit ex eo qd materia fuit multa & pro/
funda i terra: & pori illo tpe ualde opilati i terra. Ita qd nō potuit euaz/
porare paulatim. & ideo mouit sepe. Erat autem uapor ille calidus ual/
de & diffusus per latitudinem illius provincie. Et quia erat calidus ual/
de ut frequenter queuit i die: quia tunc subtiliatur a sole: ita qd mo/
uere non poterat terram. De nocte autem frigore noctis inspissata f.
Ita qd tunc mouere ualuit. Et ideo præcipue mediis noctibus ueniebat
& durat sic fere per. xxxv. dies. tempus etiam diurnum est magis in
mane & meridie: qd in alio tempore & magis in nocte qd in die: nisi ali/
ter ueniat per accidens. Quando enim uapor est calidus sicut frequenter
est: tunc nimis subtiliatur i die: & inspissatus mouet terram in nocte. Si
autem est frigidus paucus: tunc stat de nocte: & quia paucus est. Primo re/
spectu solis in mane subtiliatur & mouet. Si uero est frigus & multus
& spissus: tunc non subtiliatur ad mouendum nisi sole confortato super/
ipsum in meridie. egressus autem eius quādo est paucus subtilis: & po/
ri terre laxi est sine sono & non inducit nisi paruum terremotum sine
tremorem. Si autem est subtilis paucus & terre pori confricti: tunc
inducit cum paruo tremore sibilum quendam. Si uero est multus spis/
sus: & terre pori confricti. tunc aut est frigus non adurens: aut calidus
adurens. Item aut est uapor unius uenti principalis. Aut duorum op/
postorum: sicut aquilonis & austris. Sine subsolanj & fauonii. Item aut
est in loco ubi sunt aque: aut ubi non sunt aque. Si est uapor minus fri/
gidus in loco non aquoso & multus: & terre poli opilati eleuabit ter/
ram: ita qd uidebitur mons uel collis. Et si proiciatur ad alium locū ex
impetu: tunc iterum refidet egresso uapore uel in toto uel in parte. Si
autem est frigidus multus in loco opilato. ubi sunt aque. tunc si aque
sunt in superficie eleuationis absorbebit eas per tempus: donec refide
at quod eleuatum est. Et ex hac causa accidit hoc quod pro miraculo
habitu est in partibus nostris in neayos in loco qui dicitur loysen.
Ibi enim absortus fuit neayos fere per unam leucam uno die & non

sentiebatur minutio aque supra uel infra illam leucam: eo qd i loco ter/
remotus absorbebatur: & egrediebatur post. Et iterum refidende fun/
do manauit ut prius. Si autem aqua fuerit in profundis: tunc quādoq;
proiciit terram: & facit eam aperiri. Si autem est uapor siccus aduultus
& in loco opilato non aquoso: tunc egrediens exsufflat multum cine/
ris combustæ terre. Ita qd quādoq; aperit ciuitates uicinas & destruit
eas. Quādoq; etiam tam iste qd præcedens proiciunt terram uel cine/
rem in insulium: & oportet ita qd uidentur absorbere eam. Et quādo
qd etiam obstruendo fluitos in una parte: conuenit apparere uel aperire
in alia. Si autem est uapor qui opponitur alii. hoc est ualde in cautum
quia tunc facit profundas uioragines. Et quādoq; unus mouet aquam
uenientem a parte una. Et alius uenientem a parte alia. Et inducit ex/
concurfu diluuium particulare: & præcipue quādo obstruunt hostia
fluitorum ad fluxum confluxum. Exemplum autem de terremoto
ponitur in castanea & ouo. quæ si ponantur in igne non fractis cortici
bus uapor qui est interior excitatus a calore exteriori incipit subtiliari
& uolens exire: cum inueniat resistentiam impetu magno frangit te/
stam. Ita qd frequenter proiciit ouum uel castaneam de igne. Signa au/
tem præcedentia terremoto sunt frigus ex uapore frigido: & sonus ex
motu subterraneo. Sequētia autem sunt. Caligo & tenebre circa sole uel
stellas: ppter dispositionē nubiu. Et hoc de terremoto dicta sufficiant.

De uento turbinis. Capitulum. xi.

S Equitur nunc uidere de uento turbinis. Et de illo deter/
minare facile est secundum prædicta. Quia non caufatur
nisi a uentis ex opposito cōtra se ueniētib: quozq; uter/
q; equipotens est alii. Effectus autem eius est. Quādoq;
eleuatio pulueris. Et quādoq; eradiciō arborz secundum qd fortio/
res sunt & debiliores. Quādoq; autem unus est debilior altero cum
resistentia tamen aliqua: & tunc cedit. Et per totam uiam unius status
semper eleuatur puluis inuolutus secundum circulum. Fit etiam quā/
doq; turbo per accidens a uento uno tantum: quādo repercutit ad pa/
rietem aliquam uicfus statum futum.

De generatis ex uapore & primo de yride. Capitulum. xii.

R Estat dicere de generatis ex uapore qui cōiungitur cum lu/
mine solis & lune & stellaz: sicut est yris & circulus solis &
lune & comete: & colores nubiu & nebularum & galaxia
Sciendū igit yris secundū Aristotelem causat ex radio so/
lis redeunte ad uaporem contrarium nubiu. Item autem nubem su/
cut quādo radius refulgēs in aquam relucet ad parietem. & hoc quā/
do rorando incipit descendere tempore pluuiæ. Oportet autem nubē

esse tersam & quietē. Ex quiete eim ptes confluit cū sint similes. Et sic exterior superficies plana fit ad recipiēdū radiorū impressiōē. Et sic radius relucet ad uaporē: sicut speculū luminis relucet ad speculū simile sibi cōtra faciē positi. huiusmodi signū ponit Ag. i libro Methaphisicorū. Dicens q. nro cuiusdā debilitatus fuit uisus. Et dū iret uisit ante faciē suā lumē. Quia multo humore grosso & turbido in pupilla oculorū defluētes imago eius cōfusa & precipue oculorū imprimēbat i humore etiā i speculo. Ita q. putabat aliū simile cōtra faciē suam ambulare. Et licet sol cuius imago est iris fit rotundus: q. tū longe altior est nubibus: superiorē partē nubes tangēs imprimi ei formam arcualē. Vnde q. to sol est ortui tū occasui propinquior tūto in pte opposita apparet arcus maior. Calores aut iridis causant ex eo q. nubes irradiata a sole ptes quasdā habet altiores: & alias dimissiores. Itē aliquas habet grossiores q. ut solē transmittat. Et alias subtiliores q. ut solē excludat. hec inaequalitas alteratur faciēs licet umbrāq. p. m. f. c. & illā mirabilē arcus spēm representat. Sunt autē calores arcus secundum Ag. tres aut quatuor. Cuiusmodi siue rubens extrinsecus sup. gl. obfuitatē arcus: post q. sequitū iridis q. interior & exterior. Sed medius calor inter hos est ceruleus: quare in superiori uariatus inter albu & rubu est quasi pallēs color. Sed in inferiori pte uariatus inter album & uiride: est quasi citrinus. Et nō possunt pictores facere calorē simile iridi & precipue calore cōpositū medium inter intrinsecū & extrinsecū. Quidam tū dicunt iridē habere quattuor colores principales ex quattuor elemētis. Ex quibus ēt nubem esse cōpositā. Ab igne rub. si. Ab aere purpurcum: Ab aq. glaucū. A terra pp. herbas uirides uiridē.

Arcus iste in diuersis tēporibus diuersa significat. In meridie eim ortus: magnā uim aquarū esse in aere que in meridie possunt dominari. Si uero circa occasum fuerit: tonabit & leuiter pluet. Sed si ab ortu uel circa surerit: serenitatē promittet. De arcu Ag. dicit: post autūnale equinoctiū qualibet hora diei arcum posse fieri. Estate uero nō nisi incipiēte uel inclinatio iam die. Cuius rei istam reddidit causam.

In estate sol circa meridie calidissimus nubes exurit. Ita q. suā in eis imaginē imprimere nō pōt. Sed matutino tēpore aut uergēs in occasum quia minus calet a nubibus sustineri pōt: & suā imaginē in eis imprimere pōt. Item cū sol nō solet facere acru nisi oppositus his nubibus in quibus facit. Cam uero dies breuiores sunt & sup. nubes est sol obliq. oppositus. Et ideo in qualibet pte diei cū sol est altissimus nubibus suā pōt imprimere imaginē. Tēporibus uero est uisus sup. uerticē nostrū fertur: & tūc media die directē respicit nubes nec eis suā imaginem imprimi. De iride dicit Isidorus in libro ethimologiae arcus

celestis dictus est ad similitudinē incuruati arcus: yris huic propriū nō est. Et dicit yris quasi aeris. Quod ad aerē de terra ascēdit: uel quia per aerem descēdit ad terrā. hic aut a sole respicendū cum cae nubes ex aduerso radium solis accipiunt: & arcus spēm fingunt. Cui uarios colores illa dat res: quia aqua tenuis: aer lucidus & nubes caligates: irradiata ista dat res: causant colores.

Ce circulo qui apparet circa solem & lunam.

Capi. xiiii.

Circulus aut qui uidet quādoq. in circuitu solis siue corona causat ex uapore humido ascendente & multiplicato in aere: super quē cum illuminat sol: relucet splendor eius in aere ultra ipm uaporē aut in ipso. Deinde reflectit illud lumen ab aere rediēs sup. ipm uaporem ascendētē: & sic uidet circuitus sine corona in circuitu solis. Et licet circuitus iste uideat, solem tanget: nō tū longe a terra fit ista effigies. Sed uisus noster imbecillitate deceptus: putat ipm esse circa solē. Et similiter accidit in luna: & in aliis stellis habētibus lumen. hic circuli in nocte circa lunā & stellas: frequētius apparent: circa solē uero in die: rariis: propter fortitudinē caloris illius uaporem resoluētis. Circuli isti si delapsi equaliter in se: metipos euauerunt significat aeris tranquillitatē. Si aut in unā ptem quasi rupti cellauerint: uentum aperte illa flare significat. Si uero pluribus locis rupti fuerint: tempestatē nauē in mari expectant. Videt ēt quādoq. q. calor solis sit parue aut uehementioris rubedinis: quod cum tingit ex fumo multo a uapore ascendente ad ipsum. Sicut cōtingit ex fumo ascendente ex lignis uiridibus cōiuncto cum lumine ignis.

De cometa.

Capi. xiiii.

Cometa aut stelle sunt habentes comas: quod fit propter aerem inflāmatum cōtēctum a stellis siue a planetis quinq. s. Saturno: Ioue: Marte: Mercurio: & Venere: Isti eim plane te propter uelocem motum ipsorū igniunt aerem qui est i circuitu ipsorum: & sic propter aerem inflāmatum cōtēctum a stellis prechis cōiuncto lumine earū cō uidētur comete ille stelle. Dico autē q. cometa nihil aliud est q. uapor grossus terreus cuius ptes multum sibi coniacent: paulatim ascendētē ab inferiori parte estus usq. ad superiorē eisdem ubi cōcauitatem ignis contingat & ibi fit diffusus & inflāmat. Et ideo uidet longum frequentē & diffusus. Dico aut q. est uapor terreus: ut habeatur materia uaporis. Et dico grossus quia si esset subtilis necessario haberet euaporari & dissipari retur. Et dico cuius partes coniacent: quia est bene mixtus uicofus. hic ascendit ad regionem que dicitur estus. Et quia multam confortem habet in partibus suis. Primo per calorem ignis diffunditur

& postea inflāma: & in medio remanet semp spissus ubi nutrit the /
 fauro suo qui est sub eo. Et ideo est flāma alta ualde & spissa. Illud at
 quod distat ab imo diffusum ad latera tenue est: & habet flāmam te-
 nuem ad modum nubis albe uidetur huius coma. Durat aut per totū
 tempus quo sic euaporat ad ipsum sicut the faurus. Ego autem cum
 multus alius. Anno dominice resurrectionis. M. cc. quadragesimo. In
 saxoniam utri trahem quasi iuxta polum septentrionalem: & proiecit ra-
 dios inter meridiem & occidentem magis dirigens contus ad orientē
 & cōstat q̄ ibi non sunt alicuius planete.

Quomodo causantur colores nubium. Capi. xv.

Olores uero nubium siue nebularum causantur ex adiu-
 ctione luminis cum ipsis: secundum q̄ magis & minus sūt
 dyaphane. Vnde dicit Auerrois. Necessē est ut calor fiat
 ex adiunctione corporis lucidi cum dyaphano. Color igitur
 albus in nube causat̄ ex adiunctione luminis clari cum ea si fuerit ipsa
 nubes multe dyafancitatis. Color uero niger in nube causat̄ ex adiu-
 ctione luminis cum ea si fuerit minime dyafancitatis. Medii autē co-
 lor inter albu & nigrum diuersificantur secundum diuersitatem isto-
 rum duorum. Corpus lucidi: & corporis dyafani secundum magis &
 minus. Et ideo dicit Auerrois. Color albus & niger sunt elementa co-
 lorum. Rubedo uero serotina in nube causatur ex spissitudine ipsi-
 us: propter adiunctionem caloris solis: & ob hoc magis & minus dyafa-
 ne. Cui dum coniungitur lumen solis efficit in ea rubrum colorē. Vñ
 etiam est signum future serenitatis. Matutina at̄ rubedo in nube cau-
 satur ex spissitudine ipsius propter uapores, humidos aquosos ascen-
 dentes quibus dum coniungitur lumen solis efficit colorem rubrum
 siue uinosum: sicut contingit in fumo resolutio de lignis turidibus con-
 iuncto cum lumine ignis. Vñ d̄ etiam est signum future plauie.

De galasia. Capitulum.

Galasia dicitur Ag. q̄ est ignis purus propinquus orbi in
 flammatus & lucidus & in locis galasie sunt parue stelle
 multe. s. spisse: & magne propinque luminose. Ex conti-
 ctione luminis stellarum sibi inuicem suscipientium etiā
 splendorem a sole. Insuper adiuncto lumine ignis puri & inflammati:
 uidetur lumen ob longum: quod philosophi galasiam dixerunt. Et
 quia predictę stelle fixe sūt in celo: propter hoc uidetur galasia in uno
 loco orbis non recedens ab eo. Et hec dicta sufficiunt ad presens de ge-
 neratis ex uapore: qui coniungitur cū lumine solis & lune: & stellag.
 Finis.

Incipit quinta pars. s. de anima. Capi. i.

Ilectū ordinē tractatus: dicto de elementis inaniatis.
 Dicitur est de elementis aiat. Sed quia elementatorū aia /
 terū principū est aia: cognitis autē principis facilius cogno-
 scunt principata. Ideo tractare de aia pponimus. Primo
 ponētes aliquas definitiones ipsius aie. Secundo diuisiones poten-
 tiarum ipsius aie subnectentes. Nota ergo q̄ aia diffinitur q̄q̄ put
 est spiritus. Quādoq̄ prout est motor & rector corporis. Quādoq̄
 uero put est actus & perfectio corporis. Aia put est spūs sic diffinit̄
 a quodā sapientie in libro de motu cordis. Aia est substantia: in corpo-
 rea: intellectualis illuminationū q̄ sunt a principio: ultima reuelatioe
 perceptua. In hac diffinitione. Substantia ponitur pro genere. In-
 corporea: ponitur ad differentiam corporū. Intellectualis: ponit̄ ad
 differentiam aie uegetabilis & sensibilis. Illuminationū que sunt a
 principio: ponit̄ ad d̄iam illuminationū que sunt a creaturis. Vltia
 reuelatione perceptua: ponit̄ ad d̄iam angelorū: quia p̄ma reuela-
 tione recipiunt reuelationē a principio. i. a deo. Ad quod intelligē-
 dum nota q̄ sicut in isto sole materialis: testē Augustino in libro soli
 loquor: aduertimus tria. s. q̄ est: q̄ luget: q̄ illuminat: sic & i deo hoc
 est cōsideramus. s. q̄ est: q̄ intelligit: q̄ cetera intelligere sua illumina-
 tione facit. Quā illuminationē angelus prima relatione. aia uero ulti-
 ma relatione percipit: sicut patere pot̄ p̄ simile. Ignis & aer: a q̄nta ef-
 sentia lumē percipiunt: sed differēt. Ignis enim lumē recipit ut cōna-
 turale sibi: & coequatū siue coeui: & quo ad esse suū. Aer uero reci-
 pit lumē nō ut naturale: nec ut coeui sibi: nec quo ad esse suū sed. quo
 ad bene esse suū. Eodē mō angelus illuminationē a deo statim in sua
 creatione recipit: & hoc nō intelligit de illuminatione gr̄e: uel glorie:
 sed de illuminatione cōnaturali. Aia uero & si in sui creatione illumi-
 nationē suscipit: nō tñ percipit: quia nō cōprehendit uidendo. Similē
 catulus: ante nouē dies aliquod lumē suscipit in pupilla secundū q̄ est
 aptus natus uidere tpe determinato: nō tñ lumē percipit ante nonum
 diem: eo q̄ nō cōprehendit uidēdo. Sic igitur potest̄ intelligi: q̄ aia in /
 lum nationū que sunt a principio: ultima relatione sit perceptua. An-
 gelus uero prima. Item aia prout est mouens & regens corpus: ut
 motor mobilis: & natura nauis: sic a remigio diffinitur. Anima ē sub-
 stantia incorporea: regens corpus. Circa quā diffinitionē. Primo
 notandum q̄ incorporeū dicit̄ duobus modis. Vno modo: qd̄ non
 est extēsiōe siue dimēsiōe: protēsim: nec loco circumscriptum: q̄ is
 sit circumscriptum uirtute: & sit in loco diffinitue: & hoc modo aia est
 incorporea. Alio mō ē aliq̄ incorporeū: qd̄ nec ē dimēsiōne: uel extē-

fione p̄tēsum.nec loco.nec uirtute circūscriptū:uel diffinitū:& sicut di-
cit Aug. Solus deus incorporeus est: q̄a oīo icircūscriptus ē: primo ergo
mō aīa ē incorpōnō secūdo. Itē nota q̄ licet angelus cū assumit corpus
uniā: ei ut motor: nō tū ut rector. habet enim se ad corpus qd̄ assumit
angelus: ut motor uolūtarij. Vñ etiā cum de pōit illud. Spūs uero hū
manus: habet se ad corpus cui unitus ē: ut motor naturalis: & qd̄a ne-
cessitate naturalis inclinationis alligatus. Et p̄pter hoc se habet ut rex
& rector: quādā necessitate amoris & gubernatiōis ipsius regimini al-
ligatus. Et ob hoc p̄dicta diffinitio soli aīe cōuenit: nō angelodē aīa p̄
tū est actus: & perfectio corporis. Et diffinit̄ ab Ag. in lib. de aīa. Aīa
est actus p̄mus corporis physici: organici: potētia uitam h̄ntis. hec diffi-
nitio ē cōis aīe uegetabili: & sensibili: & rōnali: quantum anima rōnalis
est corpori unibilis. Ad explanationem igit̄ istius diffinitiois sciendū
est: qd̄ actus ibi dicit̄ perfectio. Perfectio autē ē duplex. f. perfectio secū-
dū habitū sicut dicimus p̄fectū rōnabilitate. Et p̄fectio secūdu
usum sicut dicimus uirgē p̄fectū rōnabilitate: q̄a pōt rōne uti. Et p̄fectio
secūdu habitū. ē actus p̄mus. Perfectio secundum usum: ē actus secū-
dus. Cum ergo anima sit perfectio: & forma: & actus corporis: ē actus
primus non secundus. De hac duplici perfectione: dicit Ag. secundo
de anima. hoc quoq̄ sicut scīa. Illud aut̄ sicut cōsiderare. Corporis phy-
sici. i. naturalis: ponit̄ ad differētiā corporis artificialis: ut statua: do-
mus: & huiusmodi: quoq̄ perfectio nō est aīa. Organici: ponit̄ ad dif-
ferētiā feminis: uel patris nūdi formati: q̄ & si sit corpus physici poten-
tia uitā h̄ntis: nō tū ē corpus organici: quod i p̄ibus (similibilibus: diuisi-
biles uel diuisas seu distinctas habet opationes: ut sunt corpora aialij
& plantag. Vñ Ag. i secūdo de aīa. Organā autē & plantag. partes sūt
ut folij. corticis ē coopimentū. Cortex aut̄ fructus. i. illius quod cōme-
stibile ē. Radices uero ori similes sunt uterq̄ enī trahit alimētā. Et no-
ta differētiā iter organū & instrumentū. Organum enim est qd̄ habet
motorē sibi iunctus intus: ut oculus: manus: pes: & huiusmōi. Ocu-
lus enim habet motorem intra uirtutem uisū: manus uirtutem opa-
tiuā. Pes uero uirtutem progressiua: & sic de alijs. Instrumentum uero
est illud qd̄ habet motorem cōiunctū extra ut gladius: baculus: secu-
ris: & huiusmodi. Potētia uitam h̄ntis potētia. f. naturalis. Uita h̄ntis qd̄
dicit̄ ad differētiā cadaueris: qd̄ quis sit corpus physici & organici:
non tū habet potētā. In naturalē: uel p̄pinq̄ ad uitam: p̄pinq̄ dico: quia
materia cadaueris per multas resolutiones: si potentia uitam habēs:
sed non p̄pinq̄: nec iam erit illud corpus. Vel potētia uitā h̄ntis po-
nit̄: ut ondā: quō corpus se habet ad uitā. quia. f. potētia: uel ut p̄nci-
piū passiuum siue receptiuū. Aīa autē: p̄ncipiū actiuum uitē.

De potētis aīe quot sunt: & quid sunt.

Capi. ii.

Equitur de diuisione potētiarum aīe ad quod: p̄mo
sciendū est: qd̄ sicut dicit Ioānes dama. Impossibile ē
substantiā aliqua: ex p̄te esse aliqua. naturali operatiōe
inter substantiā autē & operatiōe: media ē potētia. Po-
tentia ē: quā potēs ē oīs aliquid facere: p̄ quā ipsa substā-
tia opat̄. Illud ergo quo mediāte: substantiā exit i actū: potētia nūcupa-
tur. Et ad hoc factū: quod dicit beatus Dionysius celestis lerarchie ca-
xi. ubi dicit oīs intellectus p̄ter diuinū diuidit̄ in tria. f. essentia: uirtute
& operatiōe. Et p̄ uirtute: intelligit̄ potētā p̄ hoc inter substantiā
& operatiōes suas: potētie tunc medie. Potētia autē q̄q̄ informat̄
a natura: ad faciendū & operandū. Et tū dicit̄ habitus naturalis. Quā-
doq̄ uero informat̄ eadē potētia exercitio multag. opationū: & tunc
dicitur habitus acquisitus: de quo dicit philosophus: q̄ i frequēti age
re: relinquit̄ habitus. Quādoq̄ etiā informat̄ eadē potētia gra: & tū
dicit̄ habitus gratuitus: siue infusus. Est autē habitus: secūdu aīer-
o: im: quo q̄s operat̄: cū uult: & Augusti. dicit̄: qd̄ habitus est: quo q̄s ope-
rat̄ de facili. De potētis ergo aīe: propositiū est dicere secūdu tradi-
tionē doctōrū philosophorū: & theologorū. Vt nō intēnere: sed me-
litus & ut uerius: fateamur recitare uideamur. Sciendū autē qd̄ multorū
opinio fuit: & adhuc est: potētias aīe esse idē: q̄ ipsam aīam: nec dif-
ferunt: nisi in quadā relatione ad actū: unde potētia relationis secūdu
eos est aīa relata ad actū rōinandi. Potentia irascibilis: aīa relata ad
sūū actū: & sic aīa: sue potētie. Et si obicit̄ eis: qd̄ secūdu hoc erit sola
uā potētia: relata ad diuersos actus: uel una p̄dicabit̄ de altera: ad mi-
nus secūdu accidens. Rōndēt qd̄ nō sequitur: quia potētia: nō dicit in re-
ctitudine ipsam essentia: aīe: sed in obliquitate. Dicit. n. relationē aīe ad
talē: uel ad talē actū: nō aīam relata ad actū. Et q̄a hec relatio nō ē il-
la: p̄ hoc nō est sola uā potētia: nec una p̄dicabit̄ de altera: si dicat̄ po-
tētia i abstractione: quā tūc dicit relationē aīe ad actū: nō ipsam aīam re-
lata ad actū. Isti sic opinātes: multū h̄nt p̄ se: qd̄ Aug. dicit in li. de
spū & aīa: q̄ aīa est sue potētie. Ipse. n. hoc dicit tibi. Sed alij dicit̄: qd̄
Aug. nō cōposuit̄ hūc librū: & ratio cogit̄ est: q̄m in libro retractationū
ubi enumerat̄ oēs libros suos nihil dicit de illo libro. sed plurima h̄nt
cōtra se. Vñ alij dicit̄: qd̄ aīa nō ē sue potētie: sed sūt plures potēs ē dif-
ferētes secūdu essentia: licet nō secūdu substantiā. Et hec opinio solen-
rior est: & uerior uideēt. Nā sicut in aīa differunt quo est: & quod est.
Ita quo potēs: & quod potēs. Vnde licet potēs tūc sint idē in substantiā & in
subiecto differat̄ in essentia. Essentia. n. est id e quo res uel nō ē. i.
quo ē rōnalis: uel quo ē cōcupisibilis. &c. Substantiā uero ē: qd̄ subiect

proprietatibus: a quibus est i separabilis. Subiectū aut idē cōparatū ad actus: in quātum actus infunt ei & absunt: sine quibus bene pōt eē. Vnde propter hoc dicit: q̄ potētē aie: & aia: cōueniūt in subiecto & substantia: sed differētū dicitū ē in essentia. Nunc ad diuisionē potētia rtm aie ueniamus. Sciētū ē aut q̄ Ag. in scdo de aia diuidit potētias aie p̄ quinq; dñas: que sunt uegetatiuū: sensitiuū: appetitiuū: motiū: secūdm locū & intellectiū: & uocat hie secūdm locū motiuam: a quo est motus progressiuis in toto corpore: nō ille qui est dilatiōis in partibus secūdm augmētū: q̄a talis motus ē ēt i plātis. Auicēna uero i sexto de aialibus ponit tm̄ tres potētias aie: uegetabile: sensibile: & rationalē. Cōprehēdit aut hie sensibili: appetitiuū & motiū secūdm locū. Quare autem Ag. diuisit: sensitiuū cōtra alias. I. appetitiuū: & motiū secūdm locū: cū ille tres potētē sint aie sensibiles. Rō huius fuit: q̄a sensibile q̄tum est de ui nois & p̄petate: dicit potētia: apprehēditur: ita passiuū. Et p̄pter hoc ponit ex opposito: appetitiuū: & secūdm locū motiū: q̄ sūt actiue & motiue. Auicēna aut diuisit secūdm tres dñas aie: q̄ sūt: uegetabilis: sensibilis: & rationalis. Que cū sūt i eodē: ut i hoie: nō debēt dici tres aies sed tres potētē. Sed put i dicitur. s. plāta: bruto & hoie: possūt dici tres aie. Sed de hoc infra dicef. Damascenus aut p̄mo ponit bimēbrē diuisionē. s. rationalē: & irrationalē. Irrationale diuidit i duo. s. inobediēs: siue p̄suasibile rōni. Et i obediēs: siue i p̄suasibile rōni. Et uocat inobediēs rōni: qd ē plātatiue: siue naturalis uirtutis. Plātatiū: naturalē: uel uegetabile uocat. Cōprehēdit ēt sub inobediētē: siue in p̄suasibili: zoticā siue pulsali: q̄ a medico uocat spūalis. Inobediēs eim siue i p̄suasibilis: plures cōprehēdit: q̄ uegetabilis siue naturalis uirtus Ag. āt nō facit mētionē de pulsali in libro de aia: q̄a forsitā nimis delecteret. Damascenus at ut theologus & medicus de oibus agit. Et iō ponit hoc mēbrū. Notāda āt ē hic diuisionē q̄da. nō eim ē idē zodiacha & zotica uirtus: zodiacha. n. uirtus idē ē q̄ aialis. Vñ & circulus q̄ ē i medio celis: & i mēs. xii. signa dī zodiaci hie sūt figure aialit. zotica āt nō ē idē qd aialis: imo diuidit cōtra ipam i li. de celo & mūdo cap. oportet at scire &c. Vbi dī: q̄ uirtutū. Quēda sūt aiales: q̄da naturales: q̄da zotice. i. spūales. Et hie eadē diuisio sūt i med. cina i li. Iuanitū ubi dī: qd uirtus trina ē p̄ticio. I. naturalis: spūalis. Et aialis. Spūalis aut idē est: qd zotica siue pulsalis: qd patet: q̄ officii spūalis uirtutis. ē dilatare cor: & artarias & iterū restri gere. Et hoc ē pulsalis uirtutis. Quia sicut dicit philotētus ē motio cordis & artheriagē: scdm fistole & diafole: sūt ad refrigerationē caloris inati: & egestionē supflangē fumostratū. Virtus aut zodiacha: idē ē qd aialis. Colligēf ergo ex p̄dictis quinq; differētia potētia: aie esse:

cūdm ag. tres: secūdm Auicēnā Dam. āt & medicus naturalis cōcordāt in littera: & snia. Oēs āt i sentētia. Vtrum in hoie uegetatiua sensitiua rationalis sint tres aut una tm̄.

Cap. iiii.

Dicamus nūc: quod supra p̄misimus. I. declarare: q̄ uegetabilis: sensibilis: rationalis i hoie: nō sūt dicēde tres aie. Aliq̄ eim de hoc dubitauerūt: & aliter senserunt: uolebāt eim p̄bare: q̄ sūt tres aie differētes i hoie: secūdm substantia: hoc nō. Dicit eim Dama. Quorū substantia: uel nature sunt differētes. Differētes habēt operationes. Et quorū substantia eadē: & operatio.

Ergo quorū nō sunt eadē operationes: nec substantia est eadem. Sed in hoie aie: uegetabilis: & sensibilis: & rationalis nō sunt eadē operationes ergo nō est eadē substantia. Ad idē unius causē immediate: unus esse: & pluriū: plures. Sed p̄p̄a & p se accidētia. sūt effectus uegetatiue ergo cū aie uegetabilis: sensibilis: & rationalis: diuersa sint p̄p̄ia & per accidētia inata: necesse est aiam ponere p̄ibile: & cōposita: uel esse diuersas substantias. Itē uirtus non est sine eo: cuius est uirtus: sed uirtus aie uegetabilis ē i embrione. Dicit eim Ag. & embrio uiuit: & formatur membra in embrione secūdm uirtutē uegetabilē: q̄ est in embrione ergo necesse est ibi eē aiam uegetabilē. Et si dicat q̄ uirtus pot esse sine eo cuius est uirtus: quia sicut uult philosophus. Virtus ignis: est in aere: nō tr̄ est ibi ignis actualiter. Nichilominus tr̄ pot haberi p̄positum p̄ eadē philosophū. qui dicit: q̄ licet sit ibi uirtus ignis: nō tr̄ operat̄ nisi excitata ab igne. Cū igit uirtus uegetabilis operet̄ in embrione: necesse est q̄ faciat hoc: excitata ab eo: cuius est uirtus. Et ideo necesse est ibi esse aiam uegetabilē actū. Sed nondū est ibi aia rationalis: ergo nō sunt eadē in substantia. Ad idē: quecūq; sunt eadem scdm substantiam: si unū est separabilis: & reliquēda aia rationalis est separabilis. Aia uegetabilis & sensibilis inseparabilis: ergo nō sunt eadē scdm substantiam. Sed cōtra q̄q̄d pot uirtus inferior: pot superior: sed rationalis est uirtus superior: ergo pot q̄q̄: aie due p̄t̄ in se uel in suis potētis. Cū ergo natura nihil facit frustra: & rōnal s sit sufficiens ad corū operationes: nō erit in hoie nisi una aia. s. rationalis: que habet uirtutē uegetatiuē & sentiēdi uel sensificandi. Itē ad hoc facit q̄ dicit cōmētator super li brum de aia. qui reprehēdit platōnē ponētē tres substantias: & cōmēdat Ag. ponētē unā solā. Itē Aug. in li. de spū & aia dicit: Quod una & eadē aia. Videt i oculo: audit i aure: imaginat̄: rōinat̄: intelligit. Itē in hoie moriētē. cū recedat aia rationalis nō remanet potētia: uegetatiue: sentiēdi. Remanēt āt si eēt diuise scdm substantia ab aia rōnali: secūdm ordinē q̄: habuisset i sua gēnitiōe uel creatiōe. Quo d. n. p̄mū ē in gēnitiōe: ultimū ē i resolutionē. Ad idē est: q̄ unū perfectū bili. r̄spondet

una perfectio. Et si perfectibile non est aliud secundum substantiam: nec perfectio erit aliud secundum substantiam & essentiam: quia id est substantia & essentia sed id est secundum substantiam. Vegetabilis: sensibilis: & rationalis. Ergo perfectio illorum trium erit eadem secundum substantiam: ergo in homine non differunt secundum substantiam: uel substantiam aliter. Vegetabilis: sensibilis: & rationalis. Ad idem potest adduci ratio theologica. Quoniam cum anima uacat carnalibus desideriis impeditur a contemplatione superiorum: ergo eadem est: quia si diuersa essent secundum substantiam: actus unus non dependeret ab actu alterius: nec una retraheretur ab actu suo: per actum alterius sed cum hoc sit falsum. Manifestum est: quod non est nisi una anima in homine. Quod concedimus: ad rationes in oppositum respondendum est. Ad illud quod primo obicitur: Quod substantie sunt diuersae &c. Respondetur potest: quod unus substantie: una est operatio principalis: plures tamen sunt secundarie. uerbi gratia. Sol. iste materialis: quod est unus & idem in substantia: principale habet operationem lucere: plures autem habet secundarias. Sicut illuminare: sublimare: condere: liquefacere: restringere: & huiusmodi. Similiter principalis actio aie: aie: rationis: siue uiuificare: siue uitam infundere. Secundarie uero: vegetare: sentire seu uiuificare &c. & concinari. Vel potest dici: quod illud quod dicitur. Quod non sunt operationes eadem &c. intelligitur quod operationes sunt ita diuersae: quia non ordinantur ad aliam. Sed anima vegetabilis & sua operatio: ordinationem habet ad sensibilem: & sensibilis: ad rationale: imo materiales sunt ad illam. Vnde non sequitur: uel potest dici: quod vegetatio non solum est aie vegetabilis: imo & superiorum. Et sensibilis non solum est aie sensibilis: sed etiam rationalis. Vnde anima rationalis vegetat: & sensibilis corpus: licet non in quantum rationalis. Potest etiam dici: quod ista propositio non habet locum hic: quia uera est operatio immediate exita a substantia: non mediante potentia: si hoc tamen in alia creatura inuenitur. Ad secundum dicendum: quod uere est effectus unus est causa unus: sed non est idem operatio & effectus. Effectus. n. unus aliqui relinquunt: sed diuersis operationibus. Ad tertium dicendum: quod uirtus aie vegetabilis est in embryone: non tamen est ibi anima vegetabilis: nec sensibilis: nec rationalis. Et si opponatur: ergo accidet: sine subiecto. Non ualet. quia uirtus: & accidens est: & uirtus: & non semper est accidens: eius cuius est uirtus. Et idem dico: quod est accidens embryonis: & est in illo sicut in subiecto: non tamen est uirtus embryonis. Sicut patet de loco: quoniam est alterius locus: & alterius accidens. Est. n. accidens locantis: uel in loco: sicut in subiecto: non tamen est uirtus. siue mensura: non locus locantis: sed est uirtus & locus mensuras locatum. Et ad illud quod ultimo opponitur: quod non operatio talis uirtus nisi excitata: concidet minus: uel quod excitatur ab ipsa vegetabilis anima siue potentia quod est in recipiente semine. Vnde etiam statim colligatur mater: uel triuici. Vnde oportet respondere illud uiculis antequam nascatur. Exemplum in ramo quod inseritur tritico: quoniam in vegetatio tritici nutritur & augmentatur in ramis: sex

priori beneficio accideret. Ad tertium dicendum: quod cum sit eadem vegetabilis: sensibilis: & rationalis. Vegetabilis: & sensibilis separantur. a. illa quod est uere vegetabilis uel sensibilis: non tamen habet rationem vegetabilis & sensibilis. Si autem uellet inferre: quod separabiles sunt in quantum vegetabilis & sensibilis. philosophia est hinc si mile. Quod cum sit eadem secundum substantiam: si unum crescit: & reliquum. Sed foris: uerbi gratia: foris: senex sunt unum secundum substantiam: ergo &c. Si autem uirtus natiua dictum ab Aristotele: quod prior est vegetabilis & sensibilis: quod naturalis. Intelligendum est in diuersis: uel prior: uel uel uel: uel etiam in homine prior: quia prior est operatio vegetabilis. Rationes plures essent ad utramque partem: de quibus super sedeamus ad praesens.

De diuisione potentiarum anime vegetabilis. Cap. iiii.

Redeamus igitur ad diuisionem anime vegetabilis in suas potentias: quae sunt tres. Nutritiua: augmentatiua: & generatiua. Nutritiua actus est nutritiua: siue alimentum uitam restauratum deperditum. Et potentia ista: & actus eius: semper habet uergetabilis: quia hoc datur ei ad conseruationem individui. Cibus: n. quo res alata aliter: inuenit ipsum humidum radicale: a calore radicali uel naturali citius consumitur. Et est ex pluri in lapide ardeat: ubi consumitur cito licet: immo est humidum exterius in oleo: quo patitur ignis. Nutritiua sunt tres: quattuor. attractiua: digestiua: retentiua: & expulsiua. Attractiua est quae cibum attrahit: multum necessaria est plantis. Digestiua est quae cibum attrahit: digerit & alterat. Vnde a dama: uocatur alteratiua. Retentiua est quae retinet de cibo digesto quod aptum est ad nutriendum. Expulsiua est quae expellit superflua: siue excessus: siue per uirinam: siue per sudorem: uel alio modo. Argumentatiua actus est augmentatiua: sed de bita quantitate quod cum augetur patet: uerget: dixi debuit: quia sicut dicit philosophus. Omnium natura constantium: est terminus & ratio magnitudinis: & augmenti. Generatiua actus est generare. Est autem generatiua ad saluationem sui in specie: quae non possit saluari seipsum cum sit corruptibile. Et ex hoc saluatur in alio: per continuum individuum multiplicationem. Et si aliquo modo participat esse diuinum. i. perpetuum. unde etiam in individuis incorruptibilibus sicut est sol & luna & huiusmodi: non est generatio: quia in ipsis sufficit esse speciem conseruata.

De diuisione potentiae aie sensibilis. Cap. v.

Rest hec dicendum est de potentia aie sensibilis. Quae hec est prima diuisione. Quoniam quaedam sunt apprehensiuae. Et quaedam motiuae. Iste differentie proprie non conueniunt vegetabilis: quoniam omnis apprehensiuae & cognitiuae: quod nullo modo est in plantis. Iste n. apprehensiuae: semper apprehendit apprehensibile existens in aliquo distinctum uel separatum a ui apprehendente. Sensibile. n. supra sensum positum: non sentit.

sed unibile e ei mediate aliquo: ut i uisu cu apphedit colore: qui est in distantia ab organo uidei. Vnit aut mediate luce: & no recipit color in oculo: sed spes coloris. Sed in vegetabili couingit potentia cu suo obiecto: ut nutritiua cu cibor augmetatiua cum eo qd auget nec spes cibi couingit cu corpore nutriti. Imo substantia cibi. Similiter nec ista distferentia. qua dist potetia motiua: in plantis: put e in aialibus Licet eni in oi gnatione & augmeto sit motus secundu locum no tr e: bi motus pgressiuis: sed motus dilataionis uel costrictiouis In alia sensibili uel rationali e: ga bonu simpliciter uel appens cu apphedit: mouet appetitu. Et quia ide bonu apphesum: no est couinctu sibi. Ideo aatus e ei motus pgressiuis: de loco ad locu ad querendu illud bonu: & sibi uniedum. Et si obicitur: q no e aial mouet de loco ad locum: sicut sunt chonche: & ostree: sed hnt motu dilataionis & costrictiouis sicut & plae. Dicedu q motus illog animaliu no solum est dilataionis & costrictiouis. imo e etia motus: q aliquo modo sequit apphesiua: qd patet: qa est cu delectatione uel tristitia sensibili. hec. n. sequit sensum: sicut dicit age. Præterea: & si sit dilatio hic & ibi: tr alia hic: & alia ibi. Na in platis e dilatio ptiu secundu quantitate augmeti. In chonchis at e secundu diffusionem spirituum circa cor. Sed hoc nihil facit ad pbandū q magis e motus animalibus q i platis sed facit ad hoc q ibi e motus qui aliquo modo sequit apphensionem. Itē no est obiecto de illis animalibus: quonia aialia in pfecta sunt: sicut itelligit philosophus. Apphensionē aut. qd sunt apphēsiue de foris. Et quadā de itus. Apphēsiua de foris dī q apphēdit: rē de foris i materia subiecta pite. Et sunt qnq; sensus uel lecti: Visus: au ditus: olfactus: gustus: & tactus. Qui coueniūt i hoc q sunt potetie animalis: & sunt receptiui specierum: sicut materia. Vnde & propter hoc obiecta eorū dnt passibiles q̄itates: seu faciūt passiōem in sensu Et nota q ad hoc q sensus isti sentiāt actū: q̄tuor exgunt. Duo ex parte illius sensus. s. spūs: & organū. & duo extrinsecus. s. obiectum: & mediu. Vñ i abstractiōe: forma obiecti. pmo e in medio. Secundo in organo. tertio in spiritu. Et cum e in spūde facili uenit ad animam. Primo ergo fit imutatio i medio: post i ipso sensu p̄ticulari. Et sequit iudiciū i sensu cōi. Apphēsiua de itus dī qd apphēdit de itus e uel ipm uel eius spūs. uerbi grā. Imaginatio accipit i sensu cōi: i lectus ab imaginatiōe: ut infra patebit. Sensuū duo sunt magis necessarii. s. gustus & tactus. Gustus ad discernendū cibū bonū a nocuo. tactus ad discernendū ea q corpus corrūpūt exterius: ab eis q solūt. Vñ fugimus cōbustiuū qa corrūpit. Olfatus aut: & auditus: & uisus: sunt ad bñ eē aialis. Et for te pp hoc natura ita ordinatuit: & in illis duobus q sunt magis necessarii Mediu est intrinsecū: ne ex pte medij possit eē defectus. Alii tres hnt

mediū extrinsecū. Vñ q sensus uisus no uideat: cōtingit pluries qa mediū no est illuminatū. Quō autē isti tres sensus ad bñ eē aialis faciētia misesti est. Duo eni ex illis. s. uisus & auditus: necessarii sunt ad hñdam sciam: sicut dū duos modos p quos hētur scia. Oē. n. qd q̄s sciat: aut dīscens: aut iueniēs nouit. Ad habendā ergo sciam p doctrinā: necessarius e auditus ad imediate recipiēdū a doctō. Sed q̄tu ad habēdā sciam p iuentiōē: spūali necessarius e uisus p hoc q uidet hñō diuersa pulcra: & turpia: celi stellas & admirat: & examinari: procedit philoso: phant: i grēdo naturas & cātas rege. Quāuis eē dērnari illi mō hñd sciam q e p doctrinā: sed hoc e mediūbus scriptis. Præterea sciēdū q iter oēs sensus: uisus magis facit ad sciam: put generat p abstractionē spūs ab obiectis: q patet i potētis isferionibus: quī fantasia denoat: ab illius actur: & sensus cōis dicit: uideo me uidere. Itē p auditū rege nota: sed p uisum: dīas rege cognosco. Olfatus aut iter oēs sensus: minus e necessarius: facit tū ad sanitate aialis. Fugit. n. dū sentit corruptionē aeris. Cuius corruptio: ut dicit medicus: plus nocet aialiq; citus corruptus. Itē facit ad sciam occasionalitē siue accidentalitē. Olorifera eni cū odorant cōfortiāt cerebri: cuius cōfortatio multū facit ad melius rōcinandū.

De quinque sensibus in particulari: & pmo de uisu. Cap. xii.

De sensibus igitur singulis dicēdū ē. Et pmo de uisu. Visus ita est: q̄ obiectū color. Color. n. ut dicit philosophus ē immutatio uisus secundū actū lucidi. Multe aut uidentur: que colore no hēnt: sicut celi: terra: aq; & multa alia. Vnde creditur q̄ lucidū p̄prie sit obm uisus: nec color fit obm nisi rōne luminis: qd est ibi. Lux. n. i p̄prio subiecto qd ē corpus luminosum: lux ē i dyaphano uel transparenti: lumē. In terço de p̄sio: sp̄ledor: in mixto uero color. Et sic distinetur. Color ē extremitas p̄piciūi corpe terminato. Radior aut addit supra lucē: dīrectionē: qa radior est lux directā: sicut uirtus addit supra grām: qa uirtus est grā ordinata ad actum siue optus. Medium autem uisus: est perspicuum pertuium. Vnde nota q̄ sunt q̄dam corpora solida: & superficialitē opaca: ut terra: q̄ impossibīle est uisu penetrare: uel pertransire. Item sunt quadādam corpora superficialitē perspicua: sed secundum soliditatem opaca. ut aurum: argentum: q̄ similitē sunt uisu in trāsibilia. Item sunt q̄dam corpora secundū superficialitē: & secundū pfunditatem perspicua: ut aer: aqua: cristallus: & alia huiusmodi: & hoc corpus perspicuum & pertuium: est mediū uisus. Instrumētū uero eius siue organum. quod magis proprie dī ē oculus: a i quē puenit neruus obtusus: protensus a cerebro usq; ad pupillā. Et ideo spūs uisibilis: q̄ est in illo neruo ad pupillam oculorum: tamificato: recipit coloris spēm ab humore cristallino: quoniam est in pupilla: Et

nota q̄ ad hoc q̄ pupilla quēlibet colorē possit recipere: necesse est ut nullius coloris sit actus: sed cuiuslibet et potētia. Si enim alicuius coloris eēt actus nō possit alii recipere nisi illi. Vnde cum pupilla bene imitata fuerit ab excellenti albo: sicut ē album niuis: statim etiā si illa temota fuerit uident oīa esse alba. Similiter cōtingit de excellenti nigro.

De potentia auditua & eius obiecto. Capitulū. vii.

Auditus obm̄ ē sonus: q̄ fit i aerē ex collisione duorū corporū duorū actiui. Et ex illa collisione fit tremor i aere: q̄ cōtinuat usq̄ ad aurē. Vñ ad generationē soni duo exiguntur. sc̄p̄ sit contactus corporis duri ad aliud durū: aere mez dū. Et q̄ fiat cū ictu uel uiolētia: Nā si nō fieret cū uiolētia: & nō eēt tanta dura uel firma nō sonarēt. Sicut autē ex plū de spōgia & pillis. Et itē q̄ si cōtactus nō fieret cū uiolentia: nō fieret sonus: ut patet. sed cū uiolēter mouet̄ uelocitate motus inueniēs sibi corpus resistēs: facit tremorē: & cōtinuat usq̄ ad aurē. Sic igit factus sonus diffundit̄ ad modū speciei: cuius est locus p̄uosiō. Vnde uox ex oī p̄te auditur: ut dicit philosophus: generat autē tremorē semp̄ debiliorē circulator: quousq̄ deficiat. Cuius simile appet̄ in picētiē lapidis in aquā. Mediū autē auditus: ē aer cōtinuatus aeri postito cōcōmitatē auri: duplex. n. aer exigit̄ ad hoc q̄ fiat autē auditus. f. exteriori quo fit sonus. Et interiori cōnaturalis auri: cōtensus itra folles auriū. Organū uero auditus: est t̄panū auris ad q̄ dirigīt neruus p̄tensus a cerebro cōtinens sp̄m̄ audibile: Et est p̄p̄riū huius sensus q̄ suū sensibile semp̄ ē in medio. Et iō caret p̄p̄ria abstractiōe: cetera. que ab obiecto.

De obiecto olfatus. Cap. viii.

Olfatus autē obiectū ē odorabile odor. i. medio d̄f̄ mus uel uapor: quē calor resoluit de odorifero. Et ide ē q̄ res odorata sepe putrefcit citius: ut pomū. humores enī subtiliores cōseruatiū rei p̄ odoratiōes attrahunt. Mediū autē olfatus est aer. Organa uero sit duo carūne de descēdētes de cerebro: similes duobus capitibus mamillag: p̄ quas puenit sp̄s odorabilis: & sensū facit. De obiecto gustu. Cap. ix.

Vitus obiectū est sapor: q̄ ē in re saporifera. Res autē saporifera: q̄n̄ coniungit̄ humiditā salinā: imutata ea: & m̄ ediatē carne spōgiosā est i sup̄ficie lignē: q̄ est mediū intrinsecū: reddīt saporē sū sp̄m̄: q̄ est in neruo interiori. Vnde sit q̄ si humiditas salinalis fuerit sicca amaritudine colere iudicat gustus cibi esse amare: q̄ si fit dulcis. Et in hoc non fallit gustus: q̄ iudicat amare: p̄cipit. n. amaritudinē. Et i ueritate amaritudo ē sed in hoc fallit. q̄ ponit eā ubi nō est. Mediū igit gustus est q̄si duplex.

quātrifidus: & extrinsecū. Intrinsecū est caro spōgiōsa. Extrinsecum est hūditas salinalis. Organū autē gustus: est neruus descendens a cerebro ad linguā: q̄ a gubulā a talibus diuisus est: & ob hoc diuis habent linguas. In gubulā uero unitus uel unicus est. Et hoc tantum habent unam linguam.

De tactu: & de eius obiecto. Cap. x.

Actus autē pot̄ notari ab ea re q̄ sentit: & sic unus est sensus: uel ab his q̄ sentit. Et sic q̄ uero apprehendit. Prior calidū: & frigidū: humidū: & siccum. Ex quibus ē durū: & molle: asperū: & lenē: graue: & leue. hanc autē q̄litatū ē unū p̄ximū genus: sicut color est genus oīum colorū. Et quia nō sunt sub uno genere: ex hac p̄tactus ē plures sensus. Vñ Anticena dicit q̄ sensus exteriores sunt quorū. uel. viii. Obm̄ igit uel potius c̄ba sunt calidū: & frigidū & c. Mediū autē ipsius ē caro cooperiēs neruus. Organū uero tactus est neruus multipliciter ramificatus: & est admodum uelut uestiens totum corpus: & ideo tactus ē generalis sensus. Est enim in qualibet parte corporis: & etiam in organis aliorū sensuum: magis tamen uiget in pulpis digitorū: p̄cipue iudicis.

De mediis communiter. Cap. xi.

Media uero necessaria cōtinent hoc ut fiat sensus: q̄ sensibili supra sensum positū: nō sentit. Sensatio enim fit p̄ receptionē speciei uel similitudinē obiecti: nō secundū essentia. Si enī receper̄ sensus essentia sui obiecti: nunq̄ esset sensus cōtrariog. Et sic nō cōdigeret uidere album simū & nigrū. uel tā gere calidū: & frigidū q̄d patet esse falsum. Cōstat enī q̄ oculus nō al teratus: sed eodē mō se h̄nsuendo recipit albe. linē & nigredinē q̄ nō esset si receperet illius obiecti essentia. Sic enim contraria eēt in eodem secundum essentiam. Propter hoc enim q̄ non recipitur a sensu nisi species obiecti: necessarium est medium in quolibet sensu.

De obiectis sensuum communiter. Cap. xii.

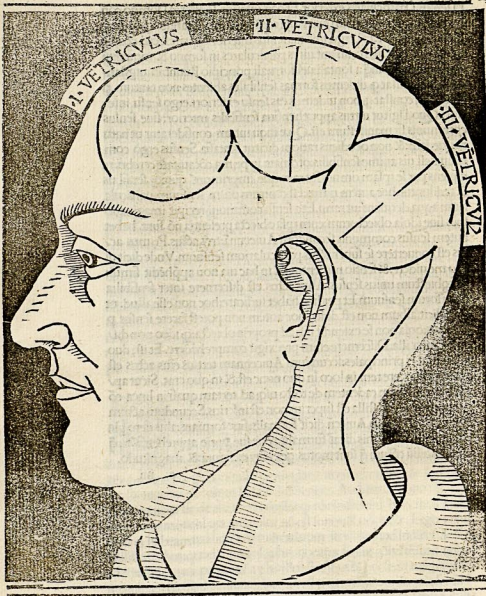
E obiectis sensuum dicendū ē. Quod obm̄ sensus est sensibili: le q̄ a sensu percipit. Nota ergo q̄ ē sensibile p̄ se: & sensibile p̄ accēs. Sensibile p̄ accēs ē cū sensibile unitis sensus: d̄f̄ percipit ab alio. Vt cū d̄ dulce uidet̄ i pomog: q̄ dulce ē obm̄ gustus. D̄ autē uidet̄ p̄ accēs id ē p̄ aliud. sc̄p̄ colorē cocinū pomū p̄ se tū ē p̄p̄riē nō percipit nisi a gustu. Sensibili uero p̄ se. quoddā est cōs: & quoddā est p̄ p̄riū. Cōs est illud q̄ a pluribus sensibus percipit. Et hoc p̄ naturā sensus cōis: ex tēte i eis: ut magnitudo longitū: latitū p̄funditū: motus: & q̄s: t̄ps: & locus. hoc sit sensibilia cōia. & p̄p̄rietas eorū. hec n. sunt p̄p̄riē sensus cōis: sicut iterioris: de quo postea dicet̄. tū q̄ sensus cōis nō est se p̄a tus secūdiū rē: p̄ticularibus sensibus. Iō hec a p̄ticularibus percipiunt.

unde dicimus uidere magnitudinē: longitudinem: latitudinē: pfunditātē: breuitatē. Et tāgere dicimus & uidere: motū rei: & quietē: unū uel duo. Alia in alto: uel ī mo quā sunt differentie loci: & p se: & p accūs. Est enī obm duplex: pncipale: & secundariū. Prīncipalia autē multiplicatū secūdm numerū sensuum. Nā obiectū uisus p se & p priūm & pncipale: est color & differentie colorū. Obiectū auditus: ē sonus & differentie sonorū. Obiectū olfactus: est odor: & differentie odorū. Obiectum gustus est sapor & differentie saporum. Obiectum tactus: sunt elemētales qualitates: ut caliditas: frigiditas: humiditas: siccitas. Secundaria uero sunt que nō primo sensum attingunt: sed cōsequēter. uerbi grā. Caliditas: frigiditas: humiditas: & siccitas. pmo sensum tactus attingunt: & ideo pncipalia dīr: molle uero & durū: rarus & dēpsūm. graue & leue: asperum & lenē: ex consequētī: & ideo secundaria. Quare autē sensus sunt quinq; potest summi ratio ex differenti modo sentiendi. Contingit enim sentire dupliciter. Aut secundū distantiā: aut secundum applicationem. Item secundum applicationem: duobus modis: aut enim applicatur sensus sensibili secundum superficiem: & sic est sentire ī tāctū. Aut secundum pofunditatem: & sic est in gustu. Vnde gustabile durum: frangitur & masticatur: ut gustus intīme pofunditatis gustabilis: ueniat ad sensum. Secundum uero distantiā est sentire tribus modis. Aut est respectu sensus & sensibilis: secundum unam partē: & sic contingit sentire in uisu. Aut secundum omnem partē. & sic contingit sentire in auditu. Aut secundum plures: & non secundum oēm partē: & sic contingit sentire in olfactu.

De potentis anime sensibilis apprehensiuis deintus. Cap. xiii.

Sequitur de potentis anime sensibilis apprehensiuis deintus que sunt quinq; secundum Auicennā. Prima est sensus cōmūis: siue fantasia. Secunda est imaginatio. tertia: imaginatio: siue cogitatio: siue formatio. Quarta: extimatio. Quinta: memoria: siue memorialis. Necessitas uero sensus cōis pbat̄ur ex eo: q̄ glibet sensus particularis non iudicat nisi de suo obiecto. Sicut uisus de colore: & uisus differentis. Auditus de sono: & eius differentis: & sic de aliis. Sed constat q̄ cōe iudicium habemus de oibus. Iudicamus enī quoniā color nō est sonus: & odor: &c. Ergo necesse est q̄ habeamus aliq̄d cōe iudicium iteris: quod iudicet de sensibilibus oibus: quod a philosophis uocatur sensus cōis: Itē sunt quādam sensibilia quā p̄cipiunt a pluribus sensibus & per se: ut magnitudo motus: &c. Sed constat q̄ hoc nō est p naturā propriā: quia secūdm illā differunt. Sed non cōcūnt in aliquo nisi per naturā sensus cōmūnem: existentem in eis: uel motientem eos. Est ergo duplex natura

ra sensus. I. particularis exterior. Et cōis interior. Præterea ī somno consoptite sunt uires sensuum exteriorū: constat tū q̄ operantur quādam dum uis interior. Est ergo una uis sensus interioris quā est etiā cōis in quātum ad ipsam recurrunt uires particulares in somno & inquantū ab ipsa sunt: & tanq̄ a fontali uel fontali principio fluunt in uigilando. Item constat q̄ uidemus formas sensibiles absentes non tantum p̄ sentes: sed constat q̄ non uidemus eas sensu exteriori: ergo sensu interiori. Quod igitur uirtus apprehensiuā sensibilis interior: siue sensus cōmūis sit manifestum est. Que inquantum consideratur ut natura quedam: & non obediens rationi dicitur fantasia. Sensus ergo cōmūnis est uis anime sensibilis: ordinata in prima cōcūitate cerebri: recipiens per se ipsam omnes formas: que imprimunt quinq; sensibus & redduntur. hec autem uirtus: est centrum oium sensuum particularium aqua deriuant: ut rami. Et a sensu cōmūni recipit imaginatio ipsē siue idola obiectorum: cum ipsa obiecta presentia nō sunt. habet autem sensus cōmūnis secundum Auicennā: tres actus. Primus actus est conuertere se super actus particularium sensuum. Vnde dicit uideo me uidere: & sentio me sentire: & in hac uia non apphēdit simul: nisi obiectum unius sensus. Alius actus est discernere inter sensibilia diuersorum sensuum. Et per hoc habet iudicare: hoc non esse illud. ut cum dicit album non esse dulce. hoc autem non potest facere: sensus particularis: quia non se extendit nisi ad propria obiecta: q̄ ideo non discernit inter illa. Discernere enim precigit comprehendere. Et isti duo actus sunt ei pncipales: secundum Auicennam tertius eius actus est comprehendere in loco in quo nunc est: & in quo erat. Sicut ap̄prehendit stillam cadentem de tecto usq; ad terram quasi in linea cōtinua: tamen cum stilla est superius non est inferius. Secundum actum istum. Istē sensus ab Auicē. dicit formalis: siue formans: alius uero placet: ut sensus cōmūnis dicat formalis: ōne siue p̄prie apprehensiuis: q̄ est sensibilium cōmūm q̄ sunt motus: q̄es: nūerus: figura: & magnitudo.

De imaginatione quid est. Cap. xiiii.

SEcūda uis siue uirtus siue potētia est imaginatio. Est autē sicut dicit Auicena: uis ordinata in extremo cōca/uitatis anterioris p̄tis cerebri retinens quod recipit sēsus cōis a quocūq; sensibus: & remanet in ea post remissio nē illogē: sensū. Sensus enī cōis idēget p̄tia sensibilis. Nō autē imaginatio. Vult ergo dicere q̄ sensus cōis est apphēdere for mas oīum sensibiliū. Virtus uero que uocat̄ imaginatiōē illas reti nere. Et sunt q̄si una uirtus & nō diuersificat̄ i obiecto uel i subiecto sed i forma. hec enī recipit. Illa retinet. Quod autē recipit nō est illud qd̄ retinet. uirtus etiā q̄ est imaginatio formas sensibiliū retinet: & nō discernit: dicēs hoc esse albi: & hoc esse nigri: &c. Dīam autē hāc: q̄ ex una est recipere: & ex alia retinere: ē uidere i aqua. Aqua enī licet habe/ at potētia recipiēdi imp̄ssiones figurarū: nō t̄n̄ habet potētia retinēdi. Differētis ergo uirtus erit: recipiēdi sensibilia: & retinēdi ea. Alia est ergo imaginatio a sensu cōis. hec est sentētia. autē. Aliis uero uidet̄ q̄ imaginatio: sit cōuersio ipsius uirtutis sensibilis interioris sup̄ imagi/ nē. Quocūq; utrūq; ueget̄ est secūdū diuersos modos accipiēdi hūc termi nū: imaginatio. De uirtute imaginatiua qd̄ est. Ca. xv.

Etia uirtus est. q̄ uocat̄ imaginatiua siue cogitatiua: siue formatiua. Que secūdū Auicē. ē uis ordinata i media cōcauitate cerebri potēs cōponere aliqd̄ de eo q̄ ē in imagi/ natione cū alio & diuidere cū uult. Quā uirtutē Atiē. sic manifestat. Scimus certissime esse in natura n̄ra ut cōponamus sensi/ bilia iter se: & diuidamus ea secūdiū affirmatiōē & negatiōē & firmi/ litudinē forme: quā uidemus oportet ergo ut in nobis sit uirtus q̄ hec operat̄. Et hec uirtus inquantū impat̄ ei intellectus uocat̄ cogitatiua. Inquantū uero imperat̄ ei uirtus aialis uocat̄ imaginatiua. Inquantū occupat̄ cōponēdo & diuidēdo: uocatur formatiua. hec enim uirtus facit castra in spa aēris: & fingit chimera: & lupō cornua. Et est ordo istius uirtutis ad p̄cedentes. Nam sensus cōis reddit siue dat uirtutē for mali: que est imaginatio: q̄si ad reponēdū: quicqd̄ ei tradit sensus ex teriores Imaginatio uero reponit & retinet: habet enim uirtutē mlti/ plicandi formas sensibiles. Virtus uero cogitatiua: siue imaginatiua: siue formatiua: cōuertit̄ ad formas que sunt in imaginatione: ad cōponēdum eas & ad resoluēdū: qm̄ ei subiecte sunt. Erat autē i sua cō positione & resolutione sepe siue in sono: siue in tigilla: cōponēdo sensatū p̄ se ad sensatū p̄ accidēs. uerbi gratia. Sensus particularis uel cōis apphēdit rubeū in cupro. Rubeū autē est sensatū p̄ se. Cuprū uero per accidēs. Item aurū est sensatū per accidēs. Sensatū ergo

per se dicit & mouet ad sensatū accidēs. Vnde pcepto rubeo iudi /
cat auge. & cōuertēdo se sup illud: cōponit rubeū & dicit hoc est auge.
Et quāq; est error quāq; nō. Error ē cū memorat' quod nō est sub illo sē
sato p se quod actū apprehendit. Si autē memoratū est sub sensato per
se quod actū apprehendit nō est error. Dicit' autē hec potētia simplex:
qā sepe fit sine argumētatione: pot' etiā fieri cū argumētatiōe: & tunc
quāq; est falsa accidētis: quāq; cōsequētis. Accidēs est qñ sensatū p se: ut
rubeū apprehendit & mouet potētā ad cōponēdū cū auro. Cōsequēs
autē est cū rubeū mouet nō solū ad memorandū auge: sed etiā cuprum
Et ideo qā sensatū p se uidet' inesse pluribus. Imaginatiua uirtus cōpo
nit illa p'ura: & dicit' unū esse aliud. In hoc ergo dīa est i hac & in p'ce
dētī deceptiōe. Quia in p'ma nō erat recordatio nisi de uno subiecto:
siue sensato p accidēs: quod nō est p'is in actu & i re: licet sit p'is i mo
uendo & excitādo: ratiōe rubei. In secūda uero deceptiōe est recorda
tio utriusq; subiecti: & de illo quod est p'is in actu: & i re: & i mouen
do: & de illo qd' est p'is t'm in mouēdo. Propter quod dicit' Agē. quod
accidēs est i uno solo: cōsequēs i pluribus. Vnde ego itelligo in pluri
bus subiectis. Licet quā itelligat' i pluribus cōsequētis. Vñ paralogus
accidētis sumit' i subiecto uno i oibus terminis: quod patet cū dī. Oē
balneū est artificiale. Aqua ē balneū ergo aq; est artificiale. Ibi balneū
& artificiale sūt idē in subiecto. Similiter aq; & balneū sunt idē i subie
cto: In cōsequētī uero semp sumunt' diuersā subiecta: ut patet inspicē
ti. Et nota q' qdā uirtutē hāc secūdu q' mouet' de uno fantasmate ad
aliū. I appellat' fantasmatīa: secūdu uero trāsfōrmatiōes: q' sunt in sōnis
appellat' imaginatiua. De somno & uigilia. Cap. xvi.

A Nēq; dicamus de ceteris uirtutibus interioribus sensitiuis
dicendū est aliqd' de somno: & de uisione q' fit in somno.
Sciēdu igit' q' sciēdu a uicē. uigilia est dispositio: i qua
aīa ipat sensibus & uirtutibus exterioribus: & mouet uo
lunt' triē ad operandū. Somnus uero est priuatio huius dispositiōis in
qua aīa cōuertit' ab exterioribus ad interiora. Vñ etiā sic diffinit'. Sōnus
est quies aīalium uirtutū: cū intēsiōe naturalī. Cōuersio autē ab exte
rioribus ad interiora: accidit multiplici de cā. Aut ppter lassitudinem
Aut ppter sollicitudinē. Aut ppter iobediētā in frumētōre. Propter
lassitudinē: cū spūs aīalis resolutus uel debilitatus ex nimia exercitatiōe
ne corporis: refugit ad interiora & sequunt' eū uirtutes aīales. Propter
sollicitudinē uero accidit cū ipse sollicitatiōnū cure calefaciūt cerebry
facientes humorosam resolutionē in eo ex quo accidit sōnus: dīmo
do nō sit nimia calefactio: que deficit cerebry. Accidit etiā ex sollicitu
dine alia ratione: quia cibaria & humores coniunguntur intus: & indi

gent ut ueniant eis spūs: cū toto calore naturali ad hoc ut calor possit
efficere digestiōne pfectā. Propter inobediētā uero infrore accidit
somnia: cū in ista imbibunt' & opulant' ex uaporibus & cibis: qui dif
fundunt' in eis & spiritus aīalis refugit mouere organa: ppter multā
humiditatē. De uisione uero que accidit in somnis notande sunt dī:
ferentie secūdu Augustinū dicente sic in libro de spiritu & anima. De
his que sibi uidentur uidere dormientes: quinq; sunt genera fallacē.
Oraculum: uisio: somnum. In somniis: fantasma. Oraculum est: cū in
somnia apparet aliqua sancta grauisq; persona: sicut sacerdos uel dē
deus: uenturum quid aperte: uel nō euenturum: faciendum uel euitā
dum enunciat. Visio est cū si quis id quod uidet eo modo apparet &
euenit. Somnum figuris est: tectum: & fine interpretatione nō potest
intelligi. In somniis est: quod fatigauerat uigilantem im
gerit se dormienti: sicut est cibi cura: uel potus uel aliqua studia uel ar
tes uel infirmitates: secundum nōm q' studia que quis exercuit: som
nia: & solitarum artium: simulacra in presentia mentis impressa ap
parent in somnis. Iuxta etiā infirmitatum diuersitates: diuersa acci
dunt somnia & secundū mox: & humore diuersitates uariantur etiā
somnia. Alia enim uidēt sanguinei. Alia colericalia melancolici. Il
li uident uaria & rubea: isti alba & nigra. Fantasma est: qñ quō uix dor
mire cepit: & adhuc uigilare se extimata: spicere uidet' irruentes in se
uel passim uagantes formas discrepātes: & uarias: letas uel turbūlas
In hoc genere ē phalacēq; publica p'uisio q' uelentes opinantur inua
dere: & pōdere uero p'fros ac sentientes grauare quod nō est aliud ni
si quedam fumositas a stomacho uel a corde ad cerebrum ascendens:
& ibi uim animalem oprimit. Nota ergo q' numerum istarum disse
rentiarū somniū: qui secundum modos uidendi accipitur: aut eni ui
detur uerum aut falsum. Si uerum: aut uidetur tectum figuris & ocul
tum: aut manifestum. Si primo modo uidetur est somnium. Si uero
uidetur manifestum: aut cum admittione: que accidit ex magna
imaginatiōe alicuius persone facte: & sic est oraculum. Aut sine ta
li apparitione: parte futurum preuoluitur: & sic est uisio. Si uero quod
uidetur est falsum. Aut falsitas est: quo ad rem usam: & sic est
in somnium. Aut est falsitas: quo ad actum uidendi: & sic est Fan
tasma: cum dormiens putat: se uidere uigilando. Alias differen
tias somniū: ponit hieronymus super Danielem dicens. Sex sunt
maneries siue genera somniorum. Duo sunt que nemo sanctus
uolare potest. Ex nimia uentris exinanitione: & ingurgitatio
ne. Tertium ex illusionibus nocturnis. Quartum ex premis
sa cogitatione: uisione secuta. Quintum per reuelationem spiritus

fincti quæ multis modis fit ad caput nostrum christum: uel ecclesiam uel membra: pertinenti releuata subleuata. Sexti ex curis præmissis. Et nota quod ad hoc imaginatio operetur actu componendo & resoluendo: siue in somno: siue in uigilia: necesse est ut aia ad exteriori actione quiescat. Et ut idola: siue spēs imaginatiōe retente: uel a ui memoratiua reuocate appareant: hinc est quod dilcurrentes: & etiam alium exterioribus actibus imergentes: liberales scientias tardius addiscunt. Vnde Aristoteles in septimo physicoꝝ. Sedendo & quiescendo: homo fit sciēs & prudens. hinc est etiā quod in bene prandis & bene potatis: propter euaporationes spiritus & multas ascendentes ad cerebrum: imaginatiua statim lucide & limpide operari non potest: nisi debilitet & confuset. hinc est etiam quod uiolenti: propter eandem causam præcipue in principio somni: non somniant. Postmodum autem subtiliatis fumis & permittebibus species apparet: poterunt somnare. Ex eadem causa est quod pueri non somniant: quia multum & frequenter comedunt: & a lacte: multe & spisse uaporationes ad cerebrum ascēdunt. De operatione imaginatiua dicit Auerrois. Quod quādoque accidit quod in somno uidetur homini quasi sentiat per quicquid sensus ab eo quod ibi fit aliquid sensibile extrinsecus. hoc autem accidit per contrariū motū cuius est in uigilia. In uigilia enim: ea que sunt sensibilia extrinsecus mouēt sensus: & sensus cōmunitis mouet imaginatiuam uirtutem. In somno autē quādo uirtus imaginatiua fert intentionem quā accepit ab extrinsecis. Aut ex uirtute memoratiua reuertitur: mouet sensum cōm: & sensus communis mouet uirtutem particularem: & sic accidit quod homo comprehendit sensibilia: licet nō sint extrinsecus quia intentiones eorum sunt in insitu mentis sensuum: & indifferenter mouent: siue ille intentiones ueniāt ab extrinsecis: siue ab intrinsecis. Et simile huic accidit in habēte timorē: & infirmo: propter intentionem imaginatiōis in istis dispositionibus. Motus enim uirtutis imaginatiue intenditur in somno: quia ē soluta a ligamento uirtutis cogitatiue: & propter debilitate istius uirtutis. Et cogitatiue in infirmo: & habēte timorē: accidit eis tale accūs. Et nota quod sensus cōmunitis: propter aīstufationē recipiendi a sensibus peculiaribus: etiā in somno de facili spēs recipit a memoratiua redūtes. Et de hoc ponit exemplū ab auctoribus in candelis sepe accensis: & sepe extinctis. Que si sit propter aliam accensam de facili accēdit. Ita in proposito: descendit enim spēs ad sensum cōm. Et propter hoc creditur res tūc esse p̄sens. Si autem quæ sit nō sit similiter uertus superiorē p̄tē. s̄ronē. Dicitur quod etiā aliquid fit est. Cōtingit enim aliquid bonos uertus fieri in somnis: & bonos similes tū raro: quia ista nō sūt p̄ cōpositionē imaginabilis cū imaginabili. Imo est ibi quedā rōcinatio. Vnde opinio est: quod tūc hoīes nō dormiāt oīo.

sed natura sensa q̄scit nec utē sensibus: utē tū rōe circa illa: quibus sollicita est. De uirtute extimatiua: quod est ubi est quod facit. Ca. xvii.

Onsequenter dicitur est de uirtute extimatiua. Est autē extimatiua sicut dicit Aueniensis ordinata in summo cōca uitatis medie cerebri: apphēndēs intentiones sensibiliū si cut est in oue diudicate quod est a lupō fugiēdiū: & quod agno habitandū. Est autē uirtus transcendēs: quia apphēnsio sua nō ē forma sensibiliū & materialiu: sed in materialiu: bonitas. n. & maliuolētia: cōueniēs & icōueniēs: utile: & nociuū: nō sūt forme materiales: nec in sensu cadētes exterioriū sūt accidētia sensibiliū: & hoc ē uirtus extimatiua: que quāta est uirtutū sensibiliū interiorū. Nota ergo quod extimatio utiliū & nociuorū fit tribus modis. Primus modus est ex cāterali sicut accidit in p̄uorū quod eleuabat ad stādū & extimat se cadē statū alienū adheret: & cū oculus alicuius debet purgari a lipiditate statim ille claudit anteq̄ cognoscat quod sibi accidat. Et sic oīs timet lupū naturalē: & aīalia leonē: & aues accipitrē: quia extimat nociuū. Secundus modus est p̄ exp̄ientia: sicut accidit cū aīal habuit dolorē aut delicias ab aliq̄ re. cuius forma descripta ē in uirtute formalis: siue imaginatiōe: & intētiōis utilitatis & nociuū descripte in memoria: stat ut apparetur extra res illa erit in extimatiōe deliuitū uel nociuū. hinc est quod canes terreni sustibus & lapidibus quia extimat nociua: & alliciuū tur ossibus quia extimat delectabilia. tertius modus ē ad modū similitudinis & p̄ proprietate cōiūctā sicut res hēt aliq̄ formā cōiūctā cū intētiōe extimatiōis in aliquo sensibiliū: sicut accidit in pomo cū ē coloris cocineū quod ē maturū & dulce. Et iō cū uidemus pomū cocineū extimat dulce.

De uirtute memoratiua sensibili. Ca. xviii.

Memoratiua uirtus ē uis ordinata in posteriori cōca uitate cerebri: retinēs quod apphēndit uis extimatiua de intētiōibus sensibiliū. Cōparatio autē uirtutis extimatiue ad memoriā: secundū Aueniensis: est talis quod est cōparatio imaginatiōis ad sensum cōm: quia sicut imaginatio retinet & ē thesaurus formarū sensibiliū: quas apphēdit sensus cōis: sic memoratiua ē thesaurus cōferuās intētiōis sensibiliū: quas apphēdit uirtus extimatiua. Ad maiorē autē declarationē uirtutis memoratiue: querendū est. Que sit dīa memoriē: & reminiscētie. An sit recordatio seu reminiscētia irrōnabiliū. Ad quod dicitur secundū Aueniensis quod ē memoratiua in aliis aīalibus: sed reminiscētia quod est reuocatio ingēni ad querēdiū quod oblitū est. nō inuenit nisi in solo hoīe. Cognoscere enim sibi aliq̄d affuisse quod postea dēletū est: nō est nisi uirtutis rōnalis. Sed sic fit aliquid uirtutis alterius p̄ter rōnalē poterit esse extimatiōis: sed in quā

decorat & informat ronalitate. Deia ergo memorie & remiscencie e memoria e retentio spei: siue intentioni sensibilium: sed remiscencia est repñatio formage a memoria delectage poblouione: p ea q auertit actu & similia sicut in obliuitalicuius psona qua uidimus: recurremus ad locu ad tps & accipimus p q recordamur psona qua uidimus: tali locotali tpe talia faciente. Notatiũ quocq e ena dia iter recordari & adiscere. Quidã n. poscunt: q nihil aliud sit adiscere q remisceri. Cõueniunt autē hec duo i hoc q utrobq e motus ad incognita ad hoc ut sciant. Sed i hoc differit q recordatio e ingitio incognito: ut cognoscant in pñti uel futuro quocq cognita fuerit ut. Adiscere uero siue disciplina est extensio aie ad cognoscenda incognita: q tñ nõ fuerit cognita prius. Itē ad maiorē uidetur. Querit ppter qd aliquid hoies facilius adiscit q recordatur: qd e cõuerso. Et ut uer saluer pp qd qdã sunt facilius recordatiõis: q memorie. alii cõuerso. Ad quoru intelligētã notandũ est secũdũ Anticē. Quod illi q sunt sicce cõplexiõis: fortes sunt i memoriter retinēdo: & debiles i recordādo. Sic citas eni cõueniēs e dispositio ad iprellionũ retentionē: in habilis autē est ad motũ. & ideo sicca cõplexio cõuenit memoriē nõ recordatiõ. Qui uero sunt calide cõplexiõis: faciliē recordant. hi eni sunt q magis percipiunt nutus. Nutus autē operant motũ sensibilium: & q erit perceptior aut tui erit citius recordās. Itē caliditas cõplexiõis. cõueniētũ ma est ad motũ dispositio. Illi uero q sunt cõplexiõis humide faciliē sunt discipuli ne. humiditas eni est dispositio cõueniētũ ma ad facilitatē suscepiõis iprellionũ: que cõuenit facili discipulne: & est cõtraria dispo fori memorie: memorie. n. necesse e esse materia: q difficulter delect quod iprellum e in illa: & ad hoc opus e sicca materia cõplexiõis. Nota ergo q bñ memores cõtrarie sũt dispoñs bñ adiscētibz. Illi. n. bñ memores sũt quocq aie nõ hñt facile motũ: neq dispargant cogitatiões eoge. Illa eni aia que habet multos motus & multiplices cogitatus nõ e memorat. Est eni cõtraria dispo bone recordatiõis: lona eni recordatio exigit multiplices motus & agiles cogitatiões. Itē bene memores sunt sicce cõplexiõis: q est dispo difficilis ad suscipiendũ iprelliones: & ideo e cõtraria dispo faciliē discipline. Bona ergo memoria est uel ex siccate cõplexiõis: uel excretio circa unũ uel pauca: nõ circa multa. Inde e q pueri quis sint humidii: firmiter tñ retinēt. Aie. n. eoge nõ ocupant circa multa sicut aie maturarũ psonage: sed sunt fixe circa unũ. Iuuenũ autē ppter calore sũt: & ppter motus suos agiles: debelior est memoria: quis sint cõplexiõis sicce: benibus uero accidit propter hũmorem qui pretalet in eis non memorari ea que uident.

De cõparatione hãz trinum adiuuicem. Cap. ix.

e nota q uiriũ intrinsecus apphēditũ. Quēdã apphēdit formas sensibiles: sicut sensus cõis. imaginatio: imaginatio siue cogitatio. Quēdã apphēdit intentiones sensibilium: ut extimatio: & memoratio. Itē quēdã apprehēdit & operantur: ut sensus cõis: cogitatio & extimatio. Quēdã uero apphēdit & non operant: ut imaginatio: & memoria. Itē qdã apphēdit principaliter: qdã secũdario. In apphēdit ne formage sensibilium: principaliter apphēdit sensus cõis: cõis sensibus exterioribus. Secũdario uero uirtus imaginatiõis: & uirtus imaginatio. Similiter in apphēdit intentiones sensibilium: principaliter apphēdit uirtus extimatio. Secũdario uero uirtus memoratio. hec d potētis aie sensibilis apphēditũ dicta sufficiat. De motu aie sensu. Ca. xx.

Itē de uiribus aie sensibilis apphēditũ de intus dicendum est de motu uis. Virtus autē motu sensibilis e duobus modis. Nã quēdã est motu naturali. Quēdã uero motu animali. Et motu sensibilis motu naturali: dico q motus non secũdũ apprehēsiõē nec est subiecto imperio rationis: qñ est uirtus uitalis siue pulsatio. Est autē hec uirtus in corde sicut in organo: & est uis motuens p inspirationē & respirationē: principij extensens temperantie calorē cordis & corporis. Et nota q hec uis nõ est cuiuslibet animalis. sed solij animalij respirantiũ & habentium pulmonem. Non est eni piscij huiusmodi uis nec animalij imperfectorum & uermiũ & testu. Iunim. Et huius ratio est: q animal perfectũ & respiratione est ualde calidum. Calor autem naturalis excellens: facit duo. Resoluit enim corpus quantum ad substantiam. Et imutat a propria qualitate: naturam quantum ad accidens. Et ideo in ualde calido sensibilibz: sequuntur duo: scilicet deperditio & intemperantia. Contra hec nociua: sunt duo conseruatiua: unum restaurans. Aliud temperans. Et ideo adhibite sunt due uirtutes conseruantes. Virtus nutritiua: que reparat deperditum p calorē. Et uirtus pulsatiua sive uitalis: que temperat calorē. Quia ergo calor in piscibus debilis est quod patet per hoc q saluantur in elemento frigido: quod est aqua: & etiam in animalibus imperfectis: quod deperditur extarditate motus: & non habent dispositionem cordis: quis habeant aliquid proportionabile cordi. Inde est q calor in eis non facit distemperantiam. In de cti am est q cadent pulsatiua.

De motu motu animali:

Capitulum. xxi.

Onsequenter dicendum est de uirtute motu motu animali. Motum autem animale dico qui fit per præcedentem apprehensionem boni: uel mali: quam ap

prehensione in aialisequitur appetitus: siue motus ad aliquid: uel motus ab illo: sine fuga: quod patet in apprehensione boni cibi: uel mali. Nec cessariū est igitur aliquam uirtutem esse alia ab apprehensiuis sensibilibus: q̄ moueat aial. Nā apphēdentes nihil aliud faciūt q̄ apprehēdere: uel iudicare bonū: uel malū: siue extimare. hāc aut̄ philosophi uocant appetitiū: a theologico uero sensibilitate quæ p̄prie est motiua. Porro eadē d̄ sensibilibus secundū q̄ in hoie est: & habet ordinē: rōnem: quo ordine pōt in ea esse p̄t̄n. Primus motus uenialis. Postūm autem communit̄ distingere motiua. Nā quædam sunt motiua: quia disponentes ad motum: & he sunt motiua secundum quid sicut fantasia: uel sensus communis: & extimatiua. tam enim extimatiua q̄ fantasia: sunt mouentes appetitiuum in quantum representāt sp̄m boni: uel mali: cōuenientis uel disconuenientis. Differenter t̄n disponūt ad motum extimatiua & fantasia. Nā fantasia d̄ disponit ad motū ex representatio ne sp̄tū: uel formæ: sensibiliū. Extimatiua uero ex p̄ntatione sensibiliū int̄tionū. Formas autem sensibiles: dicimus colorē: saporē: &c. huiusmodi. Int̄tiones uero sensibiliū. Vtile nocuū cōueniēs: discōueniēs. Delectabile: tristabile. Motiue uero que sunt cause faciētes motū: sunt motiue simplices: q̄ subdiuidunt̄. In appetitiuis: & effectiuis: & motiuis mēbrorū exequentes motū. Sed appetitiue sunt imperantes motum. Affectiue uero faciētes motū: exequētes motū interiorē sp̄iale. Motiue uere mēbroge faciūt motū exteriorē corpalem. Nota ergo q̄ sicut dicitur Auicē. Virtutis appetitiue due sunt p̄tes: uis cōcupiscibilis: & uis irascibilis. Vis aut̄ cōcupiscibilis ē uis impans. moueri aut̄ propinquare ad ea que putant̄ necessaria aut utilia: appetitu delectādi. Vis uero irascibilis ē que impat moueri ad repellendū a se: quod putat̄ nocuū uel corrūpens: appetitu uincēdi. Ad cognoscēdū aut̄ d̄stam uirtutis irascibilis: & cōcupiscibilis. nota q̄ bonū d̄ duobus modis. f. bonum simplex: & bonū expediēs. Bonū autē simplex hic d̄ delectabile: uel cibis. Bonū uero expediēs hic d̄ tristabile arduū: quod t̄n d̄ bonū: quia uti leuit medicina uel icisura: p̄pter salutē corporis. Est ergo uis cōcupiscibilis appetitiua boni delectabilis: & d̄ bonū delectabile carnis: & t̄pales uis uero irascibilis ē appetitiua boni ardui expediēs. Et sciendū q̄ uirtus cōcupiscibilis p̄t̄ in boni delectabile: habet actus. Concupiscere: desiderare. Caudere: letari: amare: diligere. Et cum contraria sint nata fieri circa idē. Erunt actus contrarij his ipsius concupiscibilis: ut fastidiare: quod est contrarium concupiscere. Abominari: quod est contrarium desiderare. Dolere: quod est contrarium gaudere. tristari: q̄d contrariū letari. Odire: quod cōtrariū amare. Cōtemnere: quod contrariū diligere. Actus autem irascibilis cū sint in arduum & difficiles:

sunt secundū duplicē dispositionē. f. debilitatis & corroborationis. Debilitas est dispositio: que cōsequit̄ ex discōfortatione uirtutis irascibilis: Corroboratio est dispositio: que cōsequit̄ eius cōfortationē. Secundum corroborationē: sunt actus ex impio irascibilis. Quidā in bonū Quidā cōtra malū. In bonū: nō secūdum quicunq̄ rōnem: sed secūdū rōnem excellentiē: uel honoris: secundū hoc ergo sūnt actus irascibilis. Ambitio spes: supbia: contēptus: d̄natio. Contra malū: sunt actus secūdū corroborationem irascibilis: audere: irasci: infurgere. Secūdum debilitatem seu discōfortationē: sunt motus ab irascibili per modum fuge. Et hoc dupliciter. Nā quidā sunt motus fuge a bono. Quidā fugæ a malo. Et motus fuge a bono nō sunt secūdū rōnem boni: qualis cūq̄ sed boni ardui siue excellentis. Secundū hoc ergo sunt motus a paupertate: sp̄s desp̄atio: humiliatio: reuerētia. Per modū uero fuge a malo sunt actus secūdum debilitatē irascibilis: p̄ntia: patiētia: timor. Organum aut̄ uirtutis irascibilis: & cōcupiscibilis est cor. Sicut enim uirtutis apprehensiuæ sensibilibus: organū principale est cerebrum. Ita uirtutis motiue est cor: sicut dicit̄ philosophi. Et huius signum est dilatio cordis: & restrictio: & renouatio sanguinis & spirituum ab exterioribus ad interiora: uel emissio ab interioribus ab exteriora: i motibus cōcupiscibilis & irascibilis. Cū enim motus sit a uirtute cōfortata: tūc fit dilatio cordis: & emissio sanguinis & sp̄m a corde ad exteriora. Sed lēte cōfortata cōcupiscibilis. Impetuosē uero irascibilis. Discōfortata uero uirtute fit cordis restrictio: & renouatio sp̄m. Sed discōfortata cōcupiscibilis lēte: discōfortata uero irascibilis impetose. Ex his igit̄ motibus differētibus cōcupiscibilis & irascibilis: dephēdit organū uirtutis motiue esse cor. Cap. xxii.

De uirtutibus aut̄ affectiuis intelligendū q̄ forte eadē sunt secundū substantiā cū appetitiuis. sed differūt secundū rationē: ut dicitur Auicēna. Inq̄nt enim uirtutes appetitiue in tendunt̄: sicut affectiue: siue desideratiue. Sciēdū ergo q̄ appetitus s̄ motus ipsi irascibilis & cōcupiscibilis. Affectus uero est motus interior: cōsequēs secūdū apprehensionē boni & mali. Vñ affectūs multiplicat̄ secūdū q̄tuor d̄stas: scilicet d̄ sanctos: & philosophos: scilicet gaudij uel leticia. Dolor seu tristitia: cupiditas seu spes. Metus seu timor: quarū numerus sumis sic. Nā due sunt ex comprehensione boni p̄ntis: gaudij uel leticia. Futuri: cupiditas: seu spes. Ex cōprehensione mali p̄ntis dolor uel tristitia. Futuri: metus uel timor.

De uirtute motiua exteriori. Cap. xxiii.
 Onsequenter dicēdū est de uirtute motiua exteriori que cōsequitur ad affectiuis. Est aut̄ hoiusmodi uirtus in sua

in lacertis & musculis: cōtrahēs ligamēta cōiuncta mēbris: & relaxās
Subiuidiē autē in generalē motū & particularē. Generaliter autē
motūū fūctiōē in extrema pte cerebri & capitis: a qua oriūtur nerui
motiui sicut ab anteriori pte nerui sentiui. Qui nerui motiui ramifi/
cant per totū corpus: & cōsistunt in lacertis & musculis: q̄ sunt inferti
mēbris & hi cōsistūt sup organa uirtutis generaliter motiue corporis
Particulariter autē motiua subdiuidiūt: p cōtrāctiua: & pgressiua: & p
operatiua: & uocatiua. Cōtrāctiua autē dico que est principū mo/
tus cōtrahēdi & extendēdi mēbra aialis: ex quo nō prouenit motus
totius de loco ad locū. Sicut enī dicit Auicēna. Motus aialis ē duplex.
Quia est motus animalis de loco ad locū. Et est motus cōtrahēdi &
extendēdi mēbra aialis. Impossibile n. est ut aial habeat sensum tāgē/
di: & nō habeat in se uirtutē motus: aliquo mō. Quō enim sciret habe
re sensum tāgēdi: nisi uidere in eo aliqd motus fugiēdi contrarium.
Vñ pnt cōprehēdi aialia esse: sicut nos uidimus in cōchilibus & cōchis
q̄ sunt motus cōstrictiōis & reflexiōis & extēsiōis i ptilibus eorū: q̄
nō discedūt a loco suo: & in hoc cognoscimus q̄ sentiūt & sunt aialia.
Progressiua uero ē uis sensibilis principū trāscēdi de loco ad locum.
Organū uero huius uirtutis est differens: secūdi dnam aialium. Nam
quēdā gradiunt̄ pedibus: ut gressibilia. Quēdā differuntur alis uolantibus
uolatilia. Quēdā trahuntur costis & uentre reptādō: ut reptilia.
Quēdā uero aguntur penulis natādō: ut natalia. Operatiua autē uis est
sensibilis: principū operādū in habētibus manū. Organū huius uir/
tutis sunt manus. In nō habētibus uero: est aliquid loco manū: ut ossē
& pedes: sicut in apibus & araneis. Vocatiua uero uirtus est principū
emissiōis uocis. Nec est eadē uirtus ista & pulsatiua. Pulsatiua. n. scim̄
per se. de necessitate: & nō secūdi apprehēsiōē mouet & motū quo/
dam secūdi dilatiōē & cōstrictiōē cordis inspirādo & respīrādo
Vocatiua uero nō scmp est de necessitate: sed uolūtariē & secūdi app/
prehēsiōē. Et hec est uirtus indicatiua affectiōis: secūdi q̄ dicit phi/
losophus: q̄ uoces note earū que sūt in aia passiōnū. huius uirtutis or/
ganū est pulmo: & uitalis artaria. Vñ sola aialia hñtia: pulmōē uoces
emittūt. Et hec de uiribus aieo: cōis nobis: brutis: & plātis: dicta sufficiūt.

De uiribus uel potentis anime rationalis.

Cap. xxxiii.

S Equē de uirtutibus aieo: rōnalis: & humanis. Que primo
diuidunt̄: p appheniōis: & motiua: siue p intellectu siue
culatiua: & praticū. Sed qa cognitio uirtū est ex cognitio
ne organo: obiecto: & actū. Ideo primo dicēdū est
de organo. Secundo de obiecto. tertio de distinctione uirtutis intelle/
ctiue: ubi etiā tangetur de actibus. Vtū uirtus intellectuā habeat or

ganū aliquid determinatū in corpore.

Cap. xxv.

Vereret ergo aliquis i Principio de organo uirtutis intelle/
ctiue: siue in qua parte corporis sit & operet. Si enī in nul/
la parte corporis operat: nō uidet esse in corpore. Si uero
operat̄ in aliqua parte corporis: erit habēs aliquā partem
in corpore: ut organū sibi determinatū. Sed cōtra: omnis uirtus opās
per organum. Operat̄ secundum p̄prietatem organi & possibilitatē
tū ut uirtus uisua que operat̄ per organū operat̄ iuxta p̄prietatē: &
possibilitatē illius. Vnde non iudicat de sapore: & sono. sed de colore:
qa color p̄inet ad naturā organi: uisus tantū nō sapor uel sonus. Nul/
lum autē organū habet possibilitatē & dispositiōē ad incorporalia.
Nulla ergo uirtus operans uel cognoscens per organū corporale: est
cognitiua: nisi corporaliū. Si ergo uirtus intellectuā intelligit p orga/
num corporale: intelligeret tantū corporalia: & nō spiritualia. Itē ope/
ratio uirtutis intellectuē: semp est p abstractionē a materia & a con/
ditionibus materialis: sed ois operatio est secundum naturā uirtutis
a qua egreditur. Igitur uirtus intellectuā est abstractiua a materia: er/
go non habet organum corporale & materiale in corpore assignatū.
Item nulla uirtus incorporata. i. parti corporis determinata: siue ope/
rans per organū est cognitiua sui: quia non potest reflecti se supra se:
cū sit incorporata. Vnde oculus non uidet se: nec imaginatio imagi/
natur se. Cū ergo uirtus intellectuā sit cognitiua sui. Intelligit enim
se cum reflectitur supra se: ergo nō est incorporata neq̄ operans p or/
ganum. Item omne quod cognoscitur uel comprehenditur: est in co/
gnoscente secūdi naturam cognoscitur: & non secūdi naturam
rei cognite: ut patet in omnibus & generaliter. Omne quod recipitur
est in recipiente secūdi naturā recipiētis: & nō secūdi naturā recepti
Cū ergo corporalia & materialia sint in intellectu secūdi modū imate/
rialē: erit intellectus imaterialis: ergo simplex. Item Ag. dicit. iiii. li. de
aialibus. Intellectus & intelligētia ab extrinsecō: & ipse solus est diuinus
qm̄ opatio eius nō habet cōiactiōē cū opatione corporali aliquo mō.
Itē in. iiii. li. de aia. Sensus nō pōt sentire ex ualde sensibilis: ut sensus au/
ditus ex magnis sonis neq̄ ex fortissimis coloribus & odoribus uide/
re: neq̄ odorare. Sed intellectus cū intelligat ualde intelligibile: nō mi/
nus intelligit infima. sed etiā magis. Scñtitiuū quoq̄ nō sine corpe est:
hic autē separatus: ergo intellectus imaterialis & simplex. Quod cōce/
dēdū est. Dicēdū est ergo q̄ uirtus intellectuā nō est in corpore: ita
quod determinet sibi partē corporis: qa nullius ptis corpiis est actus: si
ue pfectio: sicut uirtus uisua oculis: & auditiua auris &c. sed est i toto
corpe tota: hec est pfecta sicut patet ex p̄dictis.

De obiecto uirtutis intellectiue uel rónalis. Cap. xxvi.

Equit de obiecto uirtutis intellectiue. Et cū ipsa sit materialis obiecti eius erit materiale: hoc est itel igibili forma. Abstracta a materia & cōditōibus materie. Spēs uero siue forme abstracte. Quedā sunt abstracte per naturā p̄riā ut oīa sp̄tialia. Quedā uero p̄ actiōnē ipsius uirtutis intellectiue: hoc ē p̄ cōsiderationē nō realiter: ut spēs siue similitudines quibus cognoscunt corpalia. Forme autē abstracte, a materia & cōditōibus oibus materie p̄ naturam dñi. Vt forma qua cognoscit deus: & angelus: & ipsa aīa: & ea que sit in ipsa ut in subiecto: ut potētētia: uirtutes. Forma uero qua cognoscit d̄ us: ē similitudo uel imago prime ueritatis ipsē aīa creatorē. Propter quod dicit Iōānes Damascēnus oibus cognitio essēdi dēi: aīa ipsa natura īserta ē imago enī prime ueritatis ipsē aīa leaducit in cognitionē eius cuius ē imago. Forma autē qua cognoscit ipsa aīa uel angelus: est ipsa aīa rónalis: q̄ cū utitur se ut similitudine referēdo ad id ad cuius imitationē facta ē supra se. sic iterū cognoscit deū p̄ modū acq̄sitiōis: aut utitur se ut similitudine referēdo ad alterū ad cuius imitationē facta non est sed quod cū imaginatione ipsius ē & sic cognoscit angelū iuxta se. Et hoc ē quod dicit Aug. Quod aīa cognoscit deū supra se: se ī se an̄ gelū iuxta se. Ad cognoscēda uero ea q̄ sunt ī ea: sicut sunt potētētia eius & uirtutes: & scie: ut ip̄s ut similitudinitibus ad ipsa cognoscēda. Vñ res q̄ cognoscit: & forma q̄ cognoscit: differit solū scēdū rōnē & nō scēdū rē. Forme uero q̄ sunt p̄ cōsiderationē abstracte: sūt forme quibus cognoscūt corpalia: & ea q̄ in corpibus uandē. Cū enim natura intellectus superior sit rebus corpaliibus: p̄tatem habet sup̄ formas corporales miro nō cōprehēdi eas. Abstractit. n. eas: primo a sensibus. Postea ab imaginationē: & cōditōibus oibus materialibus. s. ubi figuratū: & huiusmodi: & sic expoliatis oibus cōditōibus materie. & singularis subsistētia: accipit eas abstractas & uniuersales: cōes: & in materiales. ut generalis: spēs: dīas p̄p̄ia & accētia. Abstractio autē ista nō fit actu sed cōsideratiōe. Ordine autē abstractiōis forme corporalis: scēdū Auicē. est uidere hoc mō. Sensus exterior ut uisus non suscipit formā que ī materia: sed eius similitudine: uel ei simile: tñ nō cōprehēdit cā nisi materia p̄te. uel forma existēte in materia. Sensus uero interior: uel imaginatio abstractit formā maiori abstractiōe: q̄ apphēdit etiā absente materia. Sed tñ imaginatio nō diuidit ipsam formā ab accēditibus materie: ut figura: sūt & huiusmodi. sub quibus cōprehēdit eam. Estimatio autē trāscēdit illū ordinē abstractiōis. Formas. n. q̄ sunt intēctiōnes insensibiles: non secūdū se: similitudine habentes cū formis ma-

terialibus: ut bonitas: malitia: cōueniēs ī cōueniēs cōprehēdit. sed tñ estimatio nō apphēdit has formas expoliatas ab oibus accēditibus materie: eo q̄ particulariter apphēdit eas: & scēdum naturā p̄p̄iam: & p̄ cōparationē ad formas sensibiles imaginatas: ut patet ex p̄dictis.

Virtus uero intellectiua apphēdit formā corporalē & denunciat: a materia & ab oibus circumstantiis materie & ab ipsa singularitate: & sic apphēdit ipsam nudā: & simplicem: & uniuersalē. Verbi gratia: sicut apphēdit hō qui p̄dicat de pluribus ut una cōis natura: & seque strit cā intellectus ab oī qualitate: sicut ubi & singularitate. Nisi. n. sic cōsideratiōe denudaret: nō posset intelligi ut cōmunis q̄ diceretur de oibus. hec ergo est dīa in ordine abstractiōis corporalis. Primo in sensu. Scēdo in imaginatione. tertio in estimatiōe. Quarto ī intellectu.

Nota tamē scēdū Auicē. Quod formis materialibus p̄pter materiam accēdit d̄t sp̄ones multe: quas nō habēt ex sua essentia. s. ex hoc q̄ sunt forme. s. particularitas: q̄litas: q̄tatas: situs: & huiusmōi. Verbi grā forma humana substātia est: & natura in qua cōueniūt oīa singularia spēs hoīs equaliter: cuius ē una dīfinitio. Et q̄ accidit ei eē in singulari in hoc & in illo. Ideo multiplicata est: hoc autē nō inest ei ex natura sui. Si enim ex natura humana esset ut deberet multiplicari: tunc non p̄dicaretur homo nisi de aliquo uno numero. Si enim humanitas istius esset: ex hoc q̄ est humanitas: non esset alicuius alterius. Relinquit ergo q̄ accidit humanitati ex materia: iste modus multiplicationis & diuisionis q̄ est singularibus. Accidit ei etiā aliud p̄ter hoc: q̄ si fuerit ī materia: acq̄rit aliq̄s modus. Qualitatis: q̄tatis: situs: & ubi: q̄ oīa abstracta sunt a natura ipsius. Si. n. humanitas ex hoc q̄ humanitas: de terminaret sibi accētia huiusmōi: tūc oporteret unūq̄q̄ hoīem conuenire cū altero ī huiusmōi accētibibus: cū cōueniāt ī humanitate: iquā tū huiusmōi essent igit̄ eiusdē q̄litas & q̄tatis & c. Relinquit ergo q̄ forma hūana non habet ex sua essentia huiusmōi accētia: s. dīa ista ei accidit p̄pter ipsius cōpositionē ad materiā. Cū igit̄ sic sine ipsis apphēdit uerissimū est ipsius forme apphēnsio. Nota etiā q̄ dīa apphēnsiōis est ex dīa abstractiōis q̄ est ī ipsis formis. Quedā. n. forme iūt simpliciter abstracte a materia & ab oibus cōditōibus ipsius materie: ut forme sp̄iales que appellant̄ a philosophis metaphisice. Quedā uero sunt abstracte a materia. sed nō a cōditōibus materie: & iō scēdū aliq̄d abstracte sūt scēdū forme mathematice: ut magnitudo numerus. linea. n. uel figura inq̄tum huiusmōi: nō determināt sibi materiā autē uel lineā: tñ determināt sūt & positioē: & iō nō sunt abstracte a cōditōibus materie scēdū se. Similiter nut̄c: nō determināt sibi materiā: ut duo uel tres: sed tñ determināt sibi multiplicatiōem

seu diuisione q̄ cōditōes sūt materie: sicut onisum est. Quedā uero forme sunt in abstracte secūdi: se sicut forme physice siue naturales sicut ignis: terra: caro: &c. sed abstractam cōsideratiōe: p̄ modū & ordinē q̄ dicitur est a materia & a cōditōibus materie. Prime forme solū cōprehēdunt uisōe intellectuāli. Illa n. uisō sicut dicit Ag. cōprehēdit res que nō habeat imagines nisi seipsas. Secūdo uero forme cōprehēditur uisōe imaginaria q̄ est sensus cōis: siue interioris potētie: & p̄ abstractionē a cōditionibus materie positiōis & situs: & huiusmodi app̄hendunt uisōe intellectuāli q̄ est uirtutis intellectuē. tertie uero forme cōprehēdunt uisōe corporali: que ē sensus particularis siue exterioris. et p̄ abstractionē a materia apphendunt uisōe imaginaria. Deinde p̄ abstractionē ampliorē ab oībus cōditōibus materie: apphenduntur uisōe intellectuāli. De distinctōe uirtutis intellectuē apphē. Ca. xxvii.

Quoniam dicitur dicitur est de distinctōe uirtutis intellectuē appheniue. Sciendum ergo q̄ est intellectus passiuus: & corruptibilis q̄ dicitur ab Ag. materialis. Et est intellectus incorruptibilis. & separabilis. De quibus hoc ordine dicitur. Primo de intellectu passiuo: & actibus eius. Secundo de intellectu separabili: & actibus eius. Intellectus ergo passiuus est uis inferior par uis intellectuē cōiuncta sensibili: que recipit spēs intelligibiles in fantasmatibus. Oportuit autē hāc uim esse. ut intellectus qui est separabilis: spēs abstractas a fantasmatibus intelligeret. Et hec uis ē cōtinuus actus uirtutis intellectuālis cū actibus uirtutis sensibilibus: hec enī a fantasmatibus affert materialiter spēs intelligibiles abstractandas: hec autē uirtus nunq̄ est aie rōnalis: nisi dū coniugitur ad corpus: & nominat sicut dicitur alio noie rōnālitatis: aqua dicta est media celula cerebri logistica siue rōnalis. Dicta est autē rōnālitatis siue rō. q̄ potēs est accipere uniuersalia a particularibus: quō nō uniuersale per modū uniuersalis.

De uirtute intellectuāli separabili. Cap. xxviii.

Intellectus separabilis assignantur dicitur secundū duos modos. Vnus modus est secundū dīam nature secundū q̄ distinguit uirtus intellectuā p̄ intellectū possibilē uel agētē. Alius modus est secundū dīam ordinis: & secūdi hoc sunt due dīe uirtutis intellectuē. I. intellectu superior: & inferior: siue rō superior & inferior. Quātū ad diuisionē primā. Nota q̄ duplex ē natura intellectuē: una est q̄si materialis: alia formālis. Vna ē possibilis ut tabula nuda ab oī p̄ctura. I. scilicet p̄ctibilis: oīum p̄ctura: nullā hīs actus: sed possibilis ad oēs & hec ē intellectus. Alia uero agēs: ut lumē. Est. n. intelligibile lumē p̄me ueritatis nobis p̄ naturā imp̄ssum sp̄ agēs sicut lux semp̄ irradians. de quo psal. Signatū est sup̄ nos lumē uultus tui dōe. Et se habet ad spēs intelligibiles ma

nifestādas sicut lux ad colores: sicut dicitur philosophi.

De intellectu possibili.

Cap. xxviii.

De intellectu autē possibili certū est ip̄m cē. Nā nisi possibilis cēt ad susceptionē intelligibilū spēs: possibile esset intellectuē cē nō intelligētē a cō. Nūc ergo p̄ scrutandū est distinctōes ipsius. Constat possibilitatem ad intelligendum esse in pueris: & in adultis adscētibus. Et in adultis edōctis: nō tū actū cōsiderāntibus. Et in actū cōsiderāntibus: sed aliter: & aliter. Sicut potētia scribēdi cēt in puero: & i adultō adscēte scribere: & i scriptore p̄fecto in arte: nō tū actū scribēte: & i actū scribēte. In primo enī est potētia naturalis. In secūdo potētia disposita. In tertio potētia p̄fecta i habitū. In quarto potētia in habitū & in usu. Secūdi hunc modū est dīa intellectus possibilis q̄ duplex secūdi Auicēna & alios. Prima ē intellectus hīs possibilitatē tm̄: & ē sicut potētia materialis ad similitudinē materie p̄me: q̄ ex se nō hēt aliq̄ formā: sed ē sub cētū oīum formarū. Secūda ē intellectus dispositus uel hīs dispositionē: q̄ cēt in aliq̄ hēt in intellectu p̄ncipia: hoc ē p̄ponēs: q̄s cōtingit credere q̄ nō aliud sed p̄ se sit note. Sicut oē toti est maius sua pte. Et si ab eqlibus cōsilia demas q̄ remanēt sunt eqlia. tertia ē intellectus p̄fectus: cū iā hēt intellectus cōelusionē eoz que sequuntur ad principia: sed nō est conuersus actū ad illa p̄ cōsideratiōē. Quarta ē intellectus in actu cū iam cōsiderat actū. Primus dicitur intellectus materialis. Secūds dicitur intellectus in hitū. tertius dicitur intellectus adeptus. Quartus dicitur intellectus acōmodatus. hi. n. sunt ordines intellectus speculatiui possibilis.

De intellectu agente.

Cap. xxx.

De intellectu agente quā sit sic pbat Auicēna aia hūana ē intellectus p̄s i potētia. Postea ē intellectus i effectu. Oē autē qd̄ exit de potētia i effectu: nō exit nisi p̄ cām: q̄ deductū illud de potētia i effectu. Sed cā dans formā intelligibile nō ē nisi intelligētia i effectu: ergo necessario ē intellectus agēs. Vtrū autē intellectus agēs sit sepatus a suba aie: uel sit aie dīa. Et si sepatus: eam sit intelligētia creata q̄ ē anhelus. an i creata q̄ ē deus: nō dēdā ē. Quod ergo sit intelligētia i creata q̄ ē deus. Sic pbat Aug. i li. soli logog dicitur: sicut i isto sole materiali tria aduertimus q̄: eq̄ fulget: q̄ illuminat: sic i se renissimo deo tria intelligere debemus: q̄: eq̄ intelligit: & q̄ creata telligere facit. Sic ergo deus ē intellectus intelligere faciens: ergo intellectus agēs. Itē Ioānis bmo. Erat lux uera: q̄ illuminat oēm hoīem &c. Il uatio at hec nō est ad cognoscēda sensibilia: sed intelligibilia. Erit igit̄ dī filius lux ad manifestāda intelligibilia: ergo ē intellectus agēs. Quod autē in intellectus agēs sit intelligētia creata: que est angelus: pbat: q̄ sicut di

est beatus Dionysius. Manifestatores sunt angeli oēs: & etiā ad ipsos p
tinet oēs reuelatiōes: ut patet ex apostolo. Apoc. p̄mo: & Danieli. viii.
Sed cōtans ē q̄ hmōi manifestatiō: q̄ ē p̄ angelos nō fit uirtuti sensiti
ue: fit ergo uirtuti intellectiue: sed nō nisi p̄ irradiatiōem. Vñ dicunt an
geli lucis i quos sp̄m aliq̄i fathanas se trāfigurāt: ergo i intelligētia an
gelica est intellectus agēs. Itē lux intelligētie p̄me ē iaccessibilis: p̄me thy.
vi. Deus hitat lucē i accessibile: ergo ea nō erit intelligere. Ergo tunc ergo
q̄ sint p̄portionabilia. Vidēs & lux q̄ debet uideri. nō erit ergo itelle
ctiua diuina intellectus agēs respectu aie. Sed cū p̄portio fit lucis itelli
gētie angelice: ad usum intellectus hūani: & i p̄portionabili luce ē uide
re: ergo erit intelligētia angelica intellectus agēs respectu hūani intelle
ctus possibilis. Quod aut̄ intellectus agēs nō fit sepatus a substantia aie. i
mo fit q̄ dā dīa uirtutis p̄tis intellectiue: p̄bat p̄ p̄s. iiii. Signatū ē super
nos lumē. & c. Igit̄ i sup̄ma pte aie: sup̄ nos est signatū luminis simili
tudinis diuine. habemus ergo lumē i p̄ressū a creatore ad cognoscēda ite
ligibilia: & hoc ē quot dicimus intellectū agētē. Itē cum fit aliq̄s ocu
lus corporalis uidēs p̄ lucē i se existēs: sicut oculus chaci: & oculus
ctue uidēs i tenebris: nō indigēs luce exteriori multo fortius oculus in
tellectualis uidebit p̄ lucē existēte in se. Lux ergo q̄ intelligimus non
erit sepata a substantia aie. Res p̄deco sine p̄iudicio. Quēdā sunt: sicut
dicit Aug. supra intellectū hūanū. Quēdā iuxta. Quēdā itra: q̄ dā itra.
Dicit enī q̄ cognoscit aia deū supra se. Angelos iuxta se: se i se. q̄ q̄ i ce
li ambitu cōtinē infra se. Dicendū ergo q̄ ad intelligētiā ea q̄ sunt su
pra se: sicut sunt ea q̄ de diuina cēntia & trinitate p̄onage intelliguntur
diuino mō. Indiget aia irradiatione ab ipsa luce p̄me ueritatis & essen
tie sup̄ sup̄mā uim ipsius: q̄ d̄ mens uel intelligētia: de q̄ dicit Aug. q̄
nulla interposita natura format̄ ab ipsa p̄ma ueritate. Respectu igit̄
ueritatis summe & respectu eorū intelligibilium q̄ omnino excedūt i
tellectum humanū dicitur agēs deus. Et huiusmodi illuminatio ē ge
nēsiuo ad cōtemplāda diuina. Ad cognoscēda uero ea que sunt iuxta
se: ut sunt angelice essentie: uirtutes: & ordines: & operationes: indiget
anima reuelatione angelica: siue instructione. & in hac operatiōe pos
set dici Angelus intellectus agēs in q̄ntum instrūts respectu intellectus
humani: sed hoc nō respicit sup̄mā faciē intellectus humani: q̄ ē eter
ni & increati: sed uirtutem inferiorem secundum q̄ Aug. distinguit
inter intelligentiam: intellectū: & rōnem. Intelligentia: est sp̄s increata.
Intellectus: sp̄tialis creature. Ratio naturarū corporearū. Ad cognoscē
da uero ea que sunt intra aiam: ut est ipsa aia: & potentie ipsius habi
tus: scie: & uirtutes non indiget anima lumine extrinseco. sed lumine i
nato. Cognoscit enī se eē: se posse rōcinari: se sentire: se ire: aliquid: iustā

uel iustā esse: p̄ cōuersationē ad se. Et ideo dicit Aug. q̄ cognoscit
se i se. Ad cognoscēda uero ea q̄ sunt itra se: nō indiget aia lumine itelli
gentie q̄ fit extra se. Dā n. intellectus hūanus sup̄ior fit rebus corporali
bus: & etiā i corporalibus que sunt i subiecto ut pote: potētie hūitus: dispo
sitiones: & affectiōes ideo ad hoc apprehēdēda nō est necessaria illumi
natio subiecte: sepate: sed sufficit lumē iterius. fit intellectus agēs. Ius aie
sup̄p̄me de qua hit hic sermo. Nota ergo sermō Auicēni: q̄ intellectus
agēs opatio est. Illuminare: siue lumē intelligētie de fundere sup̄ for
mas sensibiles exites in imaginatiōe: siue examinātiōe. Et illumināda
abstrahere ab oibus circūstātijs materialibus. Et abstractus copulare
siue ordinare i intellectū possibilē. Quē ad modū per operatiōem lucis
sp̄s: coloris abstrahit̄ quo dā mō do: & pupille copulat̄. Intellectus ue
ro possibilis opatio est. p̄mo cōuertere se p̄ cōsideratiōem ad formas q̄
sunt i imaginatiōe: que cū illuminant̄ luce intelligētie intellectus agē
tis: & abstrahunt̄ de nūdate ab oibus circūstantijs materie: & i p̄rimū
tur i intellectu possibilē: sicut supra dictū est de dicit̄ in actū & forma
tur intellectus possibilis. & tūc dicit̄ intellectus formatus. Et tūc ope
ratiō intellectus possibilis sublequit̄. prima circa q̄ dicit̄. Secūda cir
ca cōplexiones primas que sunt principia. tertia circa cōclusiōes. Ver
bi gratia primo cognoscit qd est totū. Secūdo p̄positionem uel cōple
xiōem que est principia per se notum: ut omne totū est maius sua pte
tertio cōclusiōem que consequit̄. Et toti cōtinū est maius sua parte.
& sic in ceteris. Per uia igit̄ inductiōnis colligit̄ q̄ ipsa forma uniter
falis abstracta a singularibus qua format̄ intellectus possibilis. per uia
uero simili per se opatio intellectus possibilis: aia formati: fit du
plex modus operatiōis intellectus possibilis. Vnus est quasi iudiciū.
cū cōuersio ipsius est p̄ cōsideratiōem ad formas sensibiles: abstra
hatur forma p̄ actionē luminis intellectus agētis: qua i format̄. Alius
est quasi p̄logisticus: cū cōuersio ipsius ē supra sp̄s intelligibiles a ce
ptis ad inferendā cōclusiōem. Et in hoc differt a sensu. Senus enī uisus
recipit per actionē lucis quōis nō cōuertat̄ attū hō iudicat sine cōuer
siōne. Intellectus uero possibilis: nec recipit formā intelligibile: nec iu
dicat sine cōuersiōe. Et hi sunt gradus opationis intellectus possibilis
tum ad illa q̄ sūt ministerio sensus. Est aut̄ alius modus opationis re
sp̄cto formatū que nō indiget̄ abstrāctiōe: sicut uirtutes scie: & alia q̄
sunt in aia ut in subiecto. Sp̄s enī itarū nō abstrahunt̄ a fantasmatiz
bus reze sensibilibus: quia particularia hōze uniuersaliū nō sunt: sensibilia
Sed cū sunt in aia ubi possunt esse lectum: re nō indigent̄ sp̄ibus qui
bus cognoscant̄: que nō sunt ipse res. Ad cognoscēda igit̄ hec: nō re
quirit̄ nisi cōuersio intellectus possibilis cū illuatiōne intellectus agētis

De diuisione potētiarū ac secūdum ordinē. Cap. xxxi.

Onsequēs est dicere de dīa intellectū virtutis ap̄phēsiue secūdū rōnem ordinis. Scierdū igit̄ q̄ intellēctūa virtutis subdiuidit̄ p̄ superiorē & inferiorē partē. Superior uero intellēctūa dī ab Aug. cōuerat̄ hoc uis sup̄ma iter ap̄phēsiue uasa. d̄ cognoscēdū ueritatē increatā secūdū imaginē: uel sp̄m trinitatis sibi a creatore imp̄sam. Et imago trinitatis secūdum Auticē. determinat̄ secūdū tria. Memoria. intelligētia. & uolūtatem. Et memoria dī ipsa uis ingū ut est cōseruatiua similitudinis p̄me ueritatis. p̄ imp̄sam similitudinē ueritatis a creatore. Intelligētia uero ē ingū t̄ est cōseruatiua p̄rie ueritatis. p̄ imp̄sam similitudinē ueritatis a creatore. Volūtās uero secūdū q̄ hic accipit̄ est ingū est amatiua p̄me ueritatis p̄ fixū appetitū eius a creatore. uel aliter. Memoria ut hic dī. ē ipsa uis intellectus superioris. q̄ rōnalis creatura pōt̄ recogitare suū principii efficiēs. p̄ hoc q̄ nō semp̄ fuit. Vñ certā q̄ ab illo fuit. Intelligētia uero ē imp̄sa uis intellectus superioris. q̄a pōt̄ cōseruari p̄mā ueritatē. ut p̄ntē lucē sibi & cōseruari eam. Volūtās enī est uis intellectus superioris. q̄ dirigit̄ uel inclinat̄ ad ipsam p̄mā ueritatē ut ad finem. Nota. ergo q̄ secūdū hīc uim sūt nobis imp̄sa iudicia ueritatis circa p̄ncipia scīarū. ut de quolibet dī negatio uel affirmatio. & de nullo ambo simul. Et oē totū est maius sua parte. & huiusmodi q̄ dīr̄ esse manifesta nature cum sibi ad seip̄s. p̄ lumē similitudinis p̄me ueritatis. secundū illā p̄tē nobis imp̄sam. de quo in psalmo. iiii. dī. Signatū ē sup̄ nos lumē &c. Nota etiā q̄ hec uis ē eadē secūdū substantiā cū intellectu agēs. Sed secūdū q̄ cōsiderat̄ hec uis ut natura q̄dā. sic dī intellectus agēs. Secūdū uero q̄ ē ap̄phēsiua. dī intelligētia siue mēs. Inferior autē uis intellectus si cōsiderat̄ ut natura q̄dā. sic dī intellectus possibilis. Et actus ipsius sūt q̄ dicti supra. Si uero cōsiderat̄ ut uirtus ap̄phēsiua sic dī itellūs speculatiuus. uel rō. De actu uirtutis intellectiue. Ca. xxxii.

Ora ergo q̄ actus p̄ncipalis huius uirtutis. i. intellectiue ap̄phēsiue est intelligere & hoc p̄ se. t̄ p̄ter hūc sunt actus a. d̄m̄miculares ingētum. i. hec uis ordinat̄ ad sensibile. Et secūdū hoc multiplicat̄ rōnem q̄d̄r̄duplicis uis. in uentūa. i. siue inuestigatiua. i. dīcitiua. i. memoratiua. & interpatiua. i. inuētūa autē & dīcitiua nō distinguunt̄ nisi ingū ad inuētūa. & iudiciū. i. secūdū q̄ dī distinguunt̄ duplex uia. i. itelligēdisque est in ingūdis ueritatis p̄ se. Et uia iudicii in dīcūssione ueritatis accipit̄ ab alio. una est expendi. Altera a dīscēdi. Et exp̄ri est p̄ se dīcere ab alio. uel uia inuētūa secūdū modū cōpōsitiōis. uia iudicii secūdū modū resolutiōis. Siue uia inuētūa est cū a cognitiōe effectus. puenit̄ ad cognitiōem causē. Via uero iudicii

dīciti ē cū p̄ cognitiōnem causē cognoscit̄ effectus. Memoratiua autē & interpatiua distinguunt̄. q̄ memoratiua ē retētīua sp̄i cogniti. Interpatiua uero dātūa cognitiōis. uel aliter possunt distinguunt̄. Nā inuestigatiua & memoratiua sunt hoīs respectu sui. Sed inuestigatiua: uel inuētūa in ingendo i cognita. & memoratiua retinēdo cognita. Vñ inuētūa deseruit̄ cogitare. & intelligere. memoratiua ē post̄ intelligere. Itē idī cātia. & interpatiua sunt respectu alterius. Sed dīcitiua in suscipiēdo ab alio cognitiōnem. interpatiua uero i. trāsfundēdo in alii. Vñ una. i. dīcitiua deseruit̄ ueritati intelligēdo. Reliqua uero. i. interpatiua ē post̄ intelligere. Inuētūa uero siue inuestigatiua actus sunt ingētūa: exp̄ri ap̄phēdēre. concipere rōcīnati. ingētūa autē est extēso itellēctus a. i. incognitōis cognitiōnem. Experiētia uero ē certitudo tenē facta per sensum. Ap̄phēnsio autē ē acceptio simplex intellectus ut hoīs uel aiālis. Cōceptio uero est acceptio cōplexa intellectus. ut q̄m hō est aiālis hō est insibilis. Rōcīnatio uero arguit̄ uia intellectus ut si hō est aiālis. hō est sensibilis. & patet numerus. Nā inuestigatiua aut se extēdit ad cognoscēdū incognita. & tūc est ingētūa. aut i. uia cognoscēdi per sensum. & sic ē experiētia. aut uia cognoscēdi per rōnem. quae triplex ē. Et enī uia i cognitiōne simpliciat̄ dīcitiuā. uia cōrū. quae significat̄ per dīcitiōnes. & hec est ap̄phēnsio. Et ē uia in cognitiōne cōplexior. ut enūcīatiōis uel propositiōis. & hec est conceptio. Et est uia incognitiōnem cōclūsiōis. & hec ratio cōclūsiōis. Indicatiua uero actus sunt etiam q̄ dīciti sunt. Sed secūdum aliam uiam. Nā ad intellēctū peruenit̄. aut per se ut in inuestigatiua. aut per alium. ut in iudicio siue disciplina. tamen indicatiua in quantum iungitur sensibili. possunt assignari actus sc̄i. i. ceter discernere prout coniungitur imaginatiua. dubitare. & oppinari. i. quātum coniungitur cogitatiua. & scire. Sed dubitatio ē acceptio utriusq̄ p̄tis cum formidine falsitatis. Opinatio est acceptio uis p̄tis. cū formidine alterius. Scire uero ē cōpletus actus intelligentie. Et hic cōrdo. p̄r mo ē discernere. hoc ē dī iudicatio. Deinde iudicio deficiētē ē dubitatio. Proficiētē uero iudicio. si fides siue opinio. pueniētē uero iudicio ad intellēctū ueritatis fit scīa. Et ē dubitatio uacillatio iter uerū. & fallum. Opinio credulitas ueris. scīa uero certa cōprehēnsio ueritatis. Memoria uero rōnalis triplex ē actus. Primus ē sp̄s intelligibiles retinere. Secundus ē resp̄santare. tertius obmissis uel oblitis sp̄s reparare. & hoc ē reminisci i quo hīdat̄ a sensibili. Nota q̄ memoria triplex est. Est enī memoria uis cōseruatiua sp̄i sensibilis. Est & memoria sp̄i intelligibilis. Est etiā memoria uis cōseruatiua diuine similitudinis i dātā a creatore de qua dīctū ē supra de imagine. Interpatiua uero q̄ est uis dīcitiua intelligentie. duplex ē actus. i. ex coḡtatiōis & ex significatiōis. Et ex coḡtatiōis

glatio cōfiguratio: uel iformatio cogitatiois: ad exprimēdū exterius. Significatio uero ē cognitiois formate p signū uel uerba demōstratio. Et qñ signa in ope cōfusa iunt: & equoq; ad intellectu ad comodū al teri. Ideo a cōmodata funt uerba ad manifestatiōē itel' cētus: ut signa dīsereta & p̄ria. Et ideo ad significandū intellectu facta est locutio. Est autē locutio uerbi iterioris mētē cōcepti. i. cogitatiois per uerba exteri/ us demōstratio. hec autē uirtus nō est eadē cū uocatiua. i. eū emissa uo/ cis. Vocatiua enī est sensibilib; & irōnābiliū. Locutiua uero rōnābiliū. Vñ nec p̄ca nec dormiētēs dñr loq. Loq enī uel dicere ē cū inuētiōe p̄ ferre. Quia ergo p̄ca uel dormiēs & si p̄erūt uocē significatiua: nihil tū inēdūt: nec loquunt. Solius ergo p̄ferūtis cū inuētiōe loq; & uirtus lo cutiua: sed tale ē rōale aīal. i. hō. Locutiua qñ ad inuētiōē ē intellectuē. Quātu uero ad p̄bationē: sensitiue. hec enim duo sunt in eo qd ē lo qui. s. cū inuētiōe p̄ferre. De motiua intellectuā. C. xxxii.

Onsequēter dicēdū est de uirtute intellectuā: motiua: Sicut enī habemus uī intellectuā ordinatā ad uerū. Sic habemus uim intellectuā ordinatā ad bonū. Nota q; est uis motiua in bonū. ut natura. Et ē uis motiua p apprehensionem. Mo tiua enim in bonū ut natura simpliciter ē triplex. Est enim motiuum in bonum sup̄emū: quod dicit̄ sinderis. Et est motiuū in bonum in s̄mū: quod dicitur sensualitas. Et est motiuū in bonum medium: quod dicit̄ uoluntas naturalis. Est enim bonum superius. s. bonum rationale quod dicit̄ honestum. Et bonū simplex quod sua uī nos trahit. & sua dignitate nos alicit. Et est bonum inferius. s. bonū corporale: bonū de lectabile carnis: quod ē bonū appens: siue secūdū quid. Et ē bonū me/ diū quod est bonū naturale quādamodū eē uiuere. Intelligere: & senti re: & quecūq; sunt substantiālia nature. Est igit̄ affixus appetitus natura lis & inditus aīe boni honesti: & uirtutū: & opationū uirtuosarum. Est enī inflexus appetitus boni delectabilis carni. ut qñ sunt circa cibos: & cōtus delectatiōis. Est etiā inflexus appetitus & amor naturalis boni. s. cen di. uiuendi: sentiendi. & intelligēdi. Est igitur sinderis uis naturaliter motiua: & inclinans animam rōnalem ad bonum honestum: & retra hens ab inhonesto. Sensualitas uero est uis naturaliter mouens & ieli nans ad bonum cōseruatiuum nature. Vo uantis autem est uis natu rali ter mouens ad bonū substantiāle nature. Sic igitur distinguuntur mo tiua uis ut natura: nō per apprehensionem. Item motiua per appren hen sionem distinguūt. Quia est motiua determinata ad incommutabile bo num. Et est motiua determinata ad mutabile bonum. Et est mo tiua indeterminate se habens ad utruq;. Motiua determinata ad incommutabile bonum: est sup̄rema pars rationis uel intelligentie

que ē hīs similitudinē sume bonitatis a creatore impressam: secūdū quā etiā determinat in aīa imago trinitatis. secūdū inuētiōem: & amorē. Mēs enī est uis cōseruatiua similitudinē sume bonitatis idite a creatore. Noticia uero ē p speculationē illius. Amor uero p appeti tū illius. Et sicut sup̄ma pars apphensiuē intellectuē: imago trinitatis: p similitudinē prime ueritatis inditā. sic sup̄ma pars intellectuē moti/ uerē imago trinitatis p similitudinē sume bonitatis inditā. Vñ ex hac i p̄filiōe bonitatis: nascunt̄ diāmina legis naturalis. ut qd tibi nō tis te raliis nefacias. Et iterū: qd uultus ut faciā uobis hoies: & uos faci te illis. Motiua uero determinata ad cōmutabile bonū: est motiua sen sibilis qñm ē de se. Pōt tū cōseruari duobus modis: si uel i ordie ad rōnē: uel intellectu. Secū. iū q; in ordine: sic subiecta ē ipsi rōni: secū. iūm q; patet i cōcupisibilib; & irascibilib; & motiua mēbrog. Secū. iū q; i se: sic est determinata & ordinata ad bonū sensibile: qd ē cōmutabile. Mo tiua autē determinate se hīs ad utruq; bonū. s. cōmutabile: uel cōmu/ tabile ē uis rōnis post sup̄mā: uel libere arbitriū: de q; ecclesiastici. xv. Dereliquēti in manu cōsiliū sui. Et ista aī hoīem uita & mors: bonū & malū: qd ē placitū: dabit̄ illi. Manus cōsiliū ē potestas arbitrii. Vita & bonū anime: ē ex cōseruatiōe libere arbitrii ad bonū incommutabile quod est deus. Mors uero & malū anime est ex auerfōe a bono in cō/ mutabili: & cōseruōe ad bonū cōmutabile. hec autē uis aī: philosophis dicta est intellectuus practicus: id est opatiuus eo q; p̄ncipiū sit operabi liū. Et hec de anima: & potētis eius dicta sūnt ciat. Deo gratias. Amē.

Explicīt philosophia Alberti magni.

Egidius de regimine principum libro primo parte tertia de duode/ cim passionibus anime.

Voddecim sunt passiones aīe: uidelicet: amor: odiū deside riū: abhōiatio: delectatio: tristitia: tristitia: spes: de p̄tatio: timor: au datia: ira: māfuetudo. Sed nota q; māfuetudo iterdū ipor tat passionē oppositā ire & iterdū uirtutē mediā: inter irā & māfuetudinē passionē. Et hoc ppter penuriā uocabulorū. Qua rum sufficientia siue numerus sic accipi pōt: passioēs p̄prie eē non ha bent nisi in appetitu sensitio. Appetitus enī intellectuus qā nō est in corpore siue nō est uirtus affixa organo: ab huiusmodi passionibus est semotus. Appetitus itaq; sensituius diuidit̄ i irascibile: & cōcupisibi lem. Prime sex pertinent ad cōcupisibile. Quare numerus sic accipit̄. Oīs motus aīe p̄tens ad cōcupisibile sumitur: uel respectu boni: uel respectu mali. Si respectu boni: hoc tripliciter. Bonū enim appren hen sum. primo placet: secū. iū: tēdimus in ipsum tertio eo adp̄tata quietat̄ in eo. Quātu ad primū est amor. Quātu ad secū. iū: est desirerū.

Quantū ad tertiu est gaudiū uel delectatio. Si respectu mali hoc ē tri-
 pliciter malū enī apphensum. Primo displicet i se. Secūdo reclusa habe-
 ri. tertio si habeat contritū. Quantū ad primū est odiū. Quantū ad secū-
 dū abhominatio. Quantū ad tertiu dolor siue tristitia. Alie sex differunt
 a pñctis. Quia passioēs cōcupiscibilis respiciunt bonū uel malū abso-
 lute sumptis: sed passioēs irascibilis respiciūt bonū uel malū ut arduū.
 Sumūtur ergo: uel respectu boni arduū uel respectu mali. Si respectu
 boni hoc ē dupliciter: uel qā i ipm tendimus: sic ē spes. Nihil enī aliud
 ē spes q̄ tendere ad aliq̄d bonū arduū. Circa enī bona absolute sum-
 ptā: pōt esse amor: uel desideriu: uel delectatio. Non tñt spes circa aliq̄
 bonū nisi habeant rōnem arduū. Quare si tendimus i bonū arduū dici-
 tur esse spes. Sed si a tali bono deficiamus est de p̄satio. Spes igit̄ & de-
 speratio sumunt̄ respectu boni. Alie uero passioēs irascibilis sumūtur
 respectu mali. Nā malū dupliciter pōt considerari: uel ut futurum: uel
 ut pñs. Si cōsiderat̄ ut futūg: hoc ē dupliciter: uel ut ipm aggredimur:
 & sic ē audacia: uel ab eo refugimus: & sic est timor. Si uero malū sit p̄-
 sens: hoc est etiā dupliciter: uel ex hoc confingimus ad faciēdū uindictā:
 & sic est ira: uel a tali uindictā refugimus. & sic est mansuetudo pas-
 sio. Ordo pñctatū passioē: dupliciter cōsiderari pōt: uel singulariter:
 uel p cōbinationē. Per cōbinationē amor: & odiū sunt in p̄mo loco: q̄
 oēs alie passioēs sumūt originē. uel ex amore: uel ex odio. Quicūq; enī
 passionē aliq̄ passionē: passionē sic uel q̄ amat: uel q̄ odit. In secū-
 do loco sunt desideriu: & abhominatio. Nam desideriu imediātē in-
 nitit̄ amori. Cū enī amamus aliq̄d: uel desideramus ipm habere:
 si ipsum non habemus: uel conseruari in hōio ipm: si ipm habemus.
 Abhominatio autē imediātē innitit̄ odio. q̄ statim cū odimus aliq̄d
 abhominamur illud. In tertio autē loco spes & desperatio: q̄ sumunt̄
 respectu boni: p̄cedūt timorē: & audaciā irā: & mansuetudinē. In quar-
 to uero loco timor: & audacia. Nā cū aliq̄d prius sit futurū q̄ sit pñs: ti-
 mor: & audacia q̄ sumunt̄ respectu mali futuri: p̄cedūt irā & mansue-
 tudinē: q̄ sumunt̄ respectu mali pñtis. Vltimē passioēs sunt delecta-
 tio & tristitia. q̄ sequunt̄ ad alias passioēs. Nā q̄ncūq; alia passioe
 q̄ passioe: aut delectat̄: aut tristat̄. Accepit singulariter sic ordinari
 debent. Quia amor prior est odio. Desideriu abhominatioe: spes de-
 speratioe: timor: audacia: ira mansuetudine: delectatio: tristitia. Quia
 semper passio sumpta respectu boni: secūdu q̄ huiusmodi pōt est pas-
 sioe: sumpta respectu mali. Nam appetitus per se & primo tendit in
 bonū. Si autem refugit malū: hoc est ex cōsequentiā: nōtū fugere ma-
 lū habet rationē boni. Amor ergo primus motus est & prima passio:
 Odium autē ex amore sumit originē. Nisi enī amaremus aliq̄d nihil

haberemus odio. Nā quia diligimus bonum & iusticiam: odimus &
 abhominamur & fures & iniustos. Desiderium autē quod i inmitit̄ amo-
 ri: p̄cedit abhominatioem q̄ inmitit̄ odio. Spes uero p̄cedit de p̄sa-
 tionem. Nam si primū uoluit̄ est bonū: & q̄q; cū est uoluit̄ est uolui-
 tum sub ratione boni: passio quæ magis nos cōiungit bono secūdu
 q̄ huiusmodi p̄cedit alias passioēs. Et quia tendit in bonum ē cō-
 iungi bono. Et cōiungi bono prius est q̄ deficere ab ipso. Spes p̄ qua
 tendimus in bonū p̄cedit desperationem p̄ qua deficiamus ab ipso. ti-
 mor autem p̄cedit audaciā. Nā sicut q̄ appetitus p̄ se tendit in bo-
 nū. Ideo passio q̄ tendit in bonū: est prior passione quæ deficit ab ipso:
 sic & refugere malū habet rationē boni. Ideo timor p̄r quem refugi-
 mus malum: prior est audacia p̄r quam aggredimur ipsum. Ita autē
 in genere passionum: est prior mansuetudine. Nam manifestum pro-
 prie non est passio: sed deficere a passione. Delectatio autem quæ est
 respectu boni: est prior tristitia quæ est respectu mali. harum passio-
 num quattuor sunt principales. I. spes: timor: gaudiū & tristitia. Quod
 patet: si comparentur ad alias passioēs: ad sua obiecta: & ad subitan-
 tiam. I. potentias anime. Ex primo patet sic. Nam omnes anime pas-
 siones uidentur ordinari ad istas passioēs enim quæ sunt respectu bo-
 ni. uidentur ordinari ad spem & gaudium. Et quæ sunt respectu ma-
 li: ad timorem & tristitiam. Quia passio sumpta respectu boni. Primo
 incipit ab amore: postea uadit in desiderium: & terminatur in spem.
 Dum bonum est futurum. Vltimo in gaudium: & delectationem. Dū
 bonum illud est p̄sens & adeptum. Similiter respectu mali incipit
 ab odio: & procedit in fugam: uel in abhominatioem: & terminatur
 in timorem: si malum sit futurum. Vltimo terminatur in tristitiā uel
 dolore: si malum illud sit p̄sens. Ex secundo idem patet sic. Om-
 nis passio sumitur respectu boni: uel respectu mali: quæ consideran-
 tur: ut in futuro: uel ut in p̄senti. Si ergo bonum sit futurum ē spes.
 si p̄sens gaudium: uel delectatio. Si autem malum sit futurum: ti-
 mor. Si uero p̄sens: dolor: uel tristitia. Ex tertio idem patet hoc mo-
 do. Concupiscibilis tendit in bonum secūdu se. i. bonum ut bo-
 num. Irascibilis uero in bonum ut arduum siue difficile. Cum ergo
 aliq̄d sit maxime bonum: cum iam est adeptum circa quod est de-
 lectatio uel gaudium. Et cum maxime sit malum: cum iam est p̄-
 sens: circa quod est dolor uel tristitia. Oportet delectationem: uel tri-
 stitiam: esse principales passiones respectu concupiscibilis. Spes autē
 & timor: sunt respectu irascibilis principales passioēs. Nam cum
 irascibilis tendat in bonum ut arduum: tunc maxime reputatur ardu-
 um cum: ē futurum. Circa hoc autē spes: timetur autem malum sit

turum tanq̄ non facile euitabile. Preter has autem .xii. passiones philosophus secūdo rethoricog. vi. alias enumerat uidet. Videlicet zelū gratiā nemefimq̄ ē indignatio de p̄peritibus malog: misericordia. Inuidiā: & crubescētia siue uerecūdia q̄ t̄i oēs reducunt ad aliq̄s p̄ch̄ctas. zelus enī reducitur ad amorē q̄ nihil aliud est zelus nisi amor intēsus. Ea autē q̄ intēse diligimus uel sūt corporalia: uel sp̄tialia. Si sūt corporalia: q̄a talia cū habētur ab uno nō habēt ab alio. Iō zelus respectu hōḡ diffinitur cōsuetū. Quod ē amor intēsus nō patiens cōfortiū in amato. Vñ inoleuit. q̄ aliq̄ dicit esse zelotipi. De persona aliq̄ si nōlūt i ea ali / quod h̄se cōfortiū. Intēsus ergo amor corporaliū uidet̄ eē amor p̄uatus & rēphensibilis: nō patiens cōfortiū in amato. Sed respectu bonoḡ intellectualiū & respectu uirtutiū sūt amor intēsus laudabilis & q̄si cōis. Nā nunq̄ q̄s uirtuosus esset nec pp̄rie uirtutes diligeret: si nollet i eis habere cōfortiū. huiusmōi ergo zelus respectu honorabiliū diffinitur a philosopho. ii. rethoricog. Quod ē tristitia de huiusmōi bonis: nō q̄a insunt alteri: sed q̄a nō insunt sibi zelus ergo reducitur ad amorē. Sic ē gratia ex amore efficit̄ aliq̄s graciosus alteri. Gratia. n. ut de ea tractat philosophus: & ut est passio: nihil aliud est q̄ quidā motus a se quem inclināt quis ad b̄nficia cōferēda. Verecūdia reducitur ad timorē. dupli ceter. n. timere pōt. Corruptiōes: s. in honoratiōes. Qui expauescit mala corruptiua dicit̄ timidius. Sed q̄ expauescit turpia & inhonoratiua dicit̄ uerecūdius. Nihil est aliud uerecūdia q̄ timor inhonoratiōis: uel timor inglorificatiōis. Verecūdia etiā crubescētia nominari cōsueuit: q̄a uerecūdantes cōiter erubescūt: sicut timētes palefcūt. Nā ex eo q̄ aliq̄s credit se amittere uitā quod est bonū interius timet. timēdo autem sanguis recurrit ad interiora membra: & remanent palida exteriora. Sed ex eo q̄ aliq̄s credit se amittere gloriā & honorem que sunt bona exteriora: uerecūdatur: & sanguis recurrit ad exteriora & facies rubet. timor ergo corruptiui & amittendi bona interiora: quia nō habet sp̄ale nomē: retinet sibi nomē cōmune: & dicitur timor sed timor amittendi honorem habet sp̄ale nomen: & dicitur uerecūdia uel erubescētia: reducitur ergo ad timorē. Inuidia autem & misericordia & nemefis siue indignatio: reducuntur ad tristitiam quasi eius sp̄s. Nam aliquis potest tritari uel de malo alterius uel de bono. Si tristitur de malo & maxime si credit ip̄sum indignē pati illud: sic est misericordia. Nam ut secūdo rethoricorum. dicitur. Misericordia nihil aliud est q̄ tristitia quedam scilicet apparet̄ malo corruptiui: uel contristatio respectu eius qui indignus est fortiri malum illud. Si uero sit tristitia non de malo alterius: sed de bono: hoc pōt esse dupliciter uel de bono secundum se. & sic est inuidia: que ut dicitur secūdo

rethoricog: nihil aliud ē q̄ tristitia q̄dā sup̄ apparet̄ actiōe aliquoḡ bonoḡ circa similes nō ut aliq̄s: sed p̄pter illos. Inuidia enī est dolor de apparet̄ bono alicuius: nō q̄a ip̄se nō hēt illud bonū: sed q̄a alter cui i uidet pollet illo bono. Et potissime est inuidia circa similes. Vñ figuli iuidēt figulis: & fabri: fabricis: & sic de aliis. Si uero sit tristitia d bono aliteris nō quocūq̄: mōsed ut idigne hēt ab eo: sicut ē nemefis uel indignatio. Nā secūdo philosophi. ii. retho. Nemefis nō indignatio ē tristitia de eo q̄ idigne uidet̄ b̄n p̄pari. Quia autē secūdo diuerfitate passionū diuerfificant actiōes & mores diuigent̄ enterate sunt.

Finitegūdes de passionibus. De intellectu

REcolligo ergo qd dicit̄ de rōe siue intellectu. q̄ summū qd ē in ea i motu dō si s̄ynderesis: & uniuersaliter ut dicit̄ ē i cognoscēdo intellectus agēs stat i uniuersali. Sed notādū ē: q̄a agēs d̄ fecūdu q̄ ē abstrahēs ab imaginatione sp̄s: & cōponēs casū i intellectu possibili. Synderesis aut̄ ut dicit̄ ē motiua. Dama. aut̄ uocat ea uolūtātē naturalē. sed differit. put sic: & uocat̄: q̄a synderesis solū respicit bona rōnalia. Naturalis aut̄ uolūtās sicut ip̄se. Dama. uult respicit naturalia rōabilia: & uitalia post illā & supra illā p̄tem: rōnis q̄ d̄ ut ē intellectūa qua ituef̄ diuina siue eterna eo mō quo pōt differit a synderesi: q̄m synderesis nihil deliberat ista aut̄ bene deliberat. Itē synderesis sicut ē affectiua cōiter i boniuita est detestatiua mali: Vnde semper marmurat de malo: Intellectiua autem ista non respicit malum: quia solum obiectū eius est eternū ubi nihil est mali. Et si dicit̄ q̄ secundum hoc debet p̄ordinari. Dicendum q̄ nō quia ista deliberat & sicut q̄ unum appetit & semper stat i cōi. post illud ē illa ps rōnis que d̄ utiq̄ etiā extendit̄ quidē itantum q̄ cōprehendit ip̄am de qua iā diximus trinitatē: & maxie iquantū est imago trinitatis i crea te: de qua breuiter dicit̄ fuit: quia hoc exigit breuitas tractatus. Post illud est mulier que coniuncta est sensualitati: & sepe aliter ab ea habet enim illecebram: iuxta q̄ semper uidet pomum sibi porrigi. uult autē Aug. q̄ iste due partes differant solum secundum officium: & non sit nisi una potentia. In ista potentia siue in istis duabus partibus: pp̄rie uoluntas in qua est cōsensus. Sed duplex est cōsensus. Vnus in uerū rōne ueri. & sic est cognitio: & sic est uolūps rōnis. s̄ perfectior: uerum secundum eius quod est potentia cognitiua: uel sic uerū enim secundum q̄ uerum est p̄fectio siue bonū intellectus: cui consentit uolūtās: uel potius assentit: quia bonum est obiectū p̄fectiui intellectus. Potētie. n. cognitue. pp̄rie est p̄fectio: siue obiectum cum ei adiungitur. Ip̄sus autē aie p̄fectio siue cognitio ē sc̄ia p̄ uiam speculationis: & t̄ic ratio put̄ in potentia cognitiua est d̄ intellectus: sed differūt eo mō quo: i

Sum est. Est etiā cōsensus in bonū sub rōne ueri. & dico sub rōe ueri: quia ē bonū iudicat uel malū. & sicut ibi: nec amplius pcedit. Si autē amplius pcedit & iudicat uel dicitur esse bonū ut fiat sic ē uolūtas motiua: pmo mōdā hoc est cognitio: item si adhuc nō solum ē bonū iudicat ut fiat: sed i iudicando afficit & appetit illud sicut factū ē: siue tēdat ad factū: tunc dicitur liberū arbitriū: quō liberū arbitriū cōprehēdit rōnē & uolūtatē: primo mōdō dicitur. Vnde liberū arbitriū est i iudicio & appetitu. Dicendum ergo qd cōsensus de re qd fit uel qd nō fit: cognitio rōnis est: ut fiat uel nō fiat uolūtatē. Sic enī est pcessus. Ratio iudicat bonū ēē: uel malū: & in isto iudicio cōsentit cōsensus ratiōis: put est incogitua: & sequit cōsensus uolūtatē qd dicit fiat: uel nō fiat & tūc dicit cōsensus motiue ratiōis. Vtriusq; autē in uege & in bonū cōsensus dicitur liberum arbitriū: uel arbitriū liberū cōsensus. Vñ liberum arbitriū cōprehēdit in diffinitioe rōnē & uolūtatē. Est enim liberū arbitriū facultas rōis & uoluntatis qua bonū eligitur gratia assente & malū gratia deserente.

Finis.

Brixie Impræssum p. D. Præbiteri Baptistæ de Farfengo: Anno domini. M. cccc. xxxiii. Die. xii. mensis. Iunii.

Tabula huius operis. Cuius pma pars sue liber declarat breuiter libros physicorum Age. xvii. capitulis.

C. i. p hemicale: ubi pmissa generali philosophie diuisione: de naturali tū intēdes declarat quot modis natura: quot etiā naturale dicat: & qd sit libetū eius. In quot ē ptes diuidat & ordiet hoc opus rōabilē

C. ii. Quid ē corpus: & quotuplex. Et qd tria sunt pncipalia nālū rerū.

C. iii. de mā: qd ē: cuiusmōi itelligit: quot nobis noiat & qre: & quotuplex est.

C. iiii. de priatione notificatio & diuisio.

C. v. de forma quot triplex est. C. p hica Mathematica Metaphisica. Notificat: physica & diuiditur: & triplex opinio de formæ origine recitat: & quot nominibus nūcupatur.

C. vi. de causis per se naturalium rerum. Et de differentia inter principium & causam: quot sint cause: & quomodo adinueni comparentur: & quot modis aliquid alterius causam dicatur.

C. vii. de causis per accidens. Sicut fortuna & casti:

C. viii. de motu opinionis diuersis: de pleno & uacuo: denso & raro: uel loci: & tardo: & incidentaliter de motu angeli.

C. ix. diffinitiones motus & eius mensura. De differentia inter cōtinuā cōtinuā: & consequentia: & unde unitas fit uel pluralitas.

C. x. diuisiones & differentie motus.

C. xi. de quiete: quid est: & quotuplex.

C. xii. de loco qd est: & quotuplex: & quot modis aliquid esse in loco

C. xiii. de tempore quid est.

C. xiiii. quot modis aliquid sit in tempore & differentis temporis.

C. xv. de eternitate ubi distinguuntur triplex duratio ex parte substantie & operationis: & ex parte principii & finis: uel horum carentia: quid est eternitas: quæ eius proprietates.

C. xvi. de nunc eternitatis.

C. xvii. de euo & euiternis.

Capitula secundi libri. s. de celo & mundo.

C. i. continuantur dicenda dictis: & ordo dicendorum proponitur:

C. ii. qd unus est mundus corporalis & non plures probatur ab Age.

C. iii. qd celum est finitum: ubi ostenditur quot modis dicuntur finitum & infinitum: qd nullum corpus est infinitum: nec celum quod est non bilissimum: omnium contentium: incorruptibile actiuum: nō passiuum: periculum circularis & finiti motus.

C. iiii. qd omnia sunt in celo & nihil extra.

C. v. qd celum non est elementum nec elementatum.

C. vi. de nobilitate celorum.

C. vii. de motu celi.

C. viii. de numero celorum secundum philosophos & theologos:

Capitula tertii libri. s. de elementis.

C. i. continuantur dicenda dictis: & situs elementorum: & ordo dicendorum proponitur: & significationes huius nominis elementum: & quomodo elementa contrariantur & quomodo non.

C. ii. in quo ponuntur opinionēs antiquorum de elementis.

C. iii. de primis qualitatibus elementorum quæ: & quot sint & earum proprietatibus quid homogeneum: & etherogeneum.

C. iiii. de generatione & corruptione elementorum & elementatorū.

C. v. de aliis motibus elementorū. s. alteratione: augmentatione: diminutione loci mutatione contactumixtione: confusione compositione.

Capitula quarti libri. s. de elementis inaiatis uel Methatrog.

C. i. post continuationem de quincuplici mixtione uel compositione elementorum quibus resultat quinq; genera mixtorum seu elementorum: quæ quincuplex reduci tur ad duplicem cum subdiuisionibus ultra quas est unio singularis.

C. ii. de causis impressionum. s. materialium quæ est duplex uapor siccus a terra: humidus ab aqua aer. n. & ignis nō sunt uaporabilia elementa de locis impressionum quatuor de duabus causis effectiuis impetrantur omnium generalibus.

C. iii. de impressionibus generatis a uapore sicco tantum in supræma infima & media regione aeris.

- C.iii. de ignis a uapore hūido tm̄. C.v. de uentis in cōmuni.
 C.vi. de uētis i piculari. C.vii. de causis i pressiois cōpositi uaporis.
 C.iii. de tonitruo. C.ix. de tpe tonitruī & contrufationis.
 C.x. de terremotu. C.xi. de turbine. C.xii. de yride.
 C.xiii. de circulis circa luminaria. C.xiii. de cometa.
 C.xy. de uariis coloribus nubium. C.xvi. de galafya.
 Capitulo qnti libri. f. de aia. C.i. de diffinitioibus anime.
 C.ii. de potētis aie i cōi. & triplici genere habitū qbus iformant̄ & utriū aia fit sue potētie. C.iii. de diuifioibus potētiarum anime.
 C.iiii. quot in uno homine est una tantum anima. i. rationalis.
 C.v. de quattuor uiribus anime uegetabilis & actibus earum.
 C.vi. de diuifioibus potētiaz aie fenfibilis. i. apphēfius & motiuas de apphēfius de foris. i. de quinque fenfibus exterioribus cōmuniter fecundum conuenientiam & differentiam eorum.
 C.vii. de uisus obiecto. f. luce lumie radij: plēdo f. calore: & de medio eius & organo. C.viii. de auditus obiecto medio. organo.
 c.ix. de olfatus: ob. medio. organo. c.x. de gūstus: ob. medio: organo.
 c.xi. de tactus: obiectis: medio. organo. c.xii. de medijs fenfū cōi.
 c.xiii. de obiectis in communi siue de fenfibili.
 c.xiiii. de potētis aie fenfibilis: apphēfius de intus. Et primo de fenfū cōi: siue fantasia. c.xy. de imaginatiōe. c.xvi. de imaginatiua.
 c.xvii. de ōno & uigilia & fomnis. c.xviii. de extimatua.
 c.xix. de memoratiua: memoria: & reminifcentia.
 c.xx. de comparatione harum apprehenfiuarum adinuicem.
 c.xx. de motiua fenfibili naturali. c.xxi. de Motiua fenfibili aiali cōi: & cōcupifibili & irafibili: & eaz organo obiecto & actibus.
 c.xxiii. de affectiuis. c.xxiiii. de motiuis mēbrog. f. cōtractiua: progressiua: operatiua: uocatiua: & organis earum.
 c.xxv. de uirtutis intellectiue diuifione: & q est in organica.
 c.xxvi. de ob. uirtutis intellectiue: & ordine abſtractiois forme corru.
 c.xxvii. de intellectu siue itelligēdi mō paffiuo iſepabili uel corru. māli.
 c.xxviii. de intellectu poſſibili q fit quid fit & de gradibus eius.
 c.xxix. de intellectu agēte: q ē quid ē: & de opatiōe eius & poſſibilis.
 c.xxx. de portione ſuperiori & inferiori rationis.
 c.xxxi. de actibus itellectiue uirtutis & uiribus eius. f. inuentiua.
 Inſpectiua: memoratiua interſpectiua: & earum actibus.
 c.xxxii. de motiua: itellectiua naturaliter. f. ſynderēſi: & deliberatiua uoluntate & ſenſualitate.
 c.xxxiii. de itellectiua motiua p apphēfioem: & de duplici aſſignatiōe imaginis trinitatis. f. mēoria: itellectiua. uolūtate. & mēte noticia a mōf.

